

KATALOG KAMNITIH SPOMENIKOV

CATALOGUE OF STONE MONUMENTS

Anja RAGOLIČ

V katalogu je zbranih in opisanih 61 kamnitih spomenikov, ki so bili odkriti na Panorami med arheološkimi izkopavanji ali kot posamične naključne najdbe ter so že bili objavljeni na različnih mestih. Razdeljeni so na votivne, nagrobne in fragmentarne napisne spomenike in na nenapisno gradivo (reliefi, kipi, stebri). Votivni spomeniki si sledijo po abecednem redu božanstva, ki je omenjeno v napisu, nagrobni spomeniki pa po abecednem redu rodovnega (gentilnega) imena. Reliefne plošče z upodobitvami si sledijo po abecednem redu upodobljenega božanstva. Neopredeljene reliefne upodobitve, fragmenti kipov in stebri so nanizani na koncu kataloga. Informacije o posameznem spomeniku so zapisane v sledečih si razdelkih:

Zaporedna številka kataloga in naslov: Vsak spomenik je določen z zaporedno kataloško številko, ki služi kot sklic na katalog (npr. kat. št. 7). Naslov sporoča, za katero vrsto spomenika gre (votivni spomenik, nagrobni spomenik, fragment, relief, steber).

Najdišče: V razdelku so navedeni podatki o odkritju spomenika, kot ga navajajo avtorji objave. Natančna lokacija je določena s sklicem na načrte v prvem delu monografije: območja (t. 12) in bolj podrobne lokacije (t. 15–51). Kjer zaradi pomanjkljivih podatkov lociranje ni bilo možno, stoji *podrobno nelocirano*.

Hramba: Navedena je trenutna hramba spomenika. S PMPO je okrajsan Pokrajinski muzej Ptuj–Ormož, z inv. št. pa inventarna številka spomenika.

Opis: Navedeno je trenutno stanje in ohranjenost spomenika, njegova oblika, podrobno pa so opisane tudi (morebitne) upodobitve na njem. Vedno so opisane moznice, saj te sporočajo, da je spomenik služil kot podstavek za kip oziroma da je bil kip pritrjen na bazo, ki se ni ohranila (ali ni bila odkrita). Navedeno je tudi, če je spomenik obklesan zaradi vnovične oz. sekundarne rabe in če se na napisu pojavljajo ločilna znamenja.

Material/mere: Navajamo material, iz katerega je spomenik izdelan, in mere: v. = višina, š. = širina, db. = debelina, v. črk = višina črk.

The catalogue presents 61 stone objects found on the hill of Panorama either during archaeological investigations or as chance finds. They have already been published, but never together, in a single catalogue. They are divided into votive, funerary, fragmentary epigraphic and non-epigraphic monuments (reliefs, statues, columns) with individual categories arranged in alphabetical order: votive objects according to the deity mentioned in the inscription, funerary ones according to the gentilitium, figural relief slabs according to the depicted deity. The undeterminable relief depictions, fragments of statues and column parts are presented at the end. Information for each item is given in the following order:

Successive catalogue number and type: Each object bears its own catalogue number, which also serves as a reference (e.g. Cat. No. 7), and a typological attribution.

Find context: Data on the discovery as noted in the publications. Exact location is given with reference to the maps in the first part of the book, either broadly per area (*Pl. 12*) or more precisely (*Pl. 15–51*). In cases of insufficient spatial data, we marked *detailed location unknown*.

Kept in: Current place of storage. PMPO is the abbreviation for the Ptuj–Ormož Regional Museum, Inv. No. for the inventory number.

Description: Current condition in terms of shape, possible depictions, construction features, traces of reuse and punctuation marks in the inscription.

Material/size: Stone of which an object is made and its measurements: h. = height, w. = width, th. = thickness, letter h. = height of the letters.

Bibliography: This is given in four categories: epigraphic databases, epigraphic corpora, publications before and publications after WWII. Important references without a transcription are listed separately. Abbreviations of databases, corpora and other references are explained in the bibliography.

Transcription: The text is transcribed and restored according to standard guidelines (Leiden Con-

Literatura: Po alinejah je razdeljena na štiri podrazdelke: epigrafske baze, epigrafske korpuze, objave pred drugo svetovno vojno, objave po drugi svetovni vojni. Pomembne omembe (v katerih ni transkripcije napisu) so napisane posebej. Okrajšave baz in korpusov kot tudi reference na posamezne objave so navedene v literaturi.

Transkripcija: Besedilo napisa je prepisano in dopolnjeno po standardnih smernicah (Leidenska konvencija), ki veljajo za objave grških in latinskih napisov. Ligature so označene s polkrožnim simbolom nad obema črkama: npr. *et*.

Prevod: Vsak napis je preveden v slovenski in angleški jezik.

Tekstnokritični komentar: Prevodu sledi tekstnokritični komentar (*apparatus criticus*), v katerem so navedene ključne značilnosti in posebnosti branja oziroma dopolnitve besedila.

Komentar: Navedene so osnovne informacije o božanstvu, osebah (onomastična in prozopografska analiza), legijah in upodobitvah, s katerimi bralcu omogočamo razumevanje celotnega spomenika, hkrati pa ga tako postavimo v prostor in čas. Referenca za imena oseb, ki so pogosta in so izpričana po vsem imperiju, ne navajamo. Bralec jih lahko poišče v temeljni onomastični literaturi: *OPEL*, Alföldy 1969, Barkóczi 1964, Kajanto 1965, Kakuschke 2012, Lochner von Hüttenbach 1989, Mócsy 1959 in Radman-Livaja 2014.

Datacija: Zadnja rubrika je posvečena dataciji spomenika. Argumenti datiranja (paleografija, *damnatio memoriae*, onomastika, arheologija ipd.) kot tudi referenca postavljene datacije sta navedena v oklepaju.

ventions) for the publication of Greek and Latin texts. Ligatures are marked with a crescent-shaped symbol above both letters, for example *et*.

Translation: Each inscription is translated into Slovenian and English.

Apparatus: Notes the characteristics and particularities connected with reading or restoring the text.

Commentary: Basic information on the deity, individuals (onomastic and prosopographic analysis), legions and depictions that enable the reader an integral understanding of a find in its chronological and spatial context. The common personal names recorded across the Empire are not provided with references; these are available in the basic onomastic literature: *OPEL*, Alföldy 1969, Barkóczi 1964, Kajanto 1965, Kakuschke 2012, Lochner von Hüttenbach 1989, Mócsy 1959 and Radman-Livaja 2014.

Dating: The chronological attribution is given and explained (palaeography, *damnatio memoriae*, onomastics, archaeology and other dating criteria) together with the pertinent references in a bracket.

VOTIVNI SPOMENIKI

1. Votivni oltar, posvečen božanstvu Donave

Najdišče: Odkrit 15. maja leta 1937 na Panorami. Območje 5, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO.

Opis: Ohranjen je zgornji del votivnega oltarja s profilanim ovršjem. Na zgornji ploskvi viden ostanek moznice. Od napisnega polja ohranjen le začetek prve vrstice.

Material/mere: Marmor. V. 17 cm, š. 15 cm, db. 20 cm, v. črk 4,5 cm.

Literatura: EDCS-72200167 = HD068553.

AIJ 266.

Jerala 2009, 170, kat. št. 105.

Transkripcija:

Dan[ubio(?)] ---]

Prevod: (Posvečeno) božanstvu Donave (?) ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Od črke N ohranjen le del leve haste.

Komentar:

Dopolnitev napisa ni zanesljiva. Saria kot vzprednico navaja oltar *CIL III 10263* iz Osijeka, posvečen božanstvoma Donave in Drave (*Danuvio / et Dravo ...*). Posvetitve rečnim božanstvom na območju jugovzhodnih Alp in severnega Jadrana niso redkost (prim. AIJ 267, 268; *CIL III 10263*; morda *ILS 3911 = CIL III 3416; CIL III 14359²⁷*). Tako oltarji kot številne najdbe, ki so bile načrtno odložene v reke kot votivni darovi, pa kažejo na izjemen pomen rek kot transportnih poti (Šašel Kos 1999a, 23).

Datacija: Druga polovica 2. ali 3. st. (paleografija).

Kat. št. / Cat. No. 1.

VOTIVE MONUMENTS

1. Altar to the deity of the Danube

Find context: Found on 15 May 1937 on Panorama. Area 5, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO.

Description: Upper left fragment part of an altar with a moulded capital and a dowel hole on the bedding surface. Only the beginning of the first line survives of the inscription.

Material/size: Marble. H. 17 cm, w. 15 cm, th. 20 cm, letter h. 4.5 cm.

Bibliography: EDCS-72200167 = HD068553.

AIJ 266.

Jerala 2009, 170, Cat. No. 105.

Transcription:

Dan[ubio(?)] ---]

Translation: To the deity of the Danube (?) ...

Apparatus:

L. 1: Only part of the left hasta survives of the letter N.

Commentary:

Inscription restoration is unreliable. As a parallel, Saria states the altar *CIL III 10263* from Osijek, dedicated to the deities of the River Danube and Drava (*Danuvio / et Dravo ...*). Dedications to river deities are not rare in the area of the south-eastern Alps (cf. AIJ 267, 268; *CIL III 10263*; possibly *ILS 3911 = CIL III 3416; CIL III 14359²⁷*). The altars, but also numerous artefacts intentionally deposited into the rivers of this area indicate the great significance of rivers as transport routes (Šašel Kos 1999a, 23).

Dating: Second half of the 2nd or 3rd century (palaeography).

2. Votivni oltar za največjega in najboljšega Jupitra

Najdišče: Votivni oltar je bil odkrit v sekundarni rabi 18. marca 1937 na Panorami kot pokrov poznorimskega groba. Območje 5, podrobno nelocirano (*t. 12*).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 71.

Opis: Votivni oltar je zgoraj in na zadnji strani odlomljen. Baza spomenika je profilirana. Na levi stranski ploskvi je ohranjena stilizirana upodobitev dela svežnja strel, relief desne stranske ploskve ni jasen.

Material/mere: Marmor. V. 77 cm, š. 51 cm, db. 17 cm, v. črk 3 cm.

Literatura: EDCS-15900119 = HD022293 = *lupa* 8847. AIJ 278 = AE 1938, 154.

Jevremov 1988, 123, št. 148; Jerala 2009, 114–115, kat. št. 33.

Transkripcija:

[*I(ovi) O(ptimo) M(aximo)*].

[----]

[----]

[-- Au]-

⁵ *g[[[g]]](ustorum) nostrorum
tabul(arii) vectigal(is) Ill-
yric(i) et vil(ici) stat(ionis) Po-
etoviensis*

Tertius ser(vus) ex voto.

2. Altar to Jupiter, Best and Greatest

Find context: Found on 18 March 1937 in secondary use as the cover of a Late Roman grave on Panorama. Area 5, detailed location unknown (*Pl. 12*).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 71.

Description: Lower front part of an altar with a moulded base. A stylised bundle of lightning bolts is depicted on the left side, while the relief on the right side is not clear.

Material/size: Marble. H. 77 cm, w. 51 cm, th. 17 cm, letter h. 3 cm.

Bibliography: EDCS-15900119 = HD022293 = *lupa* 8847. AIJ 278 = AE 1938, 154.

Jevremov 1988, 123, No. 148; Jerala 2009, 114–115, Cat. No. 33.

Transcription:

[*I(ovi) O(ptimo) M(aximo)*].

[----]

[----]

[-- Au]-

⁵ *g[[[g]]](ustorum) nostrorum
tabul(arii) vectigal(is) Ill-
yric(i) et vil(ici) stat(ionis) Po-
etoviensis*

Tertius ser(vus) ex voto.

Kat. št. / Cat. No. 2

(po / after *lupa* 8847 in /and arhiv Inštituta za arheologijo, ZRC SAZU / Archives of the Institute of Archaeology, ZRC SAZU).

Prevod: Najboljšemu in največjemu Jupitru. ... naših cesarjev je po zaobljubi postavil Tercij, suženj davčne uprave za Ilirik in upravnika petovionske postaje.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Dopolnitev vrstice na podlagi upodobitve snopa strel na stranski ploskvi spomenika.

Vr. 2: Morda posvetilna formula *pro salute* (prim. AE 1938, 154).

Vr. 5: Druga črka G je eradirana; na podlagi tega je spomenik mogoče datirati v čas skupnega vladanja Karakale in Gete.

Komentar:

Vrhovno božanstvo Jupiter je čaščeno po vsem imperiju; skupaj z Junono in Minervo sestavlja t. i. kapitolinsko triado. Morda bi lahko Jupitrovo svetišče (ali svetišče kapitolinski triadi) pričakovali tudi na Panorami, griču, ki se dviguje nad mestom, v domnevno neposredni bližini upravnega centra Petovione na Vičavi (Horvat et al. 2003, 161). Pod Hadrijanom je Petoviona postala sedež carine (*Publicum portorii Illyrici*) in davčne uprave za Ilirik (*vectigal Illyrici* – CIL III 4603 in AJJ 278; cf. Šašel Kos 2014, 149–150 s starejšo literaturo). Imena in funkcije uradnikov so znani iz številnih napisov (AJJ 291, 293–294, 297–298). Pridevnška raba imena mesta *Poetovio* je redko vklesana tako, da je izpisana v celoti – *Poetovionensis*. Poleg tu omenjenega oltarja se pojavlja samo še dvakrat, obakrat v Meziji (CIL III 753: *coloniar(um) Ulpiae Poetovionensis*; AE 1981, 841: *stati/onis P(o)etobionen/sis(!)*).

Datacija: 211–212 (*damnatio memoriae* cesarja Gete; Kienast et al. 2017⁶, 160).

Translation: To Jupiter, Best and Greatest. ... our emperors Tercius, slave of the tax administration for Illyricum and of the tax office manager in Poetovio (set this up) in accordance with his vow.

Apparatus:

L. 1: Restored on the basis of the lightning bolts depicted on the left side of the altar shaft.

L. 2: Possibly the *pro salute* dedicatory formula (cf. AE 1938, 154).

L. 5: The second letter G is erased, suggesting that the altar can be dated to the time of the joint rulership of Caracalla and Geta.

Commentary:

The supreme god Jupiter was worshipped across the Empire; together with Juno and Minerva he formed the Capitoline Triad. A temple of Jupiter (or the Capitoline Triad) may also have stood on Panorama, the hill that dominated the Roman town in close proximity to the presumed administrative centre at Vičava (Horvat et al. 2003, 161). Under Hadrian, Poetovio hosted the central offices of the Illyrian customs (*Publicum portorii Illyrici*) and of the Illyrian tax administration (*vectigal Illyrici* – CIL III 4603 and AJJ 278; cf. Šašel Kos 2014, 149–150 with earlier references), with the names and functions of the different officials related in numerous inscriptions (AJJ 291, 293–294, 297–298). The name of *Poetovio* rarely occurs in inscriptions in its full adjectival form, as *Poetovionensis*. Apart from this altar, it has only been recorded twice more in Moesia (CIL III 753: *coloniar(um) Ulpiae Poetovionensis*; AE 1981, 841: *stati/onis P(o)etobionen/sis(!)*).

Dating: 211–212 (*damnatio memoriae* of the Emperor Geta; Kienast et al. 2017⁶, 160).

3. Votivni oltar za največjega in najboljšega Jupitra

Najdišče: Med polaganjem vodovodnih cevi so delavci leta 1915 na drugi in tretji petini trase od potoka Grajene do vrha Panorame naleteli na ostanke osmih rimskih grobov. Kot stranica enega izmed njih je služil votivni oltar Jupitru. Območje 5, t. 51: 9.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 30 (stara inv. št. 728).

Opis: Votivni oltar je zaradi sekundarne rabe kot stranica skrinjastega groba zgoraj odklesan, vzdolž napisnega polja pa je na levi strani vklesan žleb. Napisno polje je zaradi poškodovane površine mestoma neberljivo. Baza spomenika je profilirana.

Material/mere: Bel (pohorski?) marmor. V. 95 cm, š. 34 cm, db. 25 cm, v. črk 2,5 cm.

Literatura: EDCS-11301001 = HD068758 = *lupa* 9399. AJJ 279 + ILJug str. 4*.

Saria 1922, 193–194, sl. 3.

3. Altar to Jupiter, Best and Greatest

Find context: Found in 1915 when workers digging for the installation of water pipelines stumbled upon the remains of eight Roman graves on the second and third fifth of the route from the Grajena stream to the summit of Panorama, one of which had the altar as the lining. Area 5, Pl. 51: 9.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 30 (previous Inv. No. 728).

Description: Altar with a moulded base, missing upper end and a groove carved along the left edge of the shaft front for reuse as the lining of a cist grave. The front is heavily damaged and the inscription illegible in places.

Material/size: White (Pohorje?) marble. H. 95 cm, w. 34 cm, th. 25 cm, letter h. 2.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301001 = HD068758 = *lupa* 9399. AJJ 279 + ILJug p. 4*.

Saria 1922, 193–194, Fig. 3.

Jevremov 1988, 97–98, št. 103; Jerala 2009, 113–114, kat. št. 32.

Pomembne omembe: Abramić 1925a, 155, št. 204 = Abramić 1925b, 155, št. 204; Klemenc, Saria 1936, 41, št. 36; Alföldy 1964/1965, 138–139, št. 6.

Transkripcija:

[I(ovi) O(ptimo) M(aximo)]
[pro s]alu[te]
[----]
[---] I
5 V[a]ller[i]
[----]
M....I...
d[ec(urionis)] c(oloniae) U(lpiae) T(raianae)
P(oetovionensis),
a[edi]li[s q(uae)storis]
10 pr[ae]lf(ecti) pr[o]
II[viris] i(ure) d(icundo).
Iu[li]us et
S[al]via
? Iuljiana
15 p[ar]entes
[v(otum)] s(olverunt).

Prevod: Najboljšemu in največjemu Jupitru za blagor ... Valerija ... mestnega svetnika v koloniji Ulpiji Trajani Petovioni, edila, kvestorja, vršilca dolžnosti mestnega sodnika. Starša Julij in Salvija Julijana (?) sta izpolnila zaobljubo.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Ob odkritju je bila vrstica domnevno še berljiva. Vr. 5–7: Morda pripadajo ostanki črk v vr. 7 imenu, zatorej Alföldy dopolnjuje kot *V[aller[i Maxi]m[ian]i]* in posledično domneva, da gre morda za M. Valerija Maksimijana starejšega.

Komentar:

V rimskih avtonomnih mestih je mestne zadeve vodil mestni svet (*ordo decurionum*), iz katerega so bili voljeni visoki uradniki, zadolženi za različne funkcije v mestu (duoviri, edili, kvestorji). Mestni svetniki (*decuriones*) so spadali med vladajočo elito nekega mesta, v Petovioni in njenemu agru jih je izpričanih kar 15 (glej Šašel Kos 1993; EDCS). Funkcija, imenovana prefektura *pro Ilviris*, se lahko razlaga na dva načina: bodisi je prefekta določil eden od dveh županov, ko je njegov sožupan že bil odsoten in je tudi sam želel za nekaj dni zapustiti mesto (torej nekakšen namestnik župana) bodisi je bil za duovirja častno določen vladar, ki pa je na svoje mesto imenoval prefekta *i(ure) d(icundo)*, da je duoviralne funkcije opravljal namesto njega (Enßlin 1954, 1313–1323; prim. kat. št. 13). Ker pa je bila prefektura glede na epigrafske indice samostojna funkcija, po mnenju Marjeti Šašel Kos morda pomeni celo pomočnika duovirja, ki je skupaj z enim županom (ali z obema županoma)

Jevremov 1988, 97–98, No. 103; Jerala 2009, 113–114, Cat. No. 32.

Main references: Abramić 1925a, 155, No. 204 = Abramić 1925b, 155, No. 204; Klemenc, Saria 1936, 41, No. 36; Alföldy 1964/1965, 138–139, No. 6.

Transcription:

[I(ovi) O(ptimo) M(aximo)]
[pro s]alu[te]
[----]
[---] I
5 V[a]ller[i]
[----]
M....I...
d[ec(urionis)] c(oloniae) U(lpiae) T(raianae)
P(oetovionensis),
a[edi]li[s q(uae)storis]
10 pr[ae]lf(ecti) pr[o]
II[viris] i(ure) d(icundo).
Iu[li]us et
S[al]via
? Iuljiana
15 p[ar]entes
[v(otum)] s(olverunt).

Translation: To Jupiter, Best and Greatest, for the welfare of ... Valerius ... member of the town council (*decurio*) of the colony Ulpia Traiana Poetovio, official in charge of public buildings, law and order (*aedilis*), custodian of the town's treasury (*questor*), acting mayor (*praefectus pro Ilviris iure dicundo*), parents Iulius and Salvia Iuliana (?) fulfilled their vow.

Apparatus:

L. 1: Presumably still legible upon discovery.
L. 5–7: The remains of letters in Line 7 may have formed part of a name, hence Alföldy restored this part as *V[aller[i Maxi]m[ian]i]* and posited the individual to be M. Valerius Maximianus Sr.

Commentary:

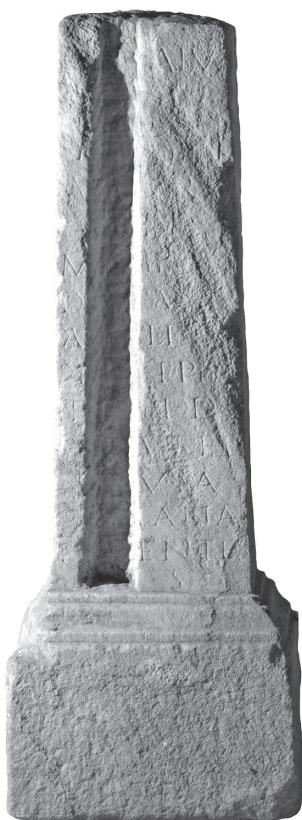
In the Roman autonomous towns, administration was in the hands of the city council (*ordo decurionum*), the high officials from which were elected to different town functions (*duumviri, aediles, quaestores*). The members of the town council (*decuriones*) ranked among the ruling elite of a town; as many as 15 have been recorded in Poetovio and her ager (see Šašel Kos 1993; EDCS). The function of *praefectus pro Ilviris* mentioned in the inscription may be interpreted in one of two ways: either one of the two mayors appointed the prefect when his co-mayor was already absent and he himself wished to leave the town for a short period (i.e. sort of a deputy mayor), or the emperor was appointed honorary duumvir and named a *praefectus i(ure) d(icundo)* to perform the duties in his place (Enßlin 1954, 1313–1323; cf. Cat. No. 13). Epigraphic evidence indicates that prefecture may have been an independent function, which led Marjeta Šašel

urejal zadeve znotraj velikega območja mestnega agra Petovione (Šašel Kos 1993, 225–227).

Gens Valeria je bila ena pomembnejših rodin Petovione in vsaj v 2. st. so nekateri funkcionarji mesta (mestni svetniki, župani, edili, kvestorji) nosili to ime. M. Valerij Maksimijan starejši (*M. Valerius Maximianus*) je v mestu opravljal funkcijo župana s cenzorsko oblastjo (*duumvir quinquennalis*) ter svečenika (*sacerdotalis*) za Zgornjo Panonijo. Njegov sin, M. Valerij Maksimijan mlajši, je bil sprejet v najvišji družbeni razred in postal prvi znan senator iz Panonije (*PIR VIII 2, 59–62 št. 125; Alföldy 1964/1965, 139–140; Šašel Kos 1993, 225–226; Šašel Kos 2014, 155–156*).

Gentilno ime *Salvius* je zelo razširjeno in izpričano povsod, v Panoniji se pojavlja pogosteje po Marku Avreliju (Radman-Livaja 2014, 257 s starejšo literaturo). Sprva je bilo v rabi kot prenomen ozioroma prvo osebno ime (Salomies 1987, 88–90), kasneje pa sta se iz njega razvila tako gentilno ime kot kognomen (Kajanto 1965, 134 in 177); v Petovioni je kot rogovno ime izpričano tudi na fragmentu nagrobnega spomenika, na katerem se omenja *Salvia Quintiana* (*CIL III 4079*). Oba kognomina z napisa (*Iulius in Iuliana*) sta splošno razširjeni imeni in navedeni v vseh temeljnih onomastičnih korpusih (glej uvod h katalogu).

Datacija: Sredina ali druga polovica 2. st. (paleografija – Saria in Alföldy).

Kos to suggest it signified assistant duumvir who managed affairs of the large territory of Poetovio together with one or possibly both mayors (Šašel Kos 1993, 225–227).

Gens Valeria was one of the most important families of Poetovio and, at least in the 2nd century, some of the high officials in the town (*decuriones, duumviri, aediles, quaestores*) bore that name. M. Valerius Maximianus served as mayor with censorship authority (*duumvir quinquennalis*) and priest (*sacerdotalis*) for Upper Pannonia. His son, M. Valerius Maximianus Jr, attained the highest-ranking civil service and became the first recorded senator from Pannonia (*PIR VIII 2, 59–62 No. 125; Alföldy 1964/1965, 139–140; Šašel Kos 1993, 225–226; Šašel Kos 2014, 155–156*).

The gentilium *Salvius* is widespread and recorded across the Empire. In Pannonia, it becomes more common after Marcus Aurelius (Radman-Livaja 2014, 257 with earlier references). It was initially used as a praenomen (Salomies 1987, 88–90), but later developed into both gentilium and cognomen (Kajanto 1965, 134 and 177); in Poetovio the gentilium also occurs on a fragment of a tombstone mentioning *Salvia Quintiana* (*CIL III 4079*). The cognomina from the altar inscription (*Iulius* and *Iuliana*) are common and widespread, and cited in all basic onomastic corpora (see introduction to the catalogue).

Dating: Middle or second half of the 2nd century (paleaeography – Saria and Alföldy).

Kat. št. / Cat. No. 3
(po / after *lupa* 9399).

4. Votivni oltar za največjega in najboljšega Jupitra

Najdišče: Votivni oltar je 17. marca 1945 na severnem pobočju Panorame izruvala bomba. Območje 5, podrobno nelocirano (*t. 12*).

Hramba: PMPO, stara inv. št. A 613.

Opis: Ohranjen je zgornji del votivnega oltarčka.

Material/mere: Marmor. V. 52 cm, š. 27 cm, v. črk 4,1–5,2 cm.

Literatura: EDCS-10000389 = HD074695.

ILJug 338.

Bratanič 1951, 12 s sl.; Jerala 2009, 115, kat. št. 34.

Transkripcija:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo).

[C(aius) O]ctāy(ius) C(ai)

filius) Qfēn(tina)

Viçtor

⁵ *EM Q A p-*

raet[---]

P[---]

Prevod: Najboljšemu in največjemu Jupitru. Gaj Oktavij Viktor, Gajev sin, iz volilnega okrožja Oufentina ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 5–6: Bratanič vrstici dopolnjuje kot *em(eritus) o(ptio) a(lae) p/raet(oriae) [c(ivium) R(omanorum)]*. Šašel transkribira kot *[.]V[.]C[.] [.] / AI[.]* in domneva, da je bil morda omenjen pretorijanec.

Komentar:

Gentilno ime *Octavius* je pogosto izpričano po vsem imperiju in navedeno v temeljnih onomastičnih korpusih (glej uvod h katalogu). V Panoniji nosijo to ime večinoma Italiki (Mócsy 1959, 157) in tudi tukaj omenjeni G. Oktavij Viktor je izviral iz Italije, morda iz Mediolana (dan. Milana, prim. Kubitschek 1889). Iz Ptuja sta znana še dva votivna spomenika z omembo tega rodovnega imena (*CIL III* 4027 in *ILJug* 352), iz volilnega okrožja Oufentina in mesta Milana pa je v Petoviono prišel tudi vojak legije Trinajste Gemine Gaj Rufij, izpričan na nagrobniku *CIL III* 4061. Kognomen *Victor* je poznan po vsem imperiju.

Datacija: Konec 2. ali 3. st.

4. Altar to Jupiter, Best and Greatest

Find context: Came to light on 17 March 1945 when a bomb exploded on the northern slope of Panorama. Area 5, detailed location unknown (*Pl. 12*).

Kept in: PMPO, previous Inv. No. A 613.

Description: Part of a small altar.

Material/size: Marble. H. 52 cm, w. 27 cm, letter h. 4,1–5,2 cm.

Bibliography: EDCS-10000389 = HD074695.

ILJug 338.

Bratanič 1951, 12 with ill.; Jerala 2009, 115, Cat. No. 34.

Transcription:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo).

[C(aius) O]ctāy(ius) C(ai)

filius) Qfēn(tina)

Viçtor

⁵ *EM Q A p-*

raet[---]

P[---]

Translation: To Jupiter, Best and Greatest. Gaius Octavius Victor, son of Gaius, of the Oufentina voting tribe ...

Apparatus:

L. 5–6: Bratanič restores as *em(eritus) o(ptio) a(lae) p/raet(oriae) [c(ivium) R(omanorum)]*. Šašel transcribes as *[.]V[.]C[.] [.] / AI[.]* and presumes the individual was probably a praetorian.

Commentary:

Gentilitium *Octavius* is common across the Empire and cited in all the basic onomastic corpora (see introduction to the catalogue). In Pannonia, it is mostly associated with Italian immigrants (Mócsy 1959, 157). C. Octavius Victor was also of Italian origin, possibly from Mediolanum (today Milan, cf. Kubitschek 1889). Two other votive monuments with this gentilitium are known from Ptuj (*CIL III* 4027 and *ILJug* 352), while the Oufentina voting tribe and Mediolanum are the origin of a soldier of *legio XIII Gemina*, Gaius Rufius, known from the tombstone *CIL III* 4061. The cognomen *Victor* is known across the Empire.

Dating: End of the 2nd or 3rd century.

Kat. št. / Cat. No. 4
(po / after Bratanič 1951, 12).

Kat. št. / Cat. No. 5.

5. Votivni oltar za najboljšega in največjega Jupitra

Najdišče: Votivni oltar je bil odkrit leta 1989, ko so delavci Kmetijskega kombinata Ptuj, TOZD sadjarstvo Osojnik, kopali temelje za vodno cisterno na vrhu Panorame. Območje 2/8, t. 47: 2.

Hramba: PMPO.

Opis: Oltar je v celoti ohranjen, a zaradi strojnega izkopa na robovih, zlasti pa na profilaciji zgoraj nekoliko okrušen. Napisno polje se nahaja med profilirano bazo in profiliranim ovršjem z visokim nastavkom. Ločilna znamenja so globoka in trikotne oblike.

Material/mere: Marmor. V. 61,5 cm, š. 26 cm, db. 20 cm, v. črk 2,8–3,5 cm.

Literatura: EDCS-03700680 = HD052958.

AE 1993, 1286.

Tušek 1993, 203 in 204, sl. 1; Jerala 2009, 113, kat. št. 31.

Transkripcija:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo).

C(aius) Geusi(us)

Domesti-

-cus

⁵ v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Prevod: Jupitru najboljšemu in največjemu. Gaj Gevzij Domestik je izpolnil zaobljubo rad in po pravici.

Komentar:

Gentilno ime *Geius* je do zdaj prvikrat izpričano na tem oltarju. Čeprav ne prav pogosto, se kognomo-

5. Altar to Jupiter, Best and Greatest

Find context: Found in 1989 when the workers of Ptuj's agricultural collective combine of Ptuj (*Kmetijski kombinat Ptuj, TOZD sadjarstvo Osojnik*) excavated a foundation trench for a water cistern on the summit of Panorama. Area 2/8, Pl. 47: 2.

Kept in: PMPO.

Description: Completely preserved altar with chipped capital moulding and a moulded base. Punctuation marks are deep and triangular.

Material/size: Marble. H. 61.5 cm, w. 26 cm, th. 20 cm, letter h. 2.8–3.5 cm.

Bibliography: EDCS-03700680 = HD052958.

AE 1993, 1286.

Tušek 1993, 203 and 204, Fig. 1; Jerala 2009, 113, Cat. No. 31.

Transcription:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo).

C(aius) Geusi(us)

Domesti-

-cus

⁵ v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Translation: To Jupiter, Best and Greatest. Gaius Geius Domesticus willingly and deservedly fulfilled his vow.

Commentary:

The nomen gentile *Geius* has only been recorded on this inscription. The cognomen *Domesticus*

men *Domesticus* pojavlja po vsem imperiju, zlasti kot ime sužnjev in osvobojencev (Radman-Livaja 2014, 199 s starejšo literaturo).

Datacija: Konec 1. ali začetek 2. st. (paleografija – Tušek).

6. Votivni oltar za največjega in najboljšega Jupitra

Najdišče: Votivni oltar je bil po Mommsenu odkrit leta 1840 na Panorami (CIL: "Pettaviae rep. in colle Färberschak, qui est a septentrione montis Schlossberg, a. 1840"). Podrobno nelocirano.

Hramba: Vzidan na arkadnem stopnišču na Ptujskem gradu.

Opis: Oltar s profilirano bazo in ovršjem je v celoti ohranjen, nekoliko so okrušeni le robovi.

Material/mere: Marmor. V. 60,5 cm, š. 29 cm, db. 14,5 cm.

Literatura: EDCS-28800771 = HD074413 = lupa 20482.

CIL III 4024 (avtopsija).

Muchar 1846, 398; Knabl 1855, 139–140; Knabl 1862, 446; Abramić 1925a, 161, št. 226 = Abramić 1925b, 161, št. 226; Dobó 1940, 174, št. 34.

Laet 1949, 379; Ørsted 1985, 277 in 288 op. 486; Fitz 1993, 748, št. 434, 2; Jerala 2009, 116, kat. št. 35; Kritzinger 2016, 579, št. 9.

Transkripcija:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)
pro salute Gōn-
gi Nestoriani
procuratoris
5 Augg[[g(ustorum)]] nn[[n(ostrorum)]]
Januarius
Ianuarius
eorundem
[s]er(vus contra)sc(riptor)
v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Prevod: Jupitru najboljšemu in največjemu za zdravje Gongija Nestorijana, prokuratorja naših cesarjev, je Januarij, njihov suženj kontrolor, izpolnil zaobljubo rad in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Napačno branje pri Mucharju in Knablu.

Vr. 4: Zadnji dve črki sta zaradi prostorske stiske nekoč manjši.

Vr. 8: Namesto *contra* je vklesan črki G podoben znak. Za črko C morda viden ostanek črke R. Ker je v vrstici za črkama ER prostora še za 5–6 črk, Kritzinger vrstico dopolni kot [s]er(vus) [Aug]g[g](?) sc(riptor? [...].

Komentar:

Prokurator, katerega ime se v celoti glasi *M(arcus) Gongius Paternus Nestorianus*, je poznan tudi z drugih napisov, na podlagi katerih lahko sledimo njegovi službeni poti (*cursus honorum*): med letoma 197 in 199 je M. Gongij Patern Nestorijan pove-

is not common, but is known across the empire, particularly as the name of slaves and freedmen (Radman-Livaja 2014, 199 with earlier references).

Dating: End of the 1st or beginning of the 2nd century (palaeogeography – Tušek).

6. Altar to Jupiter, Best and Greatest

Find context: Mommsen writes it was found in 1840 on Panorama (CIL: "Pettaviae rep. in colle Färberschak, qui est a septentrione montis Schlossberg, a. 1840"). Detailed location unknown.

Kept in: Built into the arcaded staircase of Ptuj Castle.

Description: Completely preserved altar with acroteria and a moulded capital and base with chipped edges.

Material/size: Marble. H. 60.5 cm, w. 29 cm, th. 14.5 cm.

Bibliography: EDCS-28800771 = HD074413 = lupa 20482.

CIL III 4024 (autopsy).

Muchar 1846, 398; Knabl 1855, 139–140; Knabl 1862, 446; Abramić 1925a, 161, No. 226 = Abramić 1925b, 161, No. 226; Dobó 1940, 174, No. 34.

Laet 1949, 379; Ørsted 1985, 277 and 288 note 486; Fitz 1993, 748, No. 434, 2; Jerala 2009, 116, Cat. No. 35; Kritzinger 2016, 579, No. 9.

Transcription:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)
pro salute Gōn-
gi Nestoriani
procuratoris
5 Augg[[g(ustorum)]] nn[[n(ostrorum)]]

Januarius

eorundem
[s]er(vus contra)sc(riptor)
v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Translation: To Jupiter, Best and Greatest, for the welfare of Gongius Nestorianus, the procurator of our emperors, Ianuarius, their slave checking clerk, willingly and deservedly fulfilled his vow.

Apparatus:

Erroneous reading in Muchar and Knabl.

L. 4: The last two letters are slightly smaller due to spatial constraints.

L. 8: A mark resembling the letter G is carved instead of *contra*. The remains of the letter R visible after C. With enough space for 5–6 letters after ER, Kritzinger restored the inscription as [s]er(vus) [Aug]g[g](?) sc(riptor? [...].

Commentary:

The procurator, whose full name is *M(arcus) Gongius Paternus Nestorianus*, is also known from other inscriptions that allows us to trace his career (*cursus honorum*): between 197 and 199 he commanded the *ala I Thracum veterana sagittaria* at Campona (CIL XV 7465; AE 2003, 1432–1434; Lőrincz 2001,

ljeval prvi tračanski ali lokostrelcev veteranov (*ala I Thracum veterana sagittaria*) v Camponi (CIL XV 7465; AE 2003, 1432–1434; Lőrincz 2001, 24–25), med letoma 209 in 211 je bil v Petovioni prokurator ilirske carine, po oktobru 213 pa je poveljeval ravenski mornarici (CIL XVI 138; PIR IV/1 1952, 36; Fitz 1993, 748). Gentilno ime *Gongius* je izpričano le v Panoniji in Italiji, pri čemer je na šestih napisih omenjen tukaj obravnavani poveljnik in prokurator (EDCS). Medtem ko je kognomen *Paternus* precej pogost (OPEL III, 127–128; Radman-Livaja 2014, 242 s starejšo literaturo; EDCS), se drugi kognomen *Nestorianus* pojavlja, z izjemo napisov iz Lacija (CIL X 3103), zgolj kot kognomen M. Gongija Paterna Nestorijana.

Suženj Januarij je na napisu naveden z okrajšavo SC, ki so jo starejši avtorji dopolnjevali kot *contrascriptor* (za druge možnosti glej Kitzinger 2016, 569). Ta poklic se začne v carinski administraciji pojavljati šele od 2. st. naprej. *Contrascriptores* so bili zadolženi za izdajo in kontrolo računov, vezanih na carinski prehod, na hierarhični lestvici pa so stali takoj za nadzornikom carine (*vilicus*), ki so ga lahko v nekaterih primerih tudi nadomeščali (*vicarius vilicii*) (Kitzinger 2016, 576).

Datacija: 209–211 (*damnatio memoriae* za Geta; Kienast et al. 2017⁶, 160).

Kat. št. / Cat. No. 6
(po / after *lupa* 20482).

24–25), between 209 and 211 he served as the procurator of Illyrian customs, after October 213 he commanded the Ravenna fleet (CIL XVI 138; PIR IV/1 1952, 36; Fitz 1993, 748). The nomen gentile *Gongius* is only recorded in Pannonia and Italy, with six of the inscriptions mentioning this particular commander and procurator (EDCS). The cognomen *Paternus* is rather common (OPEL III, 127–128; Radman-Livaja 2014, 242 with earlier references; EDCS), while the other cognomen, *Nestorianus*, is only known on an inscription from Latium (CIL X 3103) in addition to that of M. Gongius Paternus *Nestorianus*.

The slave *Ianuarius* is noted on the inscription with the abbreviation SC, which earlier authors restored as *contrascriptor* (for other possibilities, see Kitzinger 2016, 569). This function only appeared in the customs administration from the 2nd century onwards. *Contrascriptores* were tasked with issuing and controlling invoices connected to customs transit and ranked immediately after customs control officers (*vilicus*), whom they could in some cases even replace (*vicarius vilicii*) (Kitzinger 2016, 576).

Dating: 209–211 (*damnatio memoriae* for Geta; Kienast et al. 2017⁶, 160).

7. Votivni oltar, posvečen Jupitru Depulsorju

Najdišče: Oltar je bil odkrit v letu 1841 na Panorami (Ferberškov hrib). Podrobno nelocirano.

Hramba: Vzidan na vzhodni strani Mestnega stolpa.

Opis: Oltar je na desni zgornji strani nekoliko poškodovan, prav tako manjka del na levi stranski ploskvi. Baza in ovršje sta močno profilirana. Profilirano napisno polje je obdano z vogalnima stebričkoma, prav tako sta dva vogalna stebrička tudi na hrbtni strani spomenika.

Material/mere: Marmor. V. 137 cm, š. 87 cm, db. 45 cm, v. črk 4,5–5,5 cm.

Literatura: EDCS-26600446 = HD057347 = *lupa* 4920.

CIL III 4018 (avtopsija) = AIJ 285.

Muchar 1846, 398; Knabl 1862, št. 478.

Zotović 1966, 37–38; Jerala 2009, 126–127, kat. št. 50.

Pomembne omembe: Abramić 1925a, 143 št. 156 = Abramić 1925b, 142, št. 156.

Transkripcija:

Iovi Depuſ̄(ori)

C(aius) Petronius

Chryseros

ex visu.

⁵ *L(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum).*

Prevod: Jupitru Depulsorju (je) Gaj Petronij Hrizer (postavil) po videnju. Prostor (za postavitev spomenika) dan po odloku mestnega sveta.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: *T longa.* Napačno branje imena pri Mucharju in Knablu kot *Caetronius*.

Vr. 4: *I longa.*

Komentar:

Jupiter Depulsor (Odvračevalec) je bil bog z zdravilnimi močmi, zaščitnik pred boleznimi in epidemijami, širše tudi zaščitnik mej in sovražnih napadov (Egger 1929; Pflaum 1955, 453–454). Omenjen je na več kot 40 spomenikih (EDCS), pri čemer je največja koncentracija izpričana v Noriku in Panoniji (nekdanjem Noriškem kraljestvu), kar kaže na lokalni keltski, t. j. noriško-tavriški izvor kulta (Pflaum 1955, 451; Šašel Kos 1995, 378–370 in ead. 1999a, 126 in 129; o nasprotnem, rimskevem izvoru tega kulta na podlagi eponima Depulsor in izvora dedikantov glej Kolendo 1989, 1069 ter 1072 in Hainzmann 2004, 231). Največ napisov je bilo odkritih v Petovioni, ki predstavlja center čaščenja tega božanstva (Šašel Kos 1995, 374–375; ead. 1999a, 123). Od tod se je zlasti med markomanskimi vojnami (večina spomenikov je namreč datirana v drugo polovico 2. in v 3. st.) kult razširil v ostale province (za čaščenje Jupitra na območju današnje Hrvaške glej Sinobad 2010; Cesarič, Štrmelj 2016).

Gentilno ime *Petronius* je pogosto izpričano (Radman-Livaja 2014, 243 s starejšo literaturo). Grški kognomen *Chryseros* (gr. Χρυσέρος) se na

7. Altar to Jupiter Depulsor

Find context: Found in 1841 on Panorama (Ferberškov hrib). Detailed location unknown.

Kept in: Built into the east side of the city tower (Mestni stolp).

Description: Altar with acroteria and elaborately moulded capital and base, missing upper right side and damage along the left front edge. The inscription field has a moulded frame flanked with a pair of corner pilasters. Two such pilasters also stand at the rear corners.

Material/size: Marble. H. 137 cm, w. 87 cm, th. 45 cm, letter h. 4.5–5.5 cm.

Bibliography: EDCS-26600446 = HD057347 = *lupa* 4920.

CIL III 4018 (autopsy) = AIJ 285.

Muchar 1846, 398; Knabl 1862, No. 478.

Zotović 1966, 37–38; Jerala 2009, 126–127, Cat. No. 50.

Main references: Abramić 1925a, 143, No. 156 = Abramić 1925b, 142, No. 156.

Transcription:

Iovi Depuſ̄(ori)

C(aius) Petronius

Chryseros

ex visu.

⁵ *L(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum).*

Translation: To Jupiter Depulsor Gaius Petronius Chryseros (set up) in consequence of a vision. The site (for the erection of the monument) was given by decree of the town council.

Apparatus:

L. 2: *T longa.* Muchar and Knabl erroneously read as *Caetronius*.

L. 4: *I longa.*

Commentary:

Jupiter Depulsor (Averter) was a god with healing powers, protector against illnesses and epidemics, in a broader sense also the protector of borders and enemy attacks (Egger 1929; Pflaum 1955, 453–454). He is mentioned on more than 40 monuments (EDCS). They concentrate in Noricum and Pannonia (former Norican Kingdom), which suggests a local Celtic, i.e. Norico-Tauriscan origin of the cult (Pflaum 1955, 451; Šašel Kos 1995, 378–370 and ead. 1999a, 126 and 129; for the contrary opinion on a Roman origin of the cult based on the eponym of Depulsor and the origin of the dedicators, see Kolendo 1989, 1069 and 1072, as well as Hainzmann 2004, 231). The greatest number of inscriptions came to light at Poetovio, which thus represents the centre of his worship (Šašel Kos 1995, 374–375; ead. 1999a, 123). From here, the cult spread to other provinces, particularly during the Marcomannic Wars as most monuments date to the second half of the 2nd and the 3rd century (for

tem spomeniku pojavlja prvič v Panoniji (Mócsy 1959, 169), razmeroma pogosto pa je predvsem v grško govorečih provincah (EDCS; LGPN I, 487; LGPN II, 480; LGPN III. A, 479; LGPN III. B, 445; LGPN IV, 358; LGPN V. A, 466; LGPN V. B, 441; LGPN V. C, 450–451). Gaj Petronij Hrizer je bil bodisi osvobojenec (prim. Solin 1996, 236–237) bodisi vzhodnega izvora. Večina grško govorečih prišlekov je v Petoviono prišla ali iz vzhodnih ali iz južnih, grško govorečih provinc (Makedonije, Trakije). Dotok teh prišlekov (tudi prek Akvileje) se je začel kmalu po markomanskih vojnah, zlasti pa pod Seversko dinastijo (Mócsy 1974, 227–230 in 259–263; cf. Šašel Kos 1980, 16–17). To se jasno vidi po nerimskih (torej vzhodnih/orientalskih) imenih pa tudi po več grških ali dvojezičnih napisih, najdenih v Petovioni (Kovács 1998–1999; za grške ali dvojezične napise Petovione glej CIGP³ 2007, str. 26–28).

Datacija: Morda druga polovica 2. st. (dotok grških priseljencev v Panonijo).

the worship of Jupiter in the territory of present-day Croatia, see Sinobad 2010; Cesarić, Štrmelj 2016).

The gentilium *Petronius* is common (Radman-Livaja 2014, 243 with earlier references). The Greek cognomen *Chryseros* (*Xρυσέρος*) occurs here for the first time in Pannonia (Mócsy 1959, 169), but is relatively common in the Greek-speaking provinces (EDCS; LGPN I, 487; LGPN II, 480; LGPN III. A, 479; LGPN III. B, 445; LGPN IV, 358; LGPN V. A, 466; LGPN V. B, 441; LGPN V. C, 450–451). C. Petronius Chryseros was either a freedman (cf. Solin 1996, 236–237) or of Eastern origin. Most Greek-speaking immigrants came to Poetovio from eastern or southern Greek-speaking provinces (Macedonia, Thrace). The influx of these immigrants (also via Aquileia) began soon after the Marcomannic Wars and was most intense under the Severan Dynasty (Mócsy 1974, 227–230 and 259–263; cf. Šašel Kos 1980, 16–17). This is visible in the non-Roman (Eastern/Oriental) names and several Greek or bilingual inscriptions found in Poetovio (Kovács 1998–1999; for the Greek or bilingual inscriptions of Poetovio, see CIGP³ 2007, pp. 26–28).

Dating: Possibly second half of the 2nd century (dating of the Greek immigration to Pannonia).

Kat. št. / Cat. No. 7.

8. Fragment votivnega oltarja, posvečenega največjemu in najboljšemu Jupitru Depulsorju

Najdišče: Odkrit pozimi 1935/1936 na zahodnem pobočju Panorame v sekundarni rabi kot pokrov poznorimskega groba. Območje 5, t. 51: 10.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 81.

Opis: Votivni oltar je spodaj in na zadnji strani odbit, profilacija je odklesana. Ovršje krasita akroterija, napisno polje pa je obdano s polstebričkoma s kapitelom.

Material/mere: Marmor. V. 43 cm, š. 40 cm, db. 14 cm, v. črk 4–4,5 cm.

Literatura: EDCS-11301006 = HD057348 = *lupa* 9362.

AIJ 286.

Zotović 1966, 38; Jevremov 1988, 63, št. 34; Jerala 2009, 126, kat. št. 49.

Pomembne omembe: Klemenc, Saria 1936, 41, št. 37.

Transkripcija:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)

Depul(sori)

Prevod: (Posvečeno) največjemu in najboljšemu Jupitru Depulsorju ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: Vidna le zgornja polovica oziroma tretjina črk, vendar dopolnitev ni dvomljiva.

Komentar:

Za opis kulta Jupitra Depulsorja glej kat. št. 7.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

8. Altar to Jupiter Depulsor, Best and Greatest

Find context: Found in the winter 1935/1936 on the western slope of Panorama in secondary use as the cover of a Late Roman grave. Area 5, Pl. 51: 10.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 81.

Description: Upper front fragment of an altar with acroteria above the capital (moulding carved off) and the inscription field flanked with a pair of pilasters.

Material/size: Marble. H. 43 cm, w. 40 cm, th. 14 cm, letter h. 4–4.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301006 = HD057348 = *lupa* 9362.

AIJ 286.

Zotović 1966, 38; Jevremov 1988, 63, No. 34; Jerala 2009, 126, Cat. No. 49.

Main references: Klemenc, Saria 1936, 41, No. 37.

Transcription:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)

Depul(sori)

Translation: To Jupiter Depulsor, Best and Greatest ...

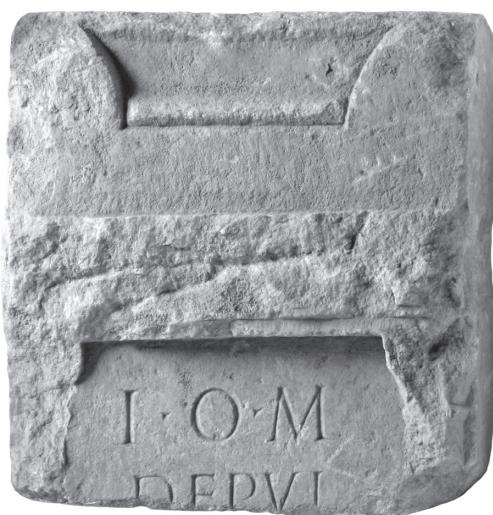
Apparatus:

L. 2: Only the upper half/third of the letters is visible, but restoration is clear.

Commentary:

For the description of the cult of Jupiter Depulsor, see Cat. No. 7.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 8
(po / after *lupa* 9362).

9. Votivna reliefna plošča, posvečena Očetu Liberu

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori. Odkrit v sobi D (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI; t. 35: D; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8299.

Opis: Levi del votivne reliefne plošče. Nad napisnim poljem je ohranjen levi vogal reliefsa prednjimi tacami panterja. Morda je ob panterju na desni strani stal Liber s tirzom in kantarosom.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 18 cm, š. 14 cm, db. 4,5 cm, v. črk 2,5 cm.

Literatura: EDCS-11301008 = HD068771.

AIJ 289.

Abramić 1914, 103–104, sl. 75.

Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005, 326, št. 2, sl. 3; Jerala 2009, 149–150, kat. št. 79.

Pomembne omembe: Abramić 1925a, 158, št. 211 = Abramić 1925b, 158, št. 211.

Transkripcija:

*Lib(ero) P(atri) A[--]
Vital[is ---].*

Prevod: Očetu Liberu ... Vitalis.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Dopolnitev črk P in A lahko tudi *P(atri) A[ug(usto)]* ali *P(ublius) A[---]*.

Komentar:

Liber pater (tudi *Leiber pater*) je staroitalski bog plodnosti, ki so ga Rimljani pod vplivom helenizma v 2. st. pr. Kr. začeli istovetiti z grškim Dionizom (Bruhl 1953, 332); tedaj postane tudi zaščitnik vinske trte in vina, posledično trgovine (z vinom). Častili so ga v celotni latinski polovici imperija, predvsem v Podonavju (Dalmacija, Panonija, Dakija), kjer včasih nastopa v paru z Libero (v Panoniji npr. RIU 439, 810, 1039). V Naroni so svetišče temu božanstvu posvetili že v republikanskem obdobju (CIL III 1784; Mayer 2009, 310–311; Mayer-Olivé 2017, 530–531), od koder bi se naj kult širil v sosednji provinci Dakijo in Mezijo (o pomenu vojske pri širjenju kulta glej Mayer 2009; Mayer-Olivé 2017). Čaščenje doseže višek v času Severske dinastije (Bruhl 1953, 333). V ikonografiji je Liber prevzel podobo Dioniza, zato je upodobljen z Bakhovo/Dionizovo palico – tirzom (lat. *thyrsus*, gr. *θύρσος*; Schur 1926; Matijašić, Tassaux 2000, 70). O posvetilnih napisih Liberu patru v Petovioni glej Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005. Za pogosto izpričan kognomen *Vitalis* (tudi kot žensko ime) glej onomastično literaturo, navedeno v uvodu kataloga.

Datacija: 2. ali 3. st.

9. Relief dedicated to Liber Pater

Find context: Excavations by Abramić in 1911, in multi-room building, Room D (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI; Pl. 35: D; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8299.

Description: Left fragment of a slab with a relief depiction in a simple frame. Only the front paws of a panther survive of the depiction; Liber with a thyrsus and a kantharos may have stood right of the panther. The inscription is on the widened lower frame.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 18 cm, w. 14 cm, th. 4.5 cm, letter h. 2.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301008 = HD068771.

AIJ 289.

Abramić 1914, 103–104, Fig. 75.

Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005, 326, No. 2, Fig. 3; Jerala 2009, 149–150, Cat. No. 79.

Main references: Abramić 1925a, 158, No. 211 = Abramić 1925b, 158, No. 211.

Transcription:

*Lib(ero) P(atri) A[--]
Vital[is ---].*

Translation: To Liber Pater ... Vitalis.

Apparatus:

L. 1: The letters P and A may also be restored as *P(atri) A[ug(usto)]* or *P(ublius) A[---]*.

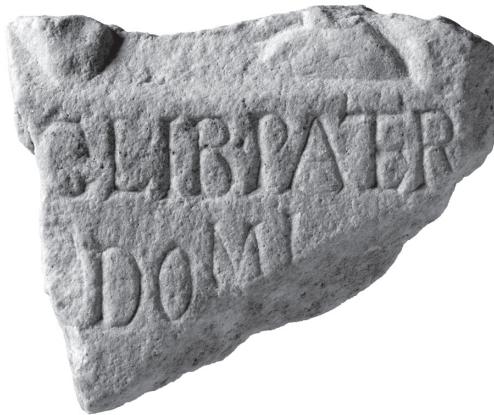
Commentary:

Liber pater (also *Leiber pater*) is an old Italic god of fertility whom the Romans began to identify with the Greek Dionysus under Hellenistic influences in the 2nd century BC (Bruhl 1953, 332); he then also became the protector of vine grapes and wine, consequently also (wine) trading. He was worshipped across the Latin part of the Empire, most commonly in the Danube Basin (Dalmatia, Pannonia, Dacia), where he sometimes occurs together with *Libera* (in Pannonia for example RIU 439, 810, 1039). In Narona, a temple to him was consecrated as early as the Republican period (CIL III 1784; Mayer 2009, 310–311; Mayer-Olivé 2017, 530–531), whence the cult is believed to have spread to neighbouring Dacia and Moesia (on the role of the army in the spread of the cult, see Mayer 2009; Mayer-Olivé 2017). The worship reached its peak in the Severan period (Bruhl 1953, 333). Iconographically, Liber adopted the image of Dionysus and was depicted with a *thyrsus* (*θύρσος*; Schur 1926; Matijašić, Tassaux 2000, 70). On the inscriptions dedicated to Liber Pater at Poetovio, see Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005. On the common cognomen *Vitalis* (also as a female name), see the basic onomastic literature given in introduction to the catalogue.

Dating: 2nd or 3rd century.

Kat. št. / Cat. No. 9.

Kat. št. / Cat. No. 10.

10. Votivna reliefna plošča, posvečena Očetu Liberu

Najdišče: Izkopavanja Abramića 1911. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali X1, prostor D?; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. 8305.

Opis: Fragment je na vseh straneh odlomljen. Zgoraj je v reliefni niši stala upodobitev, od katere je ohranjen panter (?). Pod njo je bil vklesan dvovrstični napis.

Material/mere: Marmor. V. 10 cm.

Literatura: Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005, 326, št. 3; Jerala 2009, 150, kat. št. 80.

Transkripcija:

[--]C Lib(er) Pater [--]
DOMI[--].

Prevod: ... Oče Liber ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: Črke niso vklesane v vodoravni liniji, ampak poševno. Od zadnje črke ohranjena samo hasta – lahko I ali L.

Komentar:

Za opis kulta Očeta Libera glej kat. št. 9.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

10. Relief dedicated to Liber Pater

Find context: Excavations by Abramić in 1911. Area 2/5 or 2/6, Building X or X1, Room D?; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. 8305.

Description: Fragment of a slab with relief depictions in a simple frame. Only part of the panther (?) survives of the depiction. The inscription in two lines is on the widened lower frame.

Material/size: Marble. H. 10 cm.

Bibliography: Vidrih Perko, Vomer Gojkovič 2005, 326, No. 3; Jerala 2009, 150, Cat. No. 80.

Transcription:

[--]C Lib(er) Pater [--]
DOMI[--].

Translation: ... Liber Pater ...

Apparatus:

L. 2: Letters are carved in an oblique rather than horizontal line. Only the hasta – I or L – survives of the last letter.

Commentary:

On the cult of Liber Pater, see Cat. No. 9.

Dating: No elements for dating.

11. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Votivni relief je bil odkrit med zaščitnimi arheološkimi deli pri obnavljanju sadovnjaka na Panorami leta 1983. Ob odstranjevanju sadovnjaka je bil odkrit skeletni grob iz 4. st. (grob 3), ki je bil obložen z obdelanimi in neobdelanimi marmornimi ploščami, od katerih je bilo šest fragmentiranih votivnih plošč posvečenih Nutricam. Sedma votivna plošča, prav tako posvečena Nutricam, je služila kot pokrov groba. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 975.

Opis: Napisna plošča je spodaj in desno odlomljena. V reliefu s profiliranim okvirjem je na desni strani upodobljena ženska, oblečena v dolgo obleko (*palla*), ki z obema rokama drži košaro s hlebi kruha ali peciva, ki jo nosi na glavi. Pred njo стоji ženska, oblečena v tuniko in ogrinjalo. Lase ima spete na zatilju v figo. Odbiti figuri na desni strani – Nutrici – ponuja golega dojenčka. Napis se nahaja na zgornjem robu. Ločilna znamenja so globoka in trikotne oblike.

Material/mere: Marmor. V. 46 cm, š. 60 cm, db. 10 cm, v. črk 2,5–3 cm.

Literatura: EDCS-07600368 = HD007956 = *lupa* 8757. AE 1986, 566.

Tušek 1986, 348, T. 7; Jevremov 1988, 55–56, št. 27; Šašel Kos 1999a, 172–173, št. 32, sl. 18.

Pomembne omembe: Diez 1992, 937, št. 9.

Transkripcija:

Nutricibus Aug(ustis) sacr(um) P(ublius) Mi+[-].

Prevod: Vzvišenim Nutricam je Publij ...

Tekstnokritični komentar:

Za črkama MI je ohranjena vertikalna hasta. Jevremov napačno *sacrū(m)*. Po AE zadnji dve črki stojita morda za ime *Municius* oz. *Mindius*.

Komentar:

Kult Dojilj oziroma Nutric, ki so na reliefih običajno upodobljene kot dve ali tri ženske, predstavlja poleg imen avtohtonega prebivalstva redek keltski element, ki se je ohranil še v rimski čas. Čaščenje Nutric je bilo v Petovioni izredno pogosto, število spomenikov (odkritih je bilo kar 23 rimskeih spomenikov z napisimi in/ali reliefi) pa celo presega posvetila Jupitru ali Mitri. Gre za lokalni kult, ki je izjemo danes izgubljenega oltarja iz Maribora (CIL III 5314 = 11713) izpričan le v Petovioni. Svetišče Nutric je bilo z arheološkimi izkopavanji odkrito na Spodnji Hajdini (Gurlitt 1896; Wigand 1915; Schmid 1935), na podlagi koncentracije več spomenikov pa se svetišči domnevata tudi na Zgornjem Bregu in Panorami (prim. Diez 1992, 936–938; Šašel Kos 1999a, 153–156 s kartiranimi svetišči v Petovioni na sl. 1).

Datacija: Sredina ali druga polovica 2. st. (arheologija – Šašel Kos).

11. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Found in 1983 during the rescue archaeological investigations that accompanied works in the orchard on Panorama. When the orchard was later removed, an inhumation burial from the 4th century (Grave 3) was unearthed lined with six and covered with the seventh relief slab dedicated to the Nutrices. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 975.

Description: Upper left fragment of a slab with a relief depiction in an inscribed moulded frame. Shown on the left is a woman in a *palla*, possibly a servant, who holds a platter with loaves of bread or pastry on her head with both hands. The woman next to her is wearing a tunic and cloak, her hair is gathered in a chignon and she is holding a nude child towards the missing Nutrix. The inscription is carved on the upper part of the frame. Punctuation marks are deep and triangular.

Material/size: Marble. H. 46 cm, w. 60 cm, th. 10 cm, letter h. 2.5–3 cm.

Bibliography: EDCS-07600368 = HD007956 = *lupa* 8757. AE 1986, 566.

Tušek 1986, 348, Pl. 7; Jevremov 1988, 55–56, No. 27; Šašel Kos 1999a, 172–173, No. 32, Fig. 18.

Main references: Diez 1992, 937, No. 9.

Transcription:

Nutricibus Aug(ustis) sacr(um) P(ublius) Mi+[-].

Translation: To the Nutrices Augustae. Publius ...

Apparatus:

A vertical hasta survived after letters MI. Jevremov erroneously transcribed as *sacrū(m)*. According to AE, the last two letters may be restored as the name *Municius* or *Mindius*.

Commentary:

The cult of the Nutrices, in reliefs usually depicted as two or three women, is a rare Celtic element alongside the names of the autochthonous inhabitants of Poetovio that survived into the Roman times. The worship of the Nutrices was very strong here, with the number of dedicatory monuments (as many as 23 recorded monuments with inscriptions and/or relief depictions) even exceeding the dedications to Jupiter or Mithras. It is a local cult only recorded at Poetovio with the exception of a currently lost altar from Maribor (CIL III 5314 = 11713). Archaeological investigations have unearthed the remains of their sanctuary at Spodnja Hajdina (Gurlitt 1896; Wigand 1915; Schmid 1935), while the concentrations of monuments point to other sanctuaries at Zgornji Breg and Panorama (cf. Diez 1992, 936–938; Šašel Kos 1999a, 153–156 with a map of sanctuaries in Poetovio in Fig. 1).

Dating: Middle or second half of the 2nd century (archaeology – Šašel Kos).

Kat. št. / Cat. No. 11.

Kat. št. / Cat. No. 12.

12. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 976.

Opis: Reliefna plošča je zlomljena na dva prilegajoča se dela, levo spodaj manjka del reliefsa in napisa. Reliefna niša se zgoraj zaključi s tremi oboki, med katerimi sta upodobljeni dvoročajni posodi na visoki nogi, ob straneh pa rozeti. Pod vsakim obokom je upodobljena po ena ženska: desno je na stolu z visokim naslonjalom upodobljena Nutrica z golim otrokom, ki ga doji. Pred njo stoji oltar, levo ob njem pa ženska v pripasanim nagubani obleki z dolgimi rokavi. Desnico drži nad oltarjem, v levici pa nosi posodo s sadjem ali hlebi kruha. Še ena ženska, domnevno služabnica, je upodobljena na levi strani, vendar je od postave ohranjena le glava, na kateri nosi košaro. Napis se nahaja pod reliefom.

Material/mere: Marmor. V. 58 cm, š. 60 cm, db. 7 cm, v. črk 2,7–2,9 cm.

Literatura: EDCS-07600369 = HD007959 = *lupa* 8759. AE 1986, 567.

Tušek 1986, 349, T. 3, 1; Jevremov 1988, 57–58, št. 29; Šašel Kos 1999a, 171–172, št. 31, sl. 17.

Transkripcija:

[*Nutricib(us)] Aug(ustis) Aelia Vera
[pro salute ? ---]iar(---) Antoniae filiae)
[-- Anto]ni fili(i) v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).*

Prevod: Vzvišenim Nutricam je Elija Vera za zdravje (?) ... za hčerko Antonijo ... in za sina Antonija izpolnila zaobljubo rada in po pravici.

12. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 976.

Description: Two fragments of a slab with a relief depiction in a simple frame and an inscription below with missing lower left part of the relief and inscription. The upper frame is in the shape of a triple arch with a kantharos shown in the two central spandrels and a rosette in each corner. Depicted under each of the arches is a female figure. The woman on the left, presumably a servant, is holding a basket with fruit or pastry on her head with her left hand; only the head part of her survives. To the right of her is a woman with a girded long-sleeved dress holding her right hand above the altar and her left arm around a basket with fruit or loaves of bread. Further right is a Nutrix sitting on a high-back breastfeeding a naked infant.

Material/size: Marble. H. 58 cm, w. 60 cm, th. 7 cm, letter h. 2.7–2.9 cm.

Bibliography: EDCS-07600369 = HD007959 = *lupa* 8759. AE 1986, 567.

Tušek 1986, 349, Pl. 3, 1; Jevremov 1988, 57–58, No. 29; Šašel Kos 1999a, 171–172, No. 31, Fig. 17.

Transcription:

[*Nutricib(us)] Aug(ustis) Aelia Vera
[pro salute ? ---]iar(---) Antoniae filiae)
[-- Anto]ni fili(i) v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).*

Translation: To the Nutrices Augustae, Aelia Vera for the welfare (?) of daughter Antonia and ... son Antonius willingly and deservedly fulfilled her vow.

Tekstnokritični komentar:

V. 1: Po Jevremov *A]ug(ustis)*.

V. 2 in 3: Morda [pro salute fil]iar(um) Antoniae et /
[-- et Anto]ni fili v. s. l. m.

Komentar:

Kognomen *Antonius* je pogosto izpričan v podonavskih provincah, čeprav se pojavlja tudi na zahodu (OPEL I, 60–61). Cesarski gentilicij *Aelius* kaže na dodelitev državljanstva v času cesarja Hadrijana ali Antonina Pija oziroma na potomce tistih, ki so pod omenjenima cesarjema prejeli državljanstvo. Za kult Nutric glej kat. št. 11.

Datacija: Sredina ali druga polovica 2. st. (onomastika – Šašel Kos).

13. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Okoliščine odkrita kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 974.

Opis: Votivni relief s profiliranim okvirjem je predvsem v zgornji polovici (relief) precej poškodovan. V ohranjenem delu je na desni strani upodobljena sedeča Nutrica z otrokom v naročju; glava je odbita. V sredini stoji ženska, ki drži otroka nad oltarjem in ga podaja sedeči Nutrici na desni. Levo je bila morda upodobljena služabnica (?), a je upodobitev ohranjena le od pasu navzdol; v levici drži posodo. Napis se nahaja pod reliefno nišo. Ločilna znamenja so trikotne oblike.

Material/mere: Marmor. V. 56 cm, š. 71 cm, db. 10 cm, v. črk 1,5–1,7 cm.

Literatura: EDCS-07600370 = HD007962 = *lupa* 8760. AE 1986, 568.

Tušek 1986, 349, T. 8; Jevremov 1988, 58–59, št. 30; Šašel Kos 1993, 226, št. 15; Šašel Kos 1999a, 169, št. 28, sl. 14.

Transkripcija:

*Nutricibus Aug(ustis) sacr(um). T(itus) Cassius
Verinus dec(urio) col(oniae) Poēt(ovationensium),
praef(ectus) fabr(um), praef(ectus)
pro Ilvir(is) et Donnia Maximilla con(iux)
pro salute T(iti) Cassi Severi fili(i).*

Prevod: Vzvišenim Nutricam. Tit Kasij Verin, mestni svetnik v koloniji Petovioni, načelnik (prefekt) združenja obrtnikov, vršilec dolžnosti župana, in njegova žena Donija Maksimila (sta postavila ploščo) za zdravje sina Tita Kasija Severa.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: Zadnja črka je vklesana na robu.

Komentar:

Gentilno ime *Cassius* je množično izpričano po vsem imperiju in navedeno v temeljnih onomastičnih korpusih (glej uvod h katalogu). Zanimivo je, da je

Apparatus:

L. 1: According to Jevremov *A]ug(ustis)*.

L. 2 and 3: Possibly [pro salute fil]iar(um) Antoniae et /
[-- et Anto]ni fili v. s. l. m.

Commentary:

The cognomen *Antonius* is common in the Danubian provinces and also occurs west of them (OPEL I, 60–61). The imperial gentilicium *Aelius* indicates that citizenship was granted in the time of the Emperor Hadrian or Antoninus Pius, either to the dedicators or their predecessors. For the cult of the Nutrices, see Cat. No. 11.

Dating: Middle or second half of the 2nd century (onomastics – Šašel Kos).

13. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 974.

Description: Slab with a relief depiction and inscription in a moulded frame, damaged and partly missing in the upper part. The depiction shows a woman on the left, possibly a servant (surviving from the waist down), who is holding a vessel in her right hand. The central figure is handing an infant over the altar to the Nutrix who is sitting to the right (her head is broken off) and breastfeeding a naked infant. Punctuation marks are triangular.

Material/size: Marble. H. 56 cm, w. 71 cm, th. 10 cm, letter h. 1.5–1.7 cm.

Bibliography: EDCS-07600370 = HD007962 = *lupa* 8760. AE 1986, 568.

Tušek 1986, 349, Pl. 8; Jevremov 1988, 58–59, No. 30; Šašel Kos 1993, 226, No. 15; Šašel Kos 1999a, 169, No. 28, Fig. 14.

Transcription:

*Nutricibus Aug(ustis) sacr(um). T(itus) Cassius
Verinus dec(urio) col(oniae) Poēt(ovationensium),
praef(ectus) fabr(um), praef(ectus)
pro Ilvir(is) et Donnia Maximilla con(iux)
pro salute T(iti) Cassi Severi fili(i).*

Translation: To the Nutrices Augustae. Titus Cassius Verinus, member of Poetovio's town council, official in charge of the guild of craftsmen, acting mayor, and his wife Donnia Maximilla (set this up) for the welfare of their son Titus Cassius Severus.

Apparatus:

L. 2: Last letter carved on the frame.

Commentary:

The gentilicium *Cassius* is very common and widespread across the Empire, cited in all the basic onomastic corpora (see introduction to the catalogue). Interestingly, P. Cassius Secundus, prefect of the *ala Britannica milliaria civium Romanorum*, set up

Kat. št. / Cat. No. 13.

v Emoni P. Kasij Sekund, prefekt britanske pomožne vojaške enote (*ala Britannica millaria civium Romanorum*), postavil oltar lokalnemu božanstvu Ekvorni (Šašel, Šašel 1977), podobno kot je Kasij Verin v Petovioni postavil oltar lokalnim Nutricam. Kognomen *Verinus* je značilen predvsem za keltska in germanska območja (OPEL IV, 158–159). *Donnii* so bili brez dvoma romanizirani keltski staroselci, saj je ime izpričano predvsem na keltskih območjih (OPEL II, 107; EDCS). Ženski kognomen *Maximilla* se sicer največkrat pojavlja v Italiji (Rim in Prva italska regija), pogost pa je tudi v Galiji, Dalmaciji in Panoniji (OPEL III, 69; EDCS). Za vlogo dekurionov v mestih in funkcijo *praefectus pro Iviris* glej kat. št. 3, za kult Nutric glej kat. št. 11. *Datacija:* Sredina ali druga polovica 2. st. (arheologija – Šašel Kos).

14. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 973.

Opis: Reliefna plošča je desno zgoraj odlomljena, poškodovan pa je tudi levi spodnji vogal z delom napisa. V reliefu s preprostim okvirjem je desno upodobljena Nutrica na prestolu (glava je odlomljena), ki doji povitega dojenčka. Oblečena je v dolgo nagubano obleko z dolgimi rokavi. Pred njo je oltar, čez katerega ji ženska v dolgi nagubani obleki s kratkimi rokavi in z lasmi spetimi na zatilju v figo podaja majhnega otroka. Za njo stoji na levi strani ženska (služabnica?) v dolgi nagubani obleki s kratkimi rokavi, ki z obema rokama drži košaro

Kat. št. / Cat. No. 14.

an altar to the local deity Equorna at Emona (Šašel Šašel, 1977) similarly as Cassius Verinus set up an altar at Poetovio dedicated to the local Nutrices. The cognomen *Verinus* mainly occurs in Celtic and Germanic areas (OPEL IV, 158–159). *Donnii* were certainly members of the Romanised Celtic population, as the name has mainly been recorded in Celtic areas (OPEL II, 107; EDCS). The female cognomen *Maximilla* is most common in Italy (Rome and Regio I), but is also fairly numerous in Gallia, Dalmatia and Pannonia (OPEL III, 69; EDCS).

For the role of the *decuriones* in Roman towns and the function of *praefectus pro Iviris*, see Cat. No. 3, for the cult of the Nutrices, see Cat. No. 11.

Dating: Middle or second half of the 2nd century (archaeology – Šašel Kos).

14. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 973.

Description: Slab with a relief depiction in an inscribed simple frame with missing upper right corner and damage to the left lower corner with the inscription. The depiction shows a woman on the left, possibly a servant, wearing a long dress with short sleeves and holding a basket with goods on her head. The central female figure, in a long dress with short sleeves and hair gathered in a chignon, is holding a naked infant over the altar and handing it over to the Nutrix (head is missing), who is sitting on a throne to the right of the altar and breastfeeding a swaddled infant. She is wearing a long dress with

dobrot, ki jo nosi na glavi. Napis se nahaja pod reliefom. Trikotna ločilna znamenja so globoka.
Material/mere: Marmor. V. 62 cm, š. 71 cm, db. 10 cm,
 v. črk 2–2,5 cm.

Literatura: EDCS-07600371 = HD007965 = *lupa* 8761.
 AE 1986, 569.
 Tušek 1986, 349–350, T. 9; Jevremov 1988, 59–60, št. 31;
 Šašel Kos 1999a, 171, št. 30, sl. 16.

Transkripcija:

*Nutricibus Au^rg^u(ustis) sacrum. L(ucius) Fusc(inius)
 Exsuperatus, Aug(ustalis) col(oniae)
 Poet(ovationensium), et
 [Ae?]lia Honorata pro salute
 [-F]uscini Honorati fil(ii) v(otum) s(olverunt).*

Prevod: Posvečeno vzvišenim Nutricam. Lucij Fuscinius
 Eksuperat, avgustal v koloniji Petovioni, in Elija (?)
 Honorata sta za zdravje sina Fuscinija Honorata
 izpolnila zaobljubo.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Namesto G vklesana črka C.

Vr. 3: Po AE, Jevremov, EDCS in *lupa* napačno *[f]ilia*,
 po Šašel Kos in EDH *[Ae?]lia*, vendar možno tudi
[Iu]lia (prim. Šašel Kos 1999a, 171).

Vr. 2 in 3: V AE transkribirano kot ena vrstica.

Komentar:

Gentilno ime *Fuscinius* je zelo redko; do zdaj je izpričano po enkrat v Sp. Germaniji, Belgijski Galiji, Lugdunski Galiji in Panoniji ter trikrat v Noriku (OPEL II, 156; Kakoschke 2012, 105; EDCS). Prav tako redek je kognomen *Exsuperatus*, ki je največkrat izpričan v Panoniji, a šele po vladanju Marka Avrelija (OPEL II, 131; Barkócz 1964, 311; EDCS). Kognomen *Honoratus* je eden najpogostejših kognomnov imperija.

Lucij Fuscinius Eksuperat je bil svečenik – avgustal. Običajno so bili avgustali osvobojeni (Alfoldy 1958, 435; Šašel Kos 1999b), ki so skrbeli za cesarski kult v mestu, med njihove naloge pa so sodile tudi raznovrstne aktivnosti znotraj municipijev in kolonij, kar jim je omogočalo hitro in enostavno vključitev v vsakdanje življenje mesta (Alfoldy 1958, 434). Na območju Petovione in njenega agra je bilo do zdaj odkritih kar osem napisov z omembo avgustalov (*CIL* III 4107; *AJ* 312; *ILJug* 341; *CIL* III 10882; Kušan Špalj 2014, št. 79/164 in št. 73/159 ter Ragolič, Gojkovič 2016, 190–192).

Datacija: Najverjetnejne sredina 2. st. (paleografija – Šašel Kos).

long sleeves. The inscription is on the widened lower frame. Punctuation marks are deep and triangular.

Material/size: Marble. H. 62 cm, w. 71 cm, th. 10 cm,
 letter h. 2–2.5 cm.

Bibliography: EDCS-07600371 = HD007965 = *lupa* 8761.
 AE 1986, 569.

Tušek 1986, 349–350, Pl. 9; Jevremov 1988, 59–60, No.
 31; Šašel Kos 1999a, 171, No. 30, Fig. 16.

Transcription:

*Nutricibus Au^rg^u(ustis) sacrum. L(ucius) Fusc(inius)
 Exsuperatus, Aug(ustalis) col(oniae)
 Poet(ovationensium), et
 [Ae?]lia Honorata pro salute
 [-F]uscini Honorati fil(ii) v(otum) s(olverunt).*

Translation: To the Nutrices Augustae. Lucius Fuscinius
 Exsuperatus, priest of the imperial cult at Poetovio
 (*augustalis*), and Aelia (?) Honorata for the welfare
 of their son Fuscinius Honoratus fulfilled their vow.

Apparatus:

L. 1: Letter C carved instead of G.

L. 3: AE, Jevremov, EDCS and *lupa* erroneously restore as
[f]ilia, Šašel Kos and EDH as *[Ae?]lia*, but possibly
 also *[Iu]lia* (cf. Šašel Kos 1999a, 171).

L. 2 and 3: AE transcribes as a single line.

Commentary:

The nomen gentile *Fuscinius* is very rare; so far it has been recorded once in Germania Inferior, Gallia Belgica, Gallia Lugdunensis and Pannonia, and three times in Noricum (OPEL II, 156; Kakoschke 2012, 105; EDCS). Also rare is the cognomen *Exsuperatus*, which is most frequent in Pannonia, but only after the rule of Marcus Aurelius (OPEL II, 131; Barkócz 1964, 311; EDCS). The cognomen *Honoratus*, in contrast, is one of the commonest cognomina of the Empire.

Lucius Fuscinius Exsuperatus was a priest – *augustalis*. These were usually freedmen (Alfoldy 1958, 435; Šašel Kos 1999b) who attended to the maintenance of the imperial cult, but also had other tasks in municipia and coloniae that allowed them to quickly and easily integrate the everyday life of a town (Alfoldy 1958, 434). The territory of Poetovio thus far yielded as many as eight inscriptions mentioning *augustales* (*CIL* III 4107; *AJ* 312; *ILJug* 341; *CIL* III 10882; Kušan Špalj 2014, No. 79/164 and No. 73/159, and Ragolič, Gojkovič 2016, 190–192).

Dating: Most likely mid-2nd century (paleaeography – Šašel Kos).

15. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 972.

Opis: Reliefna plošča s preprostim okvirjem ima v reliefni niši upodobljeni na levi in desni strani dve sedeči Nutrici v dolgih nagubanih oblekah, ki obe dojita povitega dojenčka. V sredini je upodobljena tretja Nutrica v dolgi nagubani obleki, ki z levo roko drži stoječega otroka za roko, z desnico pa žrtvuje s patero nad trinožnim oltarjem. Napis se nahaja na okvirju pod reliefno nišo. Okrogle ločilna znamenja so plitva.

Material/mere: Marmor. V. 53 cm, š. 80 cm, db. 12 cm, v. črk 1,5–2,9 cm.

Literatura: EDCS-07600366 = HD007950 = *lupa* 8762. AE 1986, 564.

Tušek 1986, 348 in 368, T. 5, 1; Jevremov 1988, 61, št. 32; Šašel Kos 1999a, 174–175, št. 35, sl. 21.

Transkripcija:

Nutricibus Aug(ustis) sacr(um).

Vitalis et Vi[n]tumila coniugi(!) pro Maximilla f(ilia) v(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).

Prevod: Posvečeno vzvišenim Nutricam. Vitalis in žena Vintumila sta za hčerko Maksimilo zaobljubo izpolnila rada in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: Dopolnitev imena žene je negotova. Napačno *coniugi* namesto *coniux*.

Komentar:

Medtem ko se kognomen *Vitalis* pojavlja množično po vsem imperiju (glej onomastično literaturo navedeno v uvodu kataloga), je ženino ime *Vintumila* (če je branje pravilno) do zdaj izpričano zgolj na tem napisu.

Datacija: Konec 2. ali začetek 3. st. (paleografija – Šašel Kos).

15. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 972.

Description: Completely preserved slab with a relief depiction in an inscribed simple frame. Sitting at either end of the relief is a Nutrix in a long dress, breastfeeding a swaddled infant. Between them is the third Nutrix in a long dress who is holding a patera in her right hand and offering sacrifice on the altar, and with her left hand holding the hand of a child. The inscription is on the widened lower frame. Punctuation marks are round and shallow.

Material/size: Marble. H. 53 cm, w. 80 cm, th. 12 cm, letter h. 1.5–2.9 cm.

Bibliography: EDCS-07600366 = HD007950 = *lupa* 8762. AE 1986, 564.

Tušek 1986, 348 and 368, Pl. 5, 1; Jevremov 1988, 61, No. 32; Šašel Kos 1999a, 174–175, No. 35, Fig. 21.

Transcription:

Nutricibus Aug(ustis) sacr(um).

Vitalis et Vi[n]tumila coniugi(!) pro Maximilla f(ilia) v(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).

Translation: To the Nutrices Augustae. Vitalis and his wife Vintumila for their daughter Maximilla willingly and deservedly fulfilled their vow.

Apparatus:

L. 2: The restoration of the wife's name is uncertain. *Coniugi* mistakenly for *coniux*.

Commentary:

While the cognomen *Vitalis* is very common and widespread across the Empire (see introduction to the catalogue), the wife's name *Vintumila* (if the reading is correct) has only been recorded here.

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (palaeography – Šašel Kos).

Kat. št. / Cat. No. 15.

16. Votivna reliefna plošča, posvečena vzvišenim Nutricam

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. 978.

Opis: Robovi votivne plošče so okrušeni, površina mestoma odkrušena. V sredini plošče s preprostim okvirjem je upodobljena ženska v dolgi nagubani obleki ob oltarju, ki sedeči Nutrici na desni strani podaja otroka. Nutrica sedi na stolu z visokim naslonjalom in doji dojenčka. Levo je upodobljena služabnica v dolgi nagubani obleki, ki z obema rokama drži pladenj s hlebi kruha, ki ga nosi na glavi. Napis se nahaja na okvirju pod upodobitvijo. Trikotna ločilna znamenja so plitva.

Material/mere: V. 41 cm, š. 46 cm, db. 7 cm, v. črk 0,9–1,5 cm.

Literatura: EDCS-07600367=HD007953 = *lupa* 8763. AE 1986, 565.

Tušek 1986, 348, T. 6; Jevremov 1988, 61–62, št. 33; Šašel Kos 1999a, 173, št. 33, sl. 19.

Transkripcija:

*Nutricibus Augustis
deis. Aur^re^lius Servandus et
Ulpia Secundina pro Secundino(!)
et Servato fili*<i>s* votum.*

5 *V(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).*

Prevod: Posvečeno božanskim vzvišenim Nutricam. Avrelij Servand in Ulpija Sekundina sta se za sinova Sekundina in Servata zaobljubila. Zaobljubo sta izpolnila rada in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Črke so površno izdelane, vrstice niso dosledne in ravne. Ločilna znamenja ne stojijo samo med posameznimi (okrajšanimi) besedami, ampak tudi znotraj posameznih besed (prim. Šašel Kos 1999a, 173).

Vr. 2: Namesto E v *Aurelius* vklesana črka F.

Vr. 3–5: Po AE in EDCS ni navedeno deljenje vrstic.

Komentar:

Cesarstvo gentilno ime *Aurelius* je izpričano po vsem imperiju (glej temeljno onomastično literaturo navedeno v uvodu kataloga), množično se začne pojavljati po uvedbi Antoninovega edikta (*constitutio Antoniniana*) v letu 212, ko so vsi svobodni ljudje dobili polnopravne državne pravice, novi državljanji pa so običajno prevzeli Karakalovo gentilno ime *Aurelius*. Prav tako se povsod izredno pogosto pojavlja tudi gentilno ime *Ulpianus*, najpogosteje v Panoniji. To je povezano z rastočo urbanizacijo v času Trajana, ki je mesto Petoviono povzdignil v status kolonije, nekaterim prebivalcem pa podaril rimske državljanstvo. Kognomni *Servandus*, *Secundinus* in *Servatus* so pogosti (glej temeljno onomastično literaturo navedeno v uvodu kataloga).

Datacija: Konec 2. ali prva polovica 3. st. (onomastika – Šašel Kos).

16. Relief dedicated to the Nutrices Augustae

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. 978.

Description: Slab with a relief depiction in an inscribed simple frame with missing upper left and lower right corners, as well as chipped edges. Shown on the far left is a servant in a long dress holding a platter with loaves of bread on her head. The centrally positioned female figure in a long dress is handing a child over to the Nutrix across the altar. The Nutrix is sitting on a high-back chair and breastfeeding a child. The inscription is on the widened lower frame. Punctuation marks are shallow and triangular.

Material/size: H. 41 cm, w. 46 cm, th. 7 cm, letter h. 0,9–1,5 cm.

Bibliography: EDCS-07600367=HD007953 = *lupa* 8763. AE 1986, 565.

Tušek 1986, 348, Pl. 6; Jevremov 1988, 61–62, No. 33; Šašel Kos 1999a, 173, No. 33, Fig. 19.

Transcription:

*Nutricibus Augustis
deis. Aur^re^lius Servandus et
Ulpia Secundina pro Secundino(!)
et Servato fili*<i>s* votum.*

5 *V(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).*

Translation: To the divine Nutrices Augustae. Aurelius Servandus and Ulpia Secundina vowed for their sons Secundinus and Servatus. They willingly and deservedly fulfilled their vow.

Apparatus:

The letters are carved imprecisely and in irregular lines. Punctuation marks stand not only between individual (abbreviated) words, but also between individual letters of words (cf. Šašel Kos 1999a, 173).

L. 2: Letter F carved instead of E in *Aurelius*.

L. 3–5: AE and EDCS do not state the line division.

Commentary:

The imperial gentilitium *Aurelius* can be found across the Empire (see introduction to the catalogue). It became very common after *constitutio Antoniniana* in 212 that granted full Roman citizenship to all free individuals, with the new citizens usually taking Caracalla's gentilitium *Aurelius*. Also widespread and very common is the gentilitium *Ulpianus*, which is most common in Pannonia. This is linked to the growing urbanization in the time of Trajan, who raised Poetovio to the status of a colony and granted Roman citizenship to some of its inhabitants. The cognomina *Servandus*, *Secundinus* and *Servatus* are common (see introduction to the catalogue).

Dating: End of the 2nd or first half of the 3rd century (onomastics – Šašel Kos).

Kat. št. / Cat. No. 16.

Kat. št. / Cat. No. 17.

17. Votivna reliefna plošča, posvečena Nutricam

Najdišče: Okolišnine odkrita kot kat. št. 11. Območje 5, t. 51: 2.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 977.

Opis: Votivna plošča je spodaj in desno odlomljena. Reliefna niša je obdana s preprostim okvirjem. Levo je upodobljena služabnica (?) v nagubani obleki, ki v desni roki nosi posodo z ročajem, z levico pa na svoji glavi drži košaro s hlebi kruha ali pecivom. Pred njo stoji ženska v nagubani obleki s kratkimi rokavi, ki drži povitega dojenčka. Na desni strani tretja ženska v nagubani obleki drži golega otroka nad oltarjem. Morda je v desnem, danes odbitem delu reliefsa bila upodobljena sedeča Nutrica. Napis je danes odlomljen.

Material/mere: Marmor. V. 42 cm, š. 56 cm, db. 6 cm.

Literatura: *lupa* 8758.

Tušek 1986, 349, T. 5:2; Jevremov 1988, 56–57, št. 28; Šašel Kos 1999a, 176, št. 37, sl. 23.

Komentar:

Reliefna plošča je bila najdena skupaj z ostalimi tukaj predstavljenimi votivnimi ploščami Nutricam (prim. kat. št. 11–16) kot del poznoantičnega groba. Ker je plošča spodaj odlomljena, je tako danes izgubljen tudi napis, ki je bil verjetno vklesan na spodnjem robu plošče.

Datacija: Morda 2. st. (po Šašel Kos).

17. Relief dedicated to the Nutrices

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 11. Area 5, Pl. 51: 2.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 977.

Description: Slab with a relief depiction in a simple frame with missing lower and right parts. The depiction shows a female servant (?) on the left holding a handled vessel in her right hand and supporting a basket with loaves of bread or pastry on her head with the left hand. Standing to the right of her is a woman in a short-sleeved dress holding a swaddled infant. Further right is another woman holding a naked child above the altar. The far right part of the relief is missing and presumably bore the depiction of a seated Nutrix. The inscription, presumably located on the lower frame, is also missing.

Material/size: Marble. H. 42 cm, w. 56 cm, th. 6 cm.

Bibliography: *lupa* 8758.

Tušek 1986, 349, Pl. 5:2; Jevremov 1988, 56–57, No. 28; Šašel Kos 1999a, 176, No. 37, Fig. 23.

Commentary:

The slab was found together with all of the above-presented slabs dedicated to the Nutrices (cf. Cat. No. 11–16) in a Late Roman grave.

Dating: Possibly 2nd century (according to Šašel Kos).

18. Votivni relief, posvečen Priapu

Najdišče: Delavci Osojnikove zadruge so v letu 1953 orali na severovzhodnem pobočju Panorame, med pešpotjo in vurberško cesto, severno od telefonskih drogov. Po večkratnem pregledu terena je bil poleg ostalih keramičnih, koščenih, bronastih, steklenih in kamnitih najdb najden tudi fragment votivnega reliefa Priapa (Bratanič 1954). Območje 4, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 665.

Opis: Relief je zgoraj odlomljen. Priap je upodobljen kot gol moški v razkoraku s težiščem na desni nogi, čez ramena ima ogrnjen plašč, ki ga ima na desni rami spetega z okroglo fibulo. V gubi plašča nosi sadje, ki ga podpira z levo roko. V spuščeni desnici drži košaro polno sadja. Falus ima poudarjen in mu sega do gležnja leve noge. Glava in vrat sta odlomljena. Napis se nahaja ob strani in med nogami.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 25,5 cm, š. 19 cm, db. 5 cm.

Literatura: EDCS-32300432 = *lupa* 9387.

Bratanič 1954, 364 sl. 3; Jevremov 1988, 104, št. 113; Jerala 2009, 157–158, kat. št. 90.

Transkripcija:

T(erminus) fel(ix).

Prevod: Blagohoten Términ.

Tekstnokritični komentar:

Napis se začne desno od nog in se konča med nogami boga.

Komentar:

Po mitološki razlagi je bil Priap (gr. *Πρίαπος*, lat. *Priapus*) sin Dioniza in Afrodite, na trebuh katere je Hera iz ljubosumja položila roko in s tem še nerojenega Priapa kaznovala z grdim izgledom in ogromnim falusom. Iz sramu je Afrodita sina izpostavila v gorah, kjer so ga vzgajali pastirji, zaradi poudarjenega falusa pa so ga častili kot prinašalca plodnosti. Med njegove glavne naloge je sodilo spodbujanje vegetativne in živalske plodnosti, posledično pa tudi odvračanje škode. Izviral naj bi iz Lampsaka v Mali Aziji, v rimske svet se pa se je širil skupaj z Dionizom, s katerim je bil tesno povezan. Običajno je upodobljen kot bradat starec, gol ali s plaščem, ki ga ima po navadi zavihanega nad trebuhom, tako da je poudarjena velikost falusa; v gubi plašča nosi sadje. Častili so ga tako v mestih kot na podeželju, predvsem v vrtovih, vinogradih, pašnikih in gajih, kjer so lesene kipce in upodobitve, najpogosteje na meje parcel, preprosto zapičili v zemljo (Herter 1954; Heinze 2001, 308–309).

Datacija: Ni elementov za datacijo.

18. Relief dedicated to Priapus

Find context: Workers of the Osojnik cooperative ploughed the NE slope of Panorama in 1953, between the path and the Vurberg road, north of the telephone poles. A subsequent survey of the area yielded ceramic, bone, bronze, glass and stone finds, the last also included a fragment of a relief dedicated to Priapus (Bratanič 1954). Area 4, detailed location unknown (*Pl. 12*).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 665.

Description: Slab with a relief depiction and inscription with missing upper part. Priapus is shown naked, with the legs apart and the weight on his right leg. He has a cloak across the shoulders fastened on the right shoulder with a disc brooch. With the left hand he is holding fruit in the fold of his cloak, while a basket brimming with fruit is in the right hand. His phallus is large, reaching to the left ankle. The head and neck are missing. The inscription is carved at the side and between the legs.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 25.5 cm, w. 19 cm, th. 5 cm.

Bibliography: EDCS-32300432 = *lupa* 9387.

Bratanič 1954, 364 Fig. 3; Jevremov 1988, 104, No. 113; Jerala 2009, 157–158, Cat. No. 90.

Transcription:

T(erminus) fel(ix).

Translation: Blessed Terminus.

Apparatus:

The inscription begins right of the legs and terminates between them.

Commentary:

According to mythology, Priapus (*Πρίαπος*) was the son of Dionysus and Aphrodite. Jealous Hera placed her hand onto the pregnant belly of Aphrodite and punished the unborn Priapus with an ugly exterior and a large phallus. Ashamed of her son, Aphrodite exposed him in the mountains, where he was raised by shepherds who worshipped him as the conveyor of fertility due to his large phallus. One of his main tasks was encouraging all kinds of procreation, including that of livestock and plants, consequently also preventing damage. He is believed to originate in Lampsakos in Asia Minor and spread into the Roman world together and closely linked to Dionysus. He is usually shown as a bearded old man, either completely naked or draped in a cloak most frequently folded above the belly to emphasise the size of the phallus and bearing fruits in the fold. He was venerated in urban areas and the countryside, primarily in gardens, vineyards, pastures and groves where wooden statues and other depictions would be simply driven into the ground, usually at the boundaries of plots of land (Herter 1954; Heinze 2001, 308–309).

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 18.

Kat. št. / Cat. No. 19.

19. Votivna reliefna plošča, posvečena Silvanu

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori. Fragmenti votivne plošče so bil najdeni v sobi C in D (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI; t. 35: C, D; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8294.

Opis: Ohranjenih je pet prilegajočih se odlomkov votivne plošče z ostankom reliefne niše in delom napisa. Od reliefsa je ohranjen samo spodnji del. Levo so vidne noge osebe, oblecene v dolgo oblačilo, ki stoji ob oltarju. Desno od osebe je baza z ostanki napisa ANO. Na drugi strani oltarja je moški v kratki tuniki, ob njem na desni strani pa so vidne še noge ženske, oblecene v dolgo oblačilo. Ženska ima desnico usmerjeno proti cilindričnemu predmetu, morda prenosnemu oltarju.

Material/mere: Marmor. V. 20,5 cm, š. 39 cm, db. 4,5 cm, v. črk 3–3,4 cm.

Literatura: EDCS-11301027 = HD068893.

AIJ 337.

Abramić 1914, 101–102, sl. 73.

Jerala 2009, 144–145, kat. št. 73.

Transkripcija:

[Silv]ano//
[-- co]nveniunt v(oto) s(uscepto) sac(rarium?)
sa(craverunt).

19. Relief dedicated to Silvanus

Find context: Excavations by Abramić in 1911, multi-room building. Fragments of the relief were found in Rooms C and D (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI; Pl. 35: C, D; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8294.

Description: Five conjoining fragments of the lower part of a slab with relief depiction in an inscribed simple frame. Visible on the left are the feet of a figure in a long dress standing at the altar, of which only the base is visible bearing the letters ANO. On the other side of the altar is a male figure in a short tunic and further right a woman in a long dress. Her right hand points to a cylindrical object, possibly a portable altar. The inscription is on the widened lower frame.

Material/size: Marble. H. 20.5 cm, w. 39 cm, th. 4.5 cm, letter h. 3–3.4 cm.

Bibliography: EDCS-11301027 = HD068893.

AIJ 337.

Abramić 1914, 101–102, Fig. 73.

Jerala 2009, 144–145, Cat. No. 73.

Transcription:

[Silv]ano//
[-- co]nveniunt v(oto) s(uscepto) sac(rarium?)
sa(craverunt).

Prevod: (Posvečeno) Silvanu ... so se zbrali (in) po zabljudbi posvetili svetišče.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1–2: Po *EDH* je napis transkribiran v štirih vrstah z argumentacijo, da je morda vr. 1 stala na sredini upodobljenega oltarja oziroma se je napis začel na zgornjem robu okvirja, ki obdaja upodobitev.

Vr. 2: Po Sarii možna dopolnitev tudi *sac(ellum)*. Abramič vrstico dopoljuje kot *[qui adco]nveniunt*, pri čemer je v manjkajočem delu bil naveden kraj, kjer so se verniki sestajali.

Komentar:

Silvan, zaščitnik polj, gozdov in čred pa tudi mej in popotnikov, je čaščen po vsem imperiju (za čaščenje Silvana v donavskih provincah glej Dészpa 2012; v Dalmaciji in Panoniji pa Perinić 2016). Najstarejši napis sodi v avgustejski čas (*CIL IX* 2799), vendar je kult v donavskih provincah dosegel višek predvsem v drugi polovici 2. in v začetku 3. st. Izvor kulta ni popolnoma jasen; najverjetnejše je Silvan italskega (etrusčanskega) izvora, mestoma pa lahko opazimo tudi lokalna mešanja z nekim neznanim avtohtonim božanstvom (cf. Matijašić, Tassaux 2000, 85; Dészpa 2012, 95–96 in 183 ter Perinić 2016, 1–10 s starejšo literaturo). Silvan je lahko upodobljen kot starec (z brado in kodrastimi lasmi) ali kot mladenič (brez brade), s pastirsko palico (*pedum*), srpom (*falx*), piščaljo (*syrinx*) in psom, s čimer je bila poudarjena njegova pastirska vloga, medtem ko prisotnost drevesa in ukrivljenega noža (včasih tudi jelena) kaže povezavo z gozdarstvom oziroma vinogradništvtvom; Matijašić, Tassaux 2000, 79). V Dalmaciji Silvan na reliefih običajno nastopa kot moški s kozjimi rogovi in nogami – t. i. *tragopus* (kozjenog) (Matijašić, Tassaux 2000, 85, 88–89; Perinić 2016, 8). Silvanovi ukrasni pridevki (t. i. epitetoni) so *Domesticus*, *Silvestris*, *Augustus*, *Castrensis* ipd.; epiteton *Augustus* je pogost v Dalmaciji in Akyileji (Dészpa 2012, 224 in 267; Perinić 2016, 59–60).

Tukaj predstavljena reliefna plošča je bila odkrita v dveh sobah večje stavbe na Panorami (Abramič 1914). Domeneva se, da je bila omenjena stavba (X ali XI) kulturni prostor čaščenja več različnih božanstev. Glede na ohranjeno besedilo napisa, so se tukaj morda sestajali člani nekega združenja (*collegium*) (prim. Dészpa 2012, 163; Zaccaria 2000).

Datacija: Konec 2. ali 3. st.

Translation: To Silvanus ... they gathered after undertaking their vow (and) set up a sanctuary.

Apparatus:

L. 1–2: *EDH* transcribes the inscription in four lines, arguing that Line 1 may have stood in the middle of the depicted altar or possibly even on the upper frame of the relief.

L. 2: According to Saria, the restoration as *sac(ellum)* is also possible. Abramič restores the line as *[qui adco]nveniunt*, with the missing part stating the place where the worshippers would gather.

Commentary:

Silvanus was the protector of forests and fields, also of livestock, boundaries and travellers. He was venerated across the Empire (for the worship of Silvanus in the Danubian provinces, see Dészpa 2012; in Dalmatia and Pannonia, see Perinić 2016). The earliest inscription mentioning Silvanus dates to the Augustan period (*CIL IX* 2799). In the Danubian provinces, the cult reached its peak in the second half of the 2nd and the early 3rd century. The origin of the cult is unclear; he is most likely of Italic (Etruscan) origin, but merged with autochthonous divinities also outside Italy (cf. Matijašić, Tassaux 2000, 85; Dészpa 2012, 95–96 and 183, as well as Perinić 2016, 1–10 with earlier references). He can be depicted as an old (with a beard and wavy hair) or a young man (beardless), with a shepherd's staff (*pedum*), sickle or pruning knife (*falx*), flute (*syrinx*) and a dog that underline his role as a shepherd, while the presence of a tree and a pruning knife (sometimes also a stag) links him to forestry and winegrowing (Matijašić, Tassaux 2000, 79). In Dalmatia, Silvanus is usually shown as a man with goat's horns and legs – *tragopus* (Matijašić, Tassaux 2000, 85, 88–89; Perinić 2016, 8). His epitheta are *Domesticus*, *Silvestris*, *Augustus*, *Castrensis* and others; the epitheton *Augustus* is common in Dalmatia and Aquileia (Dészpa 2012, 224 and 267; Perinić 2016, 59–60).

The fragments of this relief on Panorama were found in two of the rooms of a large building (Abramič 1914). It is presumed that this building (X or XI) was the cult place for the worship of different deities. The surviving inscription suggests it may have been the cult place of a *collegium* (cf. Dészpa 2012, 163; Zaccaria 2000).

Dating: End of the 2nd or 3rd century.

20. Votivni oltar, posvečen Viktoriji

Najdišče: Najden decembra 1952, ko so delavci Osojnikove zadruge orali na vzhodnem pobočju Panoramskega hriba. Območje 3, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 619.

Opis: Oltar v obliki stebra je spodaj odlomljen, mestoma pa tudi okrušen. Napisno polje je profilirano, levo in desno od njega pa sta izdelani pravokotni profilirani reliefni niši. V obej je upodobljena gola Viktorija. Plašč ji je zdrsnil na boke, lase ima spete na zatilju v figo. V desnici drži palmovo vejico, v levici venec.

Material/mere: Bel (pohorski?) marmor. V. 50 cm, pr. 39 cm, v. črk 1,6–2,5 cm.

Literatura: EDCS-10000391 = HD074703 = *lupa* 8848. ILJug 340.

Bratanič 1953, 285–286; Sovrè 1955, 31; Bratanič 1956, 139; Jevremov 1988, 112–113, št. 127; Jerala 2009, 137, kat. št. 64.

Transkripcija:

Victo-
 riae
 Aug(ustae) sac(rum).
 C(aius) Cassi-
 us
 5
 Silvester
 vet(eranus) leg(ionis) IIII
 F[il(aviae) Fel]icis
 [pro? salut]e(?)
 10 -----

Prevod: Posvečeno vzvišeni Viktoriji. Gaj Kasij Silvester, veteran legije Četrte Flavije Srečne je za zdravje ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 6: Sovrè napačno *Silvanus*. T *longa*

Vr. 8: Od druge črke je viden zgornji konec.

Vr. 9: Od zadnje črke viden samo zgornji konec, lahko tudi F.

Komentar:

Oltar v obliki stebrička (*cippus*) po svoji obliku izstopa. Običajno so oltarji kvadri z napisom na sprednji strani in le redko z upodobitvami na eni ali obej stranskih ploskvah. Iz Italije in province Dalmacije so znani nagrobniki v obliki stebrička (npr. *lupa* 9629, 9633, 20691 ipd.).

Rimska boginja in personifikacija zmage Viktorija je pogosto upodobljena kot krilata ženska z rogom izobilja, vencem ali palmovo vejico – slednja dva atributa prepoznamo tudi na petovionskem oltarju. Rimljani so jo častili že v času republike (Miano 2016), njeno čaščenje pa se je iz Italije razširilo v province predvsem z vojsko (Weinstock 1958, 2529). Na votivnih oltarjih se kot njeni ukrasni pridevki pojavlja *Britannica*, *Parthica*, *Aeterna*, *Domina*, *Sancta*, a daleč najpogosteji epiteton

20. Altar dedicated to Victoria

Find context: Found in December 1952, when the workers of the Osojnik cooperative ploughed the east slope of Panorama. Area 3, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 619.

Description: Fragment of a round altar. The inscription field has a moulded frame as do the relief niches on either side. Both feature a naked Victoria with the cloak around the hips and the hair gathered in a chignon. She holds a palm branch in the right hand and a wreath in the left.

Material/size: White (Pohorje?) marble. H. 50 cm, diam. 39 cm, letter h. 1.6–2.5 cm.

Bibliography: EDCS-10000391 = HD074703 = *lupa* 8848. ILJug 340.

Bratanič 1953, 285–286; Sovrè 1955, 31; Bratanič 1956, 139; Jevremov 1988, 112–113, No. 127; Jerala 2009, 137, Cat. No. 64.

Transcription:

Victo-
 riae
 Aug(ustae) sac(rum).
 C(aius) Cassi-
 us
 5
 Silvester
 vet(eranus) leg(ionis) IIII
 F[il(aviae) Fel]icis
 [pro? salut]e(?)
 10 -----

Translation: To Victoria Augusta. Gaius Cassius Silvester, veteran of the Fourth Legion Flavia Felix for the welfare ...

Apparatus:

L. 6: Sovrè erroneously read as *Silvanus*. T *longa*.

L. 8: Only the upper end is visible of the second letter.

L. 9: Only the upper end is visible of the last letter, possibly also F.

Commentary:

The altar stands apart in its form of a round pillar (*cippus*) from the usual square altars that only rarely have relief depictions on one or both sides. Round tombstones are known from Italy and the province of Dalmatia (for example *lupa* 9629, 9633, 20691 ipd.).

The Roman goddess and personification of Victory is often depicted as a winged woman holding a cornucopia, wreath or a palm branch – the last two attributes are also shown on the altar from Poetovio. Romans already worshipped her in the Republican period (Miano 2016). Her veneration spread from Italy to the provinces mainly with the army (Weinstock 1958, 2529). Her name on altars is often associated with epithets *Britannica*, *Parthica*, *Aeterna*, *Domina*, *Sancta* and by far the most com-

je *Augusta* (Weinstock 1958, 2533–2534; Scherf 2003, 189–190). Oltar je Viktoriji postavil Gaj Kasij Silvester, katerega rodovno ime je po *OPEL*-u zelo pogosto predvsem v (severni) Italiji, Galiji, Dalmaciji in Hispaniji, čeprav se pojavlja tudi v drugih provincah (*OPEL* II, 41); za razprostranjenost imena v Noriku glej Kakoschke 2012, 332–333 in Scherrer 2002, 20–21 ter 24–25, Karte 6. Kognomen *Silvester* je najpogosteje izpričan v Italiji in Dalmaciji (*OPEL* IV, 82; Alföldy 1969, 297–298; *EDCS*), zato je András Mócsy menil, da je pokojni Gaj Kasij Silvester morda izviral iz Dalmacije (Mócsy 1959, 190 in 213, št. 4). Isti *Caius Cassius Silvester* je izpričan tudi na nagrobniku, odkritem na območju dominikanskega samostana na Ptuju (*CIL* III 4056). Na obeh ptujskih spomenikih piše, da je bil Gaj Kasij Silvester veteran Četrte flavijske legije, ki se je pod Trajanom (med letoma 102 in 107) nahajala v Sarmizegetusi, v času Marka Avrelija pa je bila premaknjena v Akvink (dan. Budimpešta) v Spodnji Panoniji. Poimenovanje *legio IIII Fl(avia) Felix* se pojavlja do vladavine Trajana oziroma Hadrijana, kasneje se legija imenuje le *III Flavia* (Ritterling 1925, 1540–1549).

Datacija: Morda prva polovica 2. st. (vojaška zgodovina).

mon *Augusta* (Weinstock 1958, 2533–2534; Scherf 2003, 189–190). The altar in Poetovio was set up by C. Cassius Silvester, whose nomen gentile is very common mainly in (northern) Italy, Gallia, Dalmatia and Hispania, although it also occurs in other provinces (*OPEL* II, 41); for the distribution of the name in Noricum, see Kakoschke 2012, 332–333 and Scherrer 2002, 20–21 and 24–25, Map 6. The cognomen *Silvester* is most frequently recorded in Italy and Dalmatia (*OPEL* IV, 82; Alföldy 1969, 297–298; *EDCS*), which led András Mócsy to posit that C. Cassius Silvester may have originated in Dalmatia (Mócsy 1959, 190 and 213, No. 4). The same *Gaius Cassius Silvester* is also known from a tombstone found at the Dominican Monastery in Ptuj (*CIL* III 4056). Both inscriptions state that he was a veteran of *legio IIII Flavia*. This legion was stationed at Sarmizegetusa under Trajan (between 102 and 107) and moved to Aquincum (present-day Budapest) in Lower Pannonia under Marcus Aurelius. The nomen *Felix* has been recorded during the reign of Trajan or Hadrian, later it was dropped (Ritterling 1925, 1540–1549).

Dating: Possibly first half of the 2nd century (military history).

Kat. št. / Cat. No. 20
(po / after *lupa* 8848).

21. Fragment votivnega oltarja

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori. Odkrit v sobi C (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, t. 35: C; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 72.

Opis: Spodnji del votivnega oltarja. Profilirana baza in levi rob sta mestoma odkrušena. Hrbtna stran je neobdelana.

Material/mere: Bel (pohorski?) marmor. V. 53 cm, š. 41 cm, db. 24 cm, v. črk 2–2,5 cm.

Literatura: EDCS-11301032 = HD027442 = *lupa* 9378.

AIJ 346 = CIGP 58 = AE 1920, 62.

Abramić 1914, 110–111, sl. 85.

Dobó 1940, 176, št. 54; Jevremov 1988, 102, št. 110; Jerala 2009, 193, kat. št. 138.

Pomembne omembe: Abramić 1925a, 155, št. 201 = Abramić 1925b, 155, št. 201; Fitz 1994, 1091, št. 721.

Transkripcija:

[---]Σ[---]

[ἐ]πίτρο-

πος

Σεβ(αστοῦ)

⁵ [pr]o salute sua

[fil]iaeque et

[c]oniugis.

Prevod: ... cesarski upravnik (je postavil) za blagor sebe, hčere in žene.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Na tem mestu je stala posvetitev božanstvu in ime dedikanta (verjetno prav tako zapisani z grškimi črkami).

Vr. 2–4: ἐπίτροπος Σεβαστοῦ = *procurator Augusti*.

Komentar:

Za pobiranje carin so v rimski državi od zgodnje cesarske dobe do konca 1. st. skrbele družbe najemnikov izterjevanja davkov (*societates publicanorum*), nato pa so bila posamezna carinska območja zaupana zakupnikom (*conductores*). V Petovioni je bil sedež ilirskega carinskega okrožja (*publicum portorii Illyrici*) ustanovljen med vladavino Hadrijana ali nekoliko za tem. Med vladanjem Komoda je administracija carine prišla pod direktni nadzor države (prim. CIL III 752=7435 iz leta 182), posamezna carinska območja pa so od zdaj vodili cesarjevi prokuratorji (*procuratores Augusti*; Laet 1949, 378; Saria 1951, 1169 in 1174; Vittinghoff 1953, zlasti 384–394). Imena in funkcije uradnikov carine so znana iz številnih napisov, odkritih znotraj I. in II. ptujskega mitreja (Dobó, 1940, 173–176, št. 32–54; Saria 1951, 1178; Dobó 1968, 182–183; Horvat et al. 2003, 157). Ime cesarjevega prokuratorja (ki je na zgoraj obravnavanem napisu naveden v grščini) ni ohranjeno, je pa iz Ptuja kot cesarjev prokurator poznan Gaj Antonij Ruf (C. Antonius Rufus, CIL III 14354³³ in 14354³⁴).

21. Fragment of an altar

Find context: Excavations by Abramić in 1911, Room C of a multi-room building (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Pl. 35: C; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 72.

Description: Lower part of an altar with a moulded base and damage to the base and left edge. The rear side is coarsely dressed.

Material/size: White (Pohorje?) marble. H. 53 cm, w. 41 cm, th. 24 cm, letter h. 2–2.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301032 = HD027442 = *lupa* 9378.

AIJ 346 = CIGP 58 = AE 1920, 62.

Abramić 1914, 110–111, Fig. 85.

Dobó 1940, 176, No. 54; Jevremov 1988, 102, No. 110; Jerala 2009, 193, Cat. No. 38.

Main references: Abramić 1925a, 155, No. 201 = Abramić 1925b, 155, No. 201; Fitz 1994, 1091, No. 721.

Transcription:

[---]Σ[---]

[ἐ]πίτρο-

πος

Σεβ(αστοῦ)

⁵ [pr]o salute sua

[fil]iaeque et

[c]oniugis.

Translation: ... imperial procurator (set this up) for the welfare of himself, his daughter and his wife.

Apparatus:

L. 1: Contained the dedication to a deity and the name of the dedicator (probably also written in Greek).

L. 2–4: ἐπίτροπος Σεβαστοῦ = *procurator Augusti*.

Commentary:

From the Early Imperial period to the end of the 1st century, the collection of customs duties in the Roman state was entrusted to *societates publicanorum*, a business organisation for collecting taxes and other activities, later individual customs territories were entrusted to *conductores* or lessees. The central offices of the Illyrian customs (*publicum portorii Illyrici*) were established in Poetovio in the reign of Hadrian or shortly thereafter. Under Commodus, the customs administration came under direct control of the state (cf. CIL III 752=7435 from the year 182), while individual customs territories were headed by *procuratores Augusti* (Laet 1949, 378; Saria 1951, 1169 and 1174; Vittinghoff 1953, particularly 384–394). The names and functions of the customs officers in Poetovio are known from the numerous inscriptions found in Mithrea I and II at Ptuj (Dobó, 1940, 173–176, Nos. 32–54; Saria 1951, 1178; Dobó 1968, 182–183; Horvat et al. 2003, 157). The name of the imperial procurator (written in Greek) did not survive on this altar, but we know of a C. Antonius Rufus who had this function at Poetovio (CIL III 14354³³ and 14354³⁴).

Kat. št. / Cat. No. 21 (po / after *lupa* 9378).

Kat. št. / Cat. No. 22.

Datacija: Med letoma 180–193 ali po 211 (omemba enega cesarja – Fitz).

Dating: 180–193 or after 211 (the mention of one emperor – Fitz).

22. Fragment votivnega oltarja

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, najden v zapisnem materialu hipokavsta. Območje 2/8, stavba XVIIb, t. 41; 42.

Hramba: PMPO, stara inv. št. A 533.

Opis: Ohranjen je spodnji del votivnega oltarja ali baze. Rob je na levi in desni strani še viden.

Material/mere: Marmor. V. 21 cm, š. 14 cm, v. črk 3 cm.

Literatura: EDCS-11301035 = HD068904.

AJJ 349.

Abramić 1914, 112, sl. 86.

Transkripcija:

[...]E(?)[...]

Helen[a(?)]

v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Prevod: ... Helena (?) je izpolnila zaobljubo rada in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Od črke E(?) ohranjena samo spodnja vodoravnata hasta; lahko bi bila tudi L. Po Abramiću morda C ali R.

22. Fragment of an altar

Find context: Excavations by Abramić in 1911, found in the fill of the hypocaust in Building XVIIb. Area 2/8, Building XVIIb, Pl. 41; 42.

Kept in: PMPO, previous Inv. No. A 533.

Description: Fragment of the lower part of a small altar or pedestal with the original sides surviving in small parts.

Material/size: Marble. H. 21 cm, w. 14 cm, letter h. 3 cm.

Bibliography: EDCS-11301035 = HD068904.

AJJ 349.

Abramić 1914, 112, Fig. 86.

Transcription:

[...]E(?)[...]

Helen[a(?)]

v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito).

Translation: ... Helena (?) willingly and deservedly fulfilled her vow.

Apparatus:

L. 1: Only the lower hasta survives of the letter E(?) that might also be an L. Possibly C or R according to Abramić.

Komentar:

Grški kognomen *Helenus* (tudi *Elenus*, v ženski obliki tudi *Elena*, *Helene*, *Helena*; gr. Ἐλένη) je izredno pogosto izpričan v Italiji (predvsem v Rimu oziroma Laciju) in v zahodnih provincah, drugje je redek (OPEL II, 175; Kakoschke 2012, 443; EDCS). Najverjetneje se je ime v Panonijo razširilo iz severne Italije prek Akvileje (Barkóczi 1964, 313).

Datacija: Druga polovica 2. ali začetek 3. st. (onomastika – Barkóczi).

23. Fragment votivnega oltarja

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 22. Območje 2/8, stavba XVIIb, t. 41; 42.

Hramba: PMPO, stara inv. št. A 328.

Opis: Ohranjen je levi spodnji del votivnega oltarčka.

Okvir, ki je obdajal napis, je na levi strani odklesan.

Material/mere: Marmor. V. 28 cm, š. 34 cm, db. 18,5 cm, v. črk 1,9–2,1 cm.

Literatura: EDCS-11301036 = HD068905.

AJ 351.

Abramić 1914, 112, sl. 87.

Transkripcija:

[-- cum]
Maxima [et ---]
nilla fili(i)s [pro]
salute su[a et]

⁵ *suoru[m v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)].*

Prevod: ... s hčerama Maksimo in ... je za svoje zdravje in za zdravje svojih postavil/-a zaobljubo rad/-a in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Od cerke M ohranjen samo spodnji del prve haste.

Komentar:

Latinski kognomen *Maximus* sodi med enega najpogosteje razširjenih imen (glej uvod h katalogu). Pred vladavino Marka Avrelija je večkrat izpričano v Emoni in Karnuntu (Mócsy 1959, 181). Od drugega imena na spomeniku so ohranjene le cerke *-nilla*, ki se lahko dopolnijo na več načinov (Mócsy 1983, 374), vendar sta imeni *Petronilla* ali *Crispinilla* (tako je predlagal že Saria) med vsemi najpogosteje zastopani, tudi v Petovioni.

Datacija: Druga polovica 2. ali 3. st. (onomastika – Barkóczi).

Commentary:

The Greek cognomen *Helenus* (also *Elenus*, in the female form *Elena*, *Helene*, *Helena*; Ἐλένη) is very common in Italy (mainly Rome and Latium) and the western provinces, while it is rare elsewhere (OPEL II, 175; Kakoschke 2012, 443; EDCS). The name probably spread to Pannonia via northern Italy and Aquileia (Barkóczi 1964, 313).

Dating: Second half of the 2nd or early 3rd century (onomastics – Barkóczi).

23. Fragment of an altar

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 22. Area 2/8, Building XVIIb, Pl. 41; 42.

Kept in: PMPO, previous Inv. No. A 328.

Description: Fragment of the left lower part of an altar with the inscription in a moulded frame.

Material/size: Marble. H. 28 cm, w. 34 cm, th. 18.5 cm, letter h. 1.9–2.1 cm.

Bibliography: EDCS-11301036 = HD068905.

AJ 351.

Abramić 1914, 112, Fig. 87.

Transcription:

[-- cum]
Maxima [et ---]
nilla fili(i)s [pro]
salute su[a et]

⁵ *suoru[m v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)].*

Translation: ... with daughters Maxima and ... for the welfare of himself/herself and his/hers willingly and deservedly fulfilled his/her vow.

Apparatus:

L. 1: Only the lower part of the first hasta survives of the letter M.

Commentary:

The Latin cognomen *Maximus* is among the most widespread in the Empire (see introduction to the catalogue). It has been recorded on several inscriptions from Emona and Carnuntum dated to the time of Marcus Aurelius (Mócsy 1959, 181). Of the second name only *-nilla* survives that can be restored in more than one way (Mócsy 1983, 374), with the names *Petronilla* or *Crispinilla* (as Saria already suggested) the most common and also documented at Poetovio.

Dating: Second half of the 2nd or 3rd century (onomastics – Barkóczi).

Kat. št. / Cat. No. 23.

Kat. št. / Cat. No. 24.

24. Fragment votivnega oltarja

Najdišče: Fragment je bil odkrit leta 1928 na vzhodnem pobočju Panorame (t. i. Ferberškov vrh). Območje 4, t. 49: 3.

Hramba: PMPO, stara inv. št. A 729.

Opis: Ohranjen je spodnji levi del votivnega oltarčka. Baza je profilirana. Vidni so sledovi začrtanja vrstic.

Material/mere: Apnenec. V. 52,5 cm, š. 40,5 cm, db. 29 cm, v. črk 2,5–3 cm.

Literatura: EDCS-11301037 = HD068937.

AJ 352.

Abramić 1931, 182–183.

Jevremov 1988, 50, št. 21.

Transkripcija:

Ulp[i]us

Proc(u)l[us]

v(otum) s(olvit) l(ibens) [m(erito)].

Prevod: ... Ulpij Prokul je izpolnil zaobljubo rad in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1 in 2: Možna dopolnitev tudi v ženski obliki kot *Ulpia Proc(u)la*.

Komentar:

Abramić (1931, 183) in Saria (AJ) sta sklepala, da je bil oltar morda posvečen Jupitru, ker naj bi na Panorami stalo Jupitrovo svetišče (prim. CIL III 4018 = kat. št. 7, 4024 = kat. št. 6; Abramić, 1925, 32).

24. Fragment of an altar

Find context: Found in 1928 on the east slope of Panorama (Ferberškov vrh). Area 4, Pl. 49: 3.

Kept in: PMPO, previous Inv. No. A 729.

Description: Lower left fragment of an altar with a moulded base. Visible setting-out lines.

Material/size: Limestone. H. 52.5 cm, w. 40.5 cm, th. 29 cm, letter h. 2.5–3 cm.

Bibliography: EDCS-11301037 = HD068937.

AJ 352.

Abramić 1931, 182–183.

Jevremov 1988, 50, No. 21.

Transcription:

Ulp[i]us

Proc(u)l[us]

v(otum) s(olvit) l(ibens) [m(erito)].

Translation: ... Ulpius Proculus willingly and deservedly fulfilled his vow.

Apparatus:

L. 1 and 2: Possible restoration in the female form as *Ulpia Proc(u)la*.

Commentary:

Abramić (1931, 183) and Saria (AJ) posited that the altar may have been dedicated to Jupiter on the basis of the possible existence of a temple of Jupiter on Panorama (cf. CIL III 4018 = Cat. No. 7, 4024 = Cat. No. 6; Abramić, 1925, 32).

The cognomen *Proclus* (also *Proculus*) developed from the praenomen *Proculus* associated with the

Kognomen *Proclus* (tudi *Proculus*) se je razvil iz prenomna *Proculus*, ki sta ga v času zgodnje republike nosili patricijski rodbini *Gegania* in *Verinia* (Salomies 1987, 44–45, 100, 133, 141, 171–172, 186; Kajanto 1965, 39–40 in 42). Izpričan je po vsem imperiju (glej temeljno onomastično literaturo v uvodu h katalogu). Za gentilno ime *Ulpius* glej kat. št. 16.

Datacija: 2. st. (onomastika).

25. Fragment votivnega oltarja

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C ali D, t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8300.

Opis: Votivni oltarček je na vseh straneh odlomljen. V vr. 5 je med okrajšanima črkama V in S vidno ločilno znamenje.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 21 cm, š. 6,5 cm, db. 10 cm, v. črk 2–2,5 cm.

Literatura: EDCS-11301040 = HD068907.

AJJ 355.

Jerala 2009, 193–194, kat. št. 139.

Pomembne omembe: Abramić 1914, 112, sl. 88.

Transkripcija:

 [---]TR[---]
 [---]ERI[---]
 [---]ETI[---]
 [---]VTY[---]

⁵ v(otum) s(olv-) [l(iben-) m(erito)].

Prevod: ... je izpolnil/so izpolnili zaobljubo rad/-i in po pravici.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 4: Saria dopušča možnost dopolnitve vrstice kot [Euty[ches].

Datacija: Ni elementov za datacijo.

patrician families of *Gegania* and *Verinia* in the Early Republic (Salomies 1987, 44–45, 100, 133, 141, 171–172, 186; Kajanto 1965, 39–40 and 42). It is recorded across the Empire (see introduction to the catalogue). For the gentilitium *Ulpius*, see Cat. No. 16.

Dating: 2nd century (onomastics).

25. Fragment of an altar

Find context: Excavations by Abramić in 1911, multi-room building (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C or D, Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8300.

Description: Broken off on all sides except the front. A punctuation mark is visible in Line 5 between the abbreviated letters V and S.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 21 cm, w. 6.5 cm, th. 10 cm, letter h. 2–2.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301040 = HD068907.

AJJ 355.

Jerala 2009, 193–194, Cat. No. 139.

Main references: Abramić 1914, 112, Fig. 88.

Transcription:

 [---]TR[---]
 [---]ERI[---]
 [---]ETI[---]
 [---]VTY[---]

⁵ v(otum) s(olv-) [l(iben-) m(erito)].

Translation: ... willingly and deservedly fulfilled his/her/their vow.

Apparatus:

L. 4: Saria allows for the possible restoration as [Euty[ches].

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 25.

NAGROBNI SPOMENIKI

26. Nagrobna stela za Julijo Kupito

Najdišče: Najdena med zaščitnimi izkopavanji leta 1983 na severozahodni strani Panorame. Območje 5, t. 51: 3.

Hramba: PMPO, Inv. št. RL 1033.

Opis: Popolnoma ohranjena nagrobna stela je le na robovih nekoliko okrušena. Nad napisnim poljem je v niši upodobljeno doprsje pokojnikov: očeta, mame in hčere. Na levi strani je mati oblečena v tuniko, ogrnjena v palto (*palla*), okrog vrata nosi ogrlico, na sredincu desnice pa ima prstan. Lase ima na obeh straneh počesane ob glavi in na zatilju spete v figo. Obe roki je položila na hčerkina ramena. Na desni strani je upodobljen bradat moški (*Apuleius Lupus*) oblečen v tuniko in ogrnjen s plaščem (*sagum*), ki ga ima na desnem ramenu spetega s fibulo. Na mezincu levice nosi pečatni prstan, v roki pa drži zvitek (*volumen*). Z desnico čez ramena objema ženo, ki stoji na njegovi desni. Hčerka je upodobljena med staršema in je oblečena v tuniko in nosi tudi ogrinjalo. Vsadnik za pritridlev v podlagu je ohranjen. Med izkopavanji je bil odkrit tudi pripadajoči podstavek, ki pa je med dvigovanjem začel razpadati, zaradi česar so ga arheologi kasneje *in situ* zasuli. Trikotna ločilna znamenja so plitva in stojijo dosledno za (okrajšanimi) besedami.

Material/mere: Bel marmor, podstavek je bil izdelan iz rumenega peščenca (?). V. 153 cm, š. 60 cm, db. 27 cm, v. črk 2,5 cm (vr. 1), 3–3,5 cm (vr. 2–13).

Literatura: EDCS-07600372 = HD007968 = *lupa* 4250. AE 1986, 570.

Tušek 1986, 350–352 sl. 4 in T. 10; Mander 2013, 288, št. 614.

Pomembne omembe: Tušek 1984, 244 in 246.

Transkripcija:

Memoriae //

Iuliae Cupitae,

obsequentissi-

mae et rarissim<a>e

5 *propter pietatem*

coniugi, quae

vixit ann(os) XX, mens(es)

VIII, d(ies) XIII. Apul(eius)

Lupus, mil(es) leg(ionis) X^{IIII}

10 *Gem(inae), et Iulia Fec<u>la,*

filia superst'e's,

et Tiberi<a> Domitiana,

mater et s(ib) vivi f(aciendum) c(uraverunt).

Prevod: V spomin na zelo predano in edinstveno ženo Julijo Kupito, ki je živela 20 let, 9 mesecev in 13 dni. Apulej Lupus, vojak 14. Dvojne legije in živeča hčerka Julija Fekula in mati Tiberija Domicijana so

FUNERARY MONUMENTS

26. Tombstone for Julia Cupita

Find context: Found in 1983 during rescue excavations on the NW slope of Panorama. Area 5, Pl. 51: 3.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 1033.

Description: Completely preserved tombstone with chipped edges. It has a portrait niche in a simple frame above and below it an inscription in a moulded frame. The deceased mother, father and daughter are depicted from the waist up. The mother on the left wears a tunic and *palla*, a necklace and a finger ring on the right middle finger. Her hair is combed in rippling waves behind the ears and tied at the nape into a chignon. Both hands are resting on her daughter's shoulders. The bearded father on the right (*Apuleius Lupus*) is dressed in a tunic and *sagum*, the latter fastened with a brooch on the right shoulder. He wears a signet ring on the little finger of the left hand that holds a scroll (*volumen*). His right arm is placed across the shoulders of his wife. Between them is the daughter wearing a tunic and cloak. Below the portrait niche is the inscription in a moulded frame. The tombstone had a foot, while the corresponding plinth was also found during the excavations, but it began disintegrating when lifted and archaeologists rather decided to backfill it *in situ*. The punctuation marks are triangular and stand consistently after (abbreviated) words.

Material/size: Tombstone of white marble, plinth of yellow sandstone (?). H. 153 cm, w. 60 cm, th. 27 cm, letter h. 2.5 cm (L. 1), 3–3.5 cm (L. 2–13).

Bibliography: EDCS-07600372 = HD007968 = *lupa* 4250. AE 1986, 570.

Tušek 1986, 350–352 Fig. 4 and Pl. 10; Mander 2013, 288, No. 614.

Main references: Tušek 1984, 244 and 246.

Transcription:

Memoriae //

Iuliae Cupitae,

obsequentissi-

mae et rarissim<a>e

5 *propter pietatem*

coniugi, quae

vixit ann(os) XX, mens(es)

VIII, d(ies) XIII. Apul(eius)

Lupus, mil(es) leg(ionis) X^{IIII}

10 *Gem(inae), et Iulia Fec<u>la,*

filia superst'e's,

et Tiberi<a> Domitiana,

mater et s(ib) vivi f(aciendum) c(uraverunt).

Translation: In memory of a compliant and peerless of wives Iulia Cupita who lived 20 years, 9 months and 13 days. Apuleius Lupus, soldier of the Fourteenth Legion Gemina and surviving daughter Iulia

za časa življenja poskrbeli za postavitev (nagrobnika Juliji Kupiti) in sebi.

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Vrstica je vklesana med portretno nišo in napisnim poljem.

Vr. 2: Prvi I *longa*.

Vr. 7: Zadnja črka je vklesana na robu.

Vr. 8/9: Deljenje vrstic v AE in pri Mander ni označeno.

Vr. 10: Črki I v imenu *Iulia* sta vklesani nekoliko večje, druga zaradi ligature s črko L.

Vr. 11: *Superstis* namesto *superstes*.

Komentar:

Gentilno ime *Apuleius* (pogosteje *Appuleius*) je precej pogosto izpričano v Italiji (predvsem v Laciju in Kampaniji), Afriki, Dalmaciji, Hispaniji in Panoniji, redkeje druge (OPEL I, 67–68; EDCS). Gens *Apuleia* se je v mejna območja Norika in Panonije priselila najbrž iz Akvileje (Šašel 1987, 151), v Navportu (dan. Vrhnika) so bili *Apuleii* prvi republikanski naseljenci (Šašel Kos 1990, 25; cf. RINMS 10 in 12). Kognomen *Lupus* je pogost predvsem v Italiji in na območjih s keltskim prebivalstvom (OPEL III, 39; Alföldy 1969, 234; Kakoschke 2012, 488). V Panonijo se je ime iz zahoda razširilo na koncu 1. st. (Mócsy 1959, 179). Hčerka nosi redek kognomen *Fecula*, ki je po OPEL-u izpričan samo enkrat v Hispaniji kot moški kognomen (OPEL II, 137; AE 1920, 79). Mati nosi gentilno ime *Tiberia*, ki je pogosto v Afriki, Dalmaciji, Galiji, severni Italiji in Panoniji (OPEL IV, 121; EDCS). Kognomen *Domitianus* je razširjen predvsem na zahodu (OPEL II, 105); po vladavini Marka Avrelija je med vsemi donavskimi provincami najpogosteji prav v Panoniji (Barkóczi 1964, 310).

Legio XIV Gemina je bila od leta 113 vse do pozne antike stacionirana v Karnuntu (dan. Bad Deutsch-Altenburg; Ritterling 1925, 1727–1747; Franke 2000).

Datacija: Med letoma 235 in 285 (frizura matere – Mander).

Fecula, as well as mother *Tiberia Domitiana* (set this up) for her and themselves in their lifetime.

Apparatus:

L. 1: Carved on the frame between the portrait niche and the inscription field.

L. 2: First I *longa*.

L. 7: Last letter carved on the frame.

L. 8/9: AE and Mander have no line division.

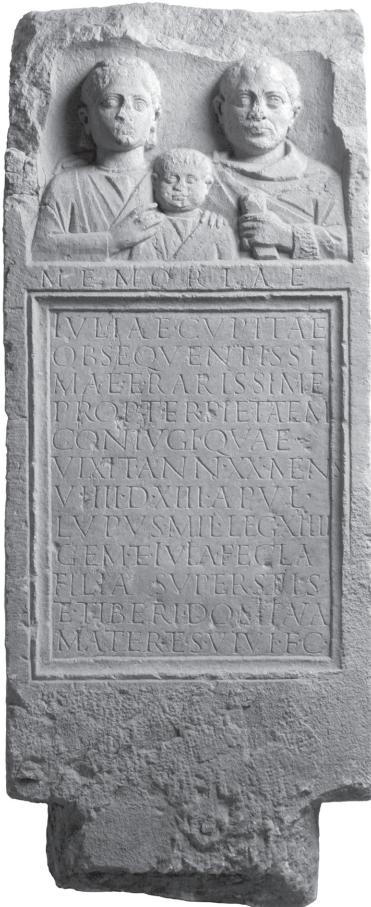
L. 10: The letters I in the name *Iulia* are larger, the second one due to the ligature with L.

L. 11: *Superstis* instead of *superstes*.

Commentary:

The gentilitium *Apuleius* (more commonly *Appuleius*) is rather common in Italy (particularly in Latium and Campania), Africa, Dalmatia, Hispania and Pannonia, rarely elsewhere (OPEL I, 67–68; EDCS). The gens *Apuleia* probably immigrated to the border areas of Noricum and Pannonia from Aquileia (Šašel 1987, 151); at Nauportus (present-day Vrhnika), *Apuleii* were the first Republican immigrants (Šašel Kos 1990, 25; cf. RINMS 10 and 12). The cognomen *Lupus* is common mainly in Italy and areas with a Celtic population (OPEL III, 39; Alföldy 1969, 234; Kakoschke 2012, 488). The name spread to Pannonia from the west towards the end of the 1st century (Mócsy 1959, 179). The daughter bears a rare cognomen *Fecula*, documented according to OPEL only once in Hispania as a male cognomen (OPEL II, 137; AE 1920, 79). The mother's gentilitium, *Tiberia*, is frequent in Africa, Dalmatia, Gallia, northern Italy and Pannonia (OPEL IV, 121; EDCS). The cognomen *Domitianus* is widespread mainly in the west (OPEL II, 105); in the Danubian provinces after the reign of Marcus Aurelius, it was most common in Pannonia (Barkóczi 1964, 310). *Legio XIV Gemina* was stationed at Carnuntum (present-day Bad Deutsch-Altenburg) from 113 to Late Antiquity (Ritterling 1925, 1727–1747; Franke 2000).

Dating: Between 235 and 285 (hairstyle of the mother – Mander).

FRAGMENTI

27. Fragment napisa

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D, t. 35; 39.

Hramba: PMPO.

Opis: Napis se nahaja na robu plošče nepravilnih oblik, ki je levo in desno odlomljena. Po Abramiću je napis stal na zgoraj lokasto zaključeni nadzidni strešici, po Sarii gre morda za del okrogle mize.

Material/mere: Apnenec (?). V. 7 cm, š. 32 cm, db. 23 cm, v. črk 5 cm.

Literatura: EDCS-11301097 = HD068908

AIJ 441.

Abramić 1914, 112–113, sl. 89.

Transkripcija:

C(aius) Iul(ius) A[--]

Prevod: Gaj Julij A[-].

Tekstnokritični komentar:

Črke spominjajo na kurzivo.

Abramić transkribira kot C(aia) Iulia [---], po AIJ C(aius) Iul(ius) Ia[---].

Datacija: Ni elementov za datacijo.

Kat. št. / Cat. No. 27.

Kat. št. / Cat. No. 26
(po / after lupa 4250).

FRAGMENTS

27. Fragment of an inscription

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D, Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO.

Description: Fragment of a slab with the inscription at the surviving edge. According to Abramić, the inscription stood on a small arched roof, Saria writes it may be part of a round table.

Material/size: Limestone (?). H. 7 cm, w. 32 cm, th. 23 cm, letter h. 5 cm.

Bibliography: EDCS-11301097 = HD068908

AIJ 441.

Abramić 1914, 112–113, Fig. 89.

Transcription:

C(aius) Iul(ius) A[--]

Translation: Gaius Julius A[-].

Apparatus:

Letters similar to a cursive.

Abramić transcribes as C(aia) Iulia [---], AIJ as C(aius) Iul(ius) Ia[---].

Dating: No elements for dating.

28. Fragment napisne plošče

Najdišče: Fragment je bil odkrit med sondiranjem leta 1983 na položnem pobočju Panorame, južno od današnjega vodnega zbiralnika (sektor VI). Območje 2/7, t. 26–30: 19.

Hramba: PMPO.

Opis: Fragment je na vseh straneh odlomljen. Črke so dobro ohranjene, ohranjeni trikotni ločilni znamjeni sta globoki.

Material/mere: Beli marmor (?). V. 12 cm, š. 27 cm, db. 13 cm, v. črk 5 cm.

Literatura: EDCS-67300070 = HD071702.

Tušek 1986, 353–354, sl. 7.

Transkripcija:

[--] E Ulp(i--) V[---]
[--]DE[---]

Prevod: ... Ulpiju/Ulpiji ...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Gentilno ime *Ulpious* je običajno okrajšano s prvimi tremi črkami, zatorej možna tako moška kot ženska oblika imena *Ulp(ius)* ali *Ulp(ia)*.

Vr. 2: Namesto E možno tudi F. Po Tušku ligatura *et*.

Datacija: Verjetno 2. st. (onomastika).

28. Fragment of an inscription

Find context: Found in 1983 during trial trenching on the gentle south slope of Panorama, south of the modern water cistern (Sector VI). Area 2/7, Pl. 26–30: 19.

Kept in: PMPO.

Description: Fragment is broken off on all sides except the front. The letters are well preserved, the two surviving punctuation marks are triangular and deep.

Material/size: White marble (?). H. 12 cm, w. 27 cm, th. 13 cm, letter h. 5 cm.

Bibliography: EDCS-67300070 = HD071702.

Tušek 1986, 353–354, Fig. 7.

Transcription:

[--] E Ulp(i--) V[---]
[--]DE[---]

Translation: ... Ulpius/Ulpia ...

Apparatus:

L. 1: The gentilitium *Ulpius* is usually abbreviated to the first three letters, hence both the male and female form, *Ulp(ius)* or *Ulp(ia)*, is possible.

L. 2: F also possible instead of E. Ligature *et* according to Tušek.

Dating: Probably 2nd century (onomastics).

Kat. št. / Cat. No. 28
(po / after Tušek 1986, 353, sl. / Fig. 7).

29. Fragment nagrobnega napisa

Najdišče: Fragment je bil odkrit med izkopavanji Balduina Sarie na Panorami leta 1913 (Saria 1922, 194–195). Območje 2/6, stavba XI ali ulica B7, t. 25–34.

Hramba: PMPO, stara inv. št. A 717.

Opis: Od nagrobnega napisa je ostal le fragment, ki je na vseh straneh odlomljen. Črke so bile pobarvane z rdečo barvo, vrstice pa začrtane. Med posamezimi (okrajšanimi) besedami so vklesana trikotna ločilna znamenja.

Material/mere: Beli marmor (?). V. 16 cm, š. 30 cm, db. 11 cm, v. črk 6 cm.

Literatura: EDCS-11301057 = HD068976.

AIJ 384 z risbo.

Saria 1922, 194–195 z risbo sl. 5.

Transkripcija:

[-- a]nn(orum) X[---]
[stip(endiorum)] X(?)II, h(ic) s(itus) [e(st)].
[---]P(?)[---]

Prevod: ... let ... po 12 (?) letih vojaškega roka ... leži tukaj...

Tekstnokritični komentar:

Vr. 2: Število let služenja vojske je zaradi loma na tem mestu negotovo; možno tudi VII ali XVII.

Vr. 3: Saria navaja kot možnost dopolnitve [h(eres)] p(osuit). Namesto črke P lahko tudi B ali R.

Datacija: 1. st. (paleografija – Saria).

29. Fragment of a funerary inscription

Find context: Excavations by Saria in 1913 (Saria 1922, 194–195). Area 2/6, Building XI or Street B7, Pl. 25–34.

Kept in: PMPO, previous Inv. No. A 717.

Description: Only a fragment broken off on all sides survives of the inscription. The letters were painted red and carved with the help of setting-out lines. Triangular punctuation marks separate (abbreviated) words.

Material/size: White marble (?). H. 16 cm, w. 30 cm, th. 11 cm, letter h. 6 cm.

Bibliography: EDCS-11301057 = HD068976.

AIJ 384 with drawing.

Saria 1922, 194–195 with drawing in Fig. 5.

Transcription:

[-- a]nn(orum) X[---]
[stip(endiorum)] X(?)II, h(ic) s(itus) [e(st)].
[---]P(?)[---]

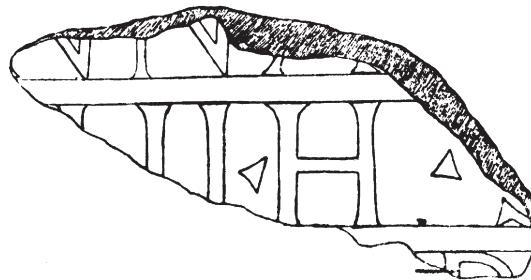
Translation: ... years ... after 12 (?) years of military service ... lies buried here...

Apparatus:

L. 2: The length of his military service is uncertain as the inscription is missing here; possible also VII or XVII.

L. 3: Saria states [h(eres)] p(osuit) as a possible restoration. Letter B or R possible instead of P.

Dating: 1st century (palaeography – Saria).

Kat. št. / Cat. No. 29
(po / after AIJ 384).

Kat. št. / Cat. No. 30
(po / after Tušek 1986, 353, sl. / Fig. 6).

30. Fragment nagrobnika

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 28. Območje 2/7, t. 26–30: 19.

Hramba: PMPO.

Opis: Ohranjen je levi akroterij nagrobnega oltarja. Znotraj akroterija je vklesana črka D (v manjkajočem desnem je stala črka M).

Material/mere: Beli marmor (?). V. 12 cm, š. 12,5 cm, db. 11 cm, v. črk 6 cm.

Literatura: EDCS-67300069 = HD071700.

Tušek 1986, 353–354, sl. 6.

Transkripcija:

D(is) // [M(anibus)] //

Prevod: Posvečeno Božanskim Manom ...

Datacija: Verjetno 2. ali 3. st.

31. Fragment sarkofaga (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 20. Območje 3, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 616.

Opis: Ohranjen je spodnji del napisne plošče z delom spodnje profilacije. Črke so neenakomerno velike, v zadnjih dveh vrsticah nekoliko večje in kvalitetnejše.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 70,5 cm, š. 75 cm, db. 15 cm, v. črk 3,3 cm (vr. 7 in 8,5 cm).

Literatura: EDCS-39500039 = HD035593 = lupa 9448.

CIGP³ 2007, 60 = SEG 31, 894.

Bratanič 1953, 283–285; Sovrè 1955, 26–32; Bratanič 1956, 137–140; Alič 1956, 141–142; Šašel Kos 1980, 11–20.

Kat. št. / Cat. No. 31
(po / after lupa 9448).

30. Fragment of a funerary altar

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 28. Area 2/7, Pl. 26–30: 19.

Kept in: PMPO.

Description: Left acroterium of a funerary altar survives and bears the letter D (the missing right acroterium would have had the letter M).

Material/size: White marble (?). H. 12 cm, w. 12.5 cm, th. 11 cm, letter h. 6 cm.

Bibliography: EDCS-67300069 = HD071700.

Tušek 1986, 353–354, Fig. 6.

Transcription:

D(is) // [M(anibus)] //

Translation: To the spirits of the departed ...

Dating: Probably 2nd or 3rd century.

31. Fragment of a sarcophagus (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 20. Area 3, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 616.

Description: Fragment of a slab with an inscription in a moulded frame. The letters are unevenly large, in the last two lines slightly larger and carved with more precision.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 70.5 cm, w. 75 cm, th. 15 cm, letter h. 3.3 cm (1.7 and 8.5 cm).

Bibliography: EDCS-39500039 = HD035593 = lupa 9448.

CIGP³ 2007, 60 = SEG 31, 894.

Bratanič 1953, 283–285; Sovrè 1955, 26–32; Bratanič

Transkripcija:

 [---]ΝΤΟ κρίσι[---]
 θεσπεσίην ΑΙ[---]
 [---]Ν ἀμθιβάλοντες[---]
 εὐσεβίης ΤΑΓΑ[---]
 5 [---] οὐράνιον πόλον ΑΥ+---]
 [---?] εὐμενέων ἀρε[τη (?) ---]
 vac.
 [---]ΒΗΣ Νείλω δόσαν[---]
 [---]ης vac. τῶνδε [---]

Tekstnokritični komentar:

Branje po Kóvacsu.

Vr. 1: Prve tri črke sodijo najverjetnejše h glagolski obliki za 3. os. množine. Sledila je beseda *κρίσις*, bolj v pomenu sodba kot osebno ime *Kρίσπος* (prim. Sovrè 1955, 29).

Vr. 2: *θεσπέσιος* = božji, božanski.

Vr. 3: *ἀμθιβάλλω* = obdajam, ogrinjam, odevam, objemam.

Vr. 4: *εὐσεβίη* = genitiv poetične oblike za *ευσέβεια* v pomenu pobožnost, spoštovanje do domovine, staršev itd. Ta interpretacija je verjetnejša kot osebno ime (prim. Sovrè 1955, 29). *Ταγα[...]* je morda začetek imena, npr. *Ταγας* (ženska oblika imena; LGPN V. C, 406), ali *Τάγος* (moška oblika imena; LGPN V. A, 422).

Vr. 5: *οὐράνιος πόλος* = nebesni svod.

Vr. 6: *εὐμενία* oz. *εὐμένεια* = dobrohotnost, prijaznost, naklonjenost, milost. *Ἀρετή* = krepot, pravičnost.

Vr. 7: *Νεῖλος* = reka Nil ali osebno ime (Pape-Benseler 1959, 984–985). Ime je pogosto izpričano v Grčiji, Makedoniji, Trakiji in Mali Aziji (LGPN I, 325; LGPN II, 328; LGPN III. A, 312; LGPN IV, 247; LGPN V. A, 329; LGPN V. B, 312; LGPN V. C, 312).

Komentar:

Ohranjen fragment je vklesan v heksametu, zato je tudi vsaka druga vrstica (pentameter) pomaknjena navznoter. Branja in interpretacije napisa so se lotili že Rudolf Bratanič, Fran Alič in Anton Sovrè; njihovo branje je *in extenso* navedeno v članku Marjete Šašel Kos, ki napisa sicer ne prevaja, a obsežen komentar omogoča razumevanje besedila. Zadnje branje najdemo pri Petru Kovácsu, znova brez prevoda. Glede problematike grških priseljencev in postavljanja grških oziroma dvojezičnih napisov glej kat. št. 7.

Datacija: Konec 2., začetek 3. st. (dotok grških priseljencev v Panonijo).

1956, 137–140; Alič 1956, 141–142; Šašel Kos 1980, 11–20.

Transcription:

 [---]ΝΤΟ κρίσι[---]
 θεσπεσίην ΑΙ[---]
 [---]Ν ἀμθιβάλοντες[---]
 εὐσεβίης ΤΑΓΑ[---]
 5 [---] οὐράνιον πόλον ΑΥ+---]
 [---?] εὐμενέων ἀρε[τη (?) ---]
 vac.
 [---]ΒΗΣ Νείλω δόσαν[---]
 [---]ης vac. τῶνδε [---]

Apparatus:

Reading according to Kóvacs.

L. 1: The first three letters probably form part of a verbal form for third person singular. This is followed by the word *κρίσις*, more in the meaning of judgment than a personal name of *Kρίσπος* (cf. Sovrè 1955, 29).

L. 2: *θεσπέσιος* = divine.

L. 3: *ἀμθιβάλλω* = envelop, enclose, surround.

L. 4: *εὐσεβίη* = genitive of the poetic form for *ευσέβεια* meaning piety, respect for the homeland, parents and so forth. This interpretation is more likely than a personal name (cf. Sovrè 1955, 29). *Ταγα[...]* may be the first part of a name such as *Ταγας* (female name form; LGPN V. C, 406) or *Τάγος* (male name form; LGPN V. A, 422).

L. 5: *οὐράνιος πόλος* = firmament.

L. 6: *εὐμενία* or *εὐμένεια* = benevolence, kindness, affection, grace. *Ἀρετή* = virtue, righteousness.

L. 7: *Νεῖλος* = the River Nile or a personal name (Pape-Benseler 1959, 984–985). The name is common in Greece, Macedonia, Thrace and Asia Minor (LGPN I, 325; LGPN II, 328; LGPN III. A, 312; LGPN IV, 247; LGPN V. A, 329; LGPN V. B, 312; LGPN V. C, 312).

Commentary:

The surviving fragment of inscription is in hexameter, hence every other line (pentameter) is indented. Several scholars have read and interpreted the inscription: Rudolf Bratanič, Fran Alič and Anton Sovrè; their reading is cited *in extenso* in the article written by Marjeta Šašel Kos who offers no translation, but rather an extensive commentary that enables a good understanding of the text. The last reading is by Peter Kovács, again without translation. On the subject of Greek immigrants and of inscriptions in Greek or both Greek and Latin, see Cat. No. 7.

Dating: Late 2nd and early 3rd century (influx of Greek immigrants to Pannonia).

Kat. št. / Cat. No. 32.

32. Fragment napisa

Najdišče: Fragment je bil odkrit leta 1965 na Panorami, ko so kopali luknje za nasad jablan. Kamen je ležal v jami V/24. Območje 2/1–5 ali 3, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 845.

Opis: Napisni kamen je na vseh straneh odlomljen; fragment je tipološko neopredeljiv.

Material/mere: Pohorski marmor (?). V. 16 cm, š. 16 cm, db. 7 cm, v. črk 11 cm.

Literatura: EDCS-10001165 = HD074751.

ILJug 1162.

Šubic 1967, 189–190 št. 5 s sl.

Transkripcija:

[---]RV[---]

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Od črke V ohranjena samo leva polovica.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

33. Fragment napisa

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8321.

Opis: Napisna plošča je na vseh straneh odlomljena; ohranjen je levi rob s profilacijo.

Material/mere: Beli marmor (?). V. 9 cm, š. 9,5 cm, db. 4 cm, v. črk 3 cm.

Literatura: EDCS-11301087 = HD069095.

AIJ 427 s skico.

32. Fragment of an inscription

Find context: Found in 1965 on Panorama while digging planting holes for the apple orchard. The fragment lay in Pit V/24. Area 2/1–5 or 3, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 845.

Description: Broken off on all sides except the front.

Material/size: Pohorje marble (?). H. 16 cm, w. 16 cm, th. 7 cm, letter h. 11 cm.

Bibliography: EDCS-10001165 = HD074751.

ILJug 1162.

Šubic 1967, 189–190 No. 5 with illustration.

Transcription:

[---]RV[---]

Apparatus:

L. 1: Only the left half survives of the letter V.

Dating: No elements for dating.

33. Fragment of an inscription

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8321.

Description: Slab broken off on all sides except the front, where a section of the left moulded frame survives.

Material/size: White marble (?). H. 9 cm, w. 9.5 cm, th. 4 cm, letter h. 3 cm.

Bibliography: EDCS-11301087 = HD069095

AIJ 427 with sketch.

Transkripcija:

M[---]
CI[---]

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Od črke M ohranjena samo leva polovica.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

34. Fragment napisa

Najdišče: Okolišine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. 8301.

Opis: Od napisne plošče je ohranjen le fragment, ki je na vseh straneh odlomljen.

Material/mere: Beli marmor (?). V. 12 cm, š. 12 cm, db. 3,5 cm, v. črk 3,5 cm.

Literatura: EDCS-11301093 = HD069101.

AIJ 437.

Transkripcija:

[---]LVT[---]
[---]VR[---]
[---]H[---]

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Črka L je poškodovana. Od črke T ohranjena le desna polovica.

Vr. 2: Od črke V ohranjen le del poševne haste.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

Transcription:

M[---]
CI[---]

Apparatus:

L. 1: Only the left half survives of the letter M.

Dating: No elements for dating.

34. Fragment of an inscription

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. 8301.

Description: Fragment broken off on all sides.

Material/size: White marble (?). H. 12 cm, w. 12 cm, th. 3.5 cm, letter h. 3.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301093 = HD069101.

AIJ 437.

Transcription:

[---]LVT[---]
[---]VR[---]
[---]H[---]

Apparatus:

L. 1: Letter L is damaged. Only the right half survives of the letter T.

L. 2: Only part of the oblique hasta survives of the letter V.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 34.

35. Fragmenta napisa

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C ali D, t. 35; 39.

Hramba: PMPO.

Opis: Od napisne plošče sta ohranjena dva prilegajoča se fragmenta. Eden od fragmentov je na desni strani ravno odklesan, zato je morda ohranjen desni rob.

Material/mere: Beli marmor (?). V. 10 cm, š. 6,5 cm, db. 9,5 cm, v. črk 2,5 cm.

Literatura: EDCS-11301096 = HD069106.

AIJ 440 s skico.

Transkripcija:

[--]I B [---]?
[--]S A[---]?
[--]D[---]?

Tekstnokritični komentar:

Vr. 3: Namesto črke D možno tudi P.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

35. Fragments of an inscription

Find context: Excavations by Abramić in 1911, multi-room building (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C or D, Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO.

Description: Two conjoining fragments survive of the slab, one of them with a straight right edge that might represent the original edge.

Material/size: White marble (?). H. 10 cm, w. 6.5 cm, th. 9.5 cm, letter h. 2.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301096 = HD069106.

AIJ 440 with sketch.

Transcription:

[--]I B [---]?
[--]S A[---]?
[--]D[---]?

Apparatus:

L. 3: Possible P instead of the letter D.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 35.

36. Fragment napisa

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C ali D, t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8302.

Opis: Napisna plošča je na vseh straneh odlomljena.

Material/mere: Apnenec (?). V. 15 cm, š. 13 cm, db. 5 cm
v. črk 3,5 cm.

Literatura: EDCS-11301094 = HD069103.

AIJ 438.

Transkripcija:

-----?
[--]T V[---]
[--]ONA[---]

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Med obema ohranjenima črkama stoji trikotno ločilno znamenje. Možnosti dopolnitve: *T(itus) V[---]* (tako Saria) ali *[e]t V[---]*.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

36. Fragment of an inscription

Find context: Excavations by Abramić in 1911, multi-room building (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C or D, Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8302.

Description: Slab broken off on all sides except the front.

Material/size: Limestone (?). H. 15 cm, w. 13 cm, th. 5 cm, letter h. 3.5 cm.

Bibliography: EDCS-11301094 = HD069103.

AIJ 438.

Transcription:

-----?
[--]T V[---]
[--]ONA[---]

Apparatus:

L. 1: A triangular punctuation mark stands between the two surviving letters. Possible restoration: *T(itus) V[---]* (according to Saria) or *[e]t V[---]*.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 36.

37. Fragmenti napisa

Najdišče: Izkopavanja Abramića leta 1911, stavba z več prostori (Abramić 1914, 91–92, sl. 68). Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C ali D, t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8303.

Opis: Trije neprilegajoči se fragmenti napisa so na vseh straneh odlomljeni. Ohranjeni so le ostanki dveh (fr. 1), treh (fr. 2) ali štirih črk (fr. 3). Vrstice so bile začrtane.

Material/mere: Apnenec (?). Fr. 1: v. 11 cm, š. 6,5 cm, db. 5,5 cm; fr. 2: v. 7 cm, š. 8 cm, db. 6 cm; fr. 3: v. 9 cm, š. 6 cm, db. 6 cm, v. črk 3,8 cm.

Literatura: EDCS-11301095 = HD069104.

AJ 439.

Transkripcija:

Fr. 1:	Fr. 2:	Fr. 3:
-----	-----	-----
[---]VI[---]	[---]O[---]	[---]I S[---]
[---]M[---]	[---]R[---]	[---]II[---]
-----	[---]V[---]	-----

Tekstnokritični komentar:

Frag. 1: Transkripcija vrstice ni gotova, saj so ohranjeni le spodnji ostanki ene ali dveh črk. V EDCS transkribirano kot [---]A(?)[---].

Frag. 2:

Vr. 1: Namesto črke O možno tudi C, G ali Q, saj je ohranjena le spodnja tretjina zaobljenega dela črke.
Vr. 3: Ohranjena le leva poševna hasta.

Frag. 3:

Vr. 1: Med črkama I in S je vidno ločilno znamenje. Črka S ni popolnoma ohranjena, a nedvomna.
Vr. 2: Ohranjeni sta zgornji polovici dveh hast, ki sta lahko bili bodisi I, L bodisi pa del števila.

Komentar:

Tipološka opredelitev fragmentov je zaradi slabe ohranjenosti nemogoča. Saria je fragmente pripisal votivni ari.

Datacija: 4. ali 5. st. (paleografska? – EDH).

37. Fragments of an inscription

Find context: Excavations by Abramić in 1911, multi-room building (Abramić 1914, 91–92, Fig. 68). Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C or D, Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8303.

Description: Three conjoining fragments of an inscription with no original edges. Surviving two (Fr. 1), three (Fr. 2) or four letters (Fr. 3) carved between setting-out lines.

Material/size: Limestone (?). Fr. 1: H. 11 cm, w. 6.5 cm, th. 5.5 cm; Fr. 2: h. 7 cm, w. 8 cm, th. 6 cm; Fr. 3: h. 9 cm, w. 6 cm, th. 6 cm, letter h. 3.8 cm.

Bibliography: EDCS-11301095 = HD069104.

AJ 439.

Transcription:

Fr. 1:	Fr. 2:	Fr. 3:
-----	-----	-----
[---]VI[---]	[---]O[---]	[---]I S[---]
[---]M[---]	[---]R[---]	[---]II[---]
-----	[---]V[---]	-----

Apparatus:

Fr. 1: Transcription of the line is uncertain as only the lower parts of one or two letter survive. EDCS transcribes as [---]A(?)[---].

Fr. 2:

L. 1: Letters C, G or Q also possible instead of O as only the lower third of the letter survives.
L. 3: Only the left oblique hasta survives.

Fr. 3:

L. 1: Punctuation mark visible between the letters I and S.
The letter S is incompletely preserved, but certain.
L. 2: Upper half of two hastae survive that could belong to either I, L or a numeral.

Commentary:

The fragments are typologically undiagnostic (Saria interpreted them as part of a votive altar).

Dating: 4th or 5th century (palaeography ? - EDH).

Kat. št. / Cat. No. 37.

38. Fragment nagrobnega napisa

Najdišče: Fragment so odkrili arheologi leta 1986 med ogledom teras Panorame, na severozahodni strani hriba. Območje 5, severozahodni vrh Panorame, t. 12.

Hramba: PMPO.

Opis: Ohranjen je osrednji desni fragment nagrobnika z delom profiliranega okvirja.

Material/mere: Marmor (?). V. 21 cm, š. 36 cm, db. 9 cm, v. črk 3–5,2 cm.

Literatura: EDCS-72200166 = HD071698.

Tušek 1986, 356, T. 16, 1.

Transkripcija:

[---]IVS

[---]IVS

[---]VS

Tekstnokritični komentar:

Vr. 1: Namesto črke I lahko tudi T.

Vr. 2: Od prve črke je ohranjena le zgornja polovica, zato bi lahko bila tudi črka L.

Vr. 3: Ohranjeni le zgornji deli črk. V EDCS dopolnjeno kot [Feli]xs.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

38. Fragment of a funerary inscription

Find context: Found by archaeologists in 1986 while inspecting the NW terraces on Panorama. Area 5, north peak of Panorama, Pl. 12.

Kept in: PMPO.

Description: Fragment of the right side of an inscribed slab with a section of a moulded frame.

Material/size: Marble (?). H. 21 cm, w. 36 cm, th. 9 cm, letter h. 3–5.2 cm.

Bibliography: EDCS-72200166 = HD071698.

Tušek 1986, 356, Pl. 16, 1.

Transcription:

[---]IVS

[---]IVS

[---]VS

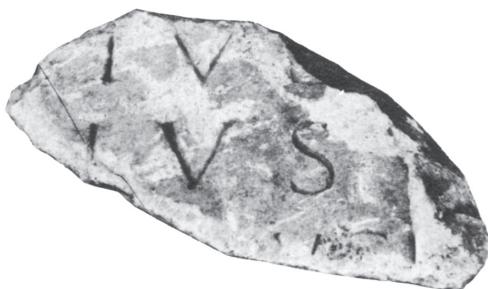
Apparatus:

L. 1: Letter T possible instead of I.

L. 2: Only the upper half of the first letter survives, which might also be the letter L.

L. 3: Only the upper parts of the letters survive. EDCS restores as [Feli]xs.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 38
(po / after Tušek 1986, T. 16, 1).

Kat. št. / Cat. No. 39 (po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 82).

Kat. št. / Cat. No. 40 (po / after Skrabar 1940, 379).

NENAPISNO GRADIVO

39. Reliefna plošča z upodobitvijo Dioniza

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO.

Opis: Levi zgornji odlomek reliefne plošče se zgoraj zaključuje z noriško-panonsko voluto. V fragmentu je upodobljena glava, desno od nje pa leva roka z delom palice (tirz?).

Material/mere: Pohorski marmor. D. 28,5 cm, v. 17,5 cm, db. 8,2 cm.

Literatura: Abramić 1914, 105, sl. 79.

Jerala 2009, 151–152, kat. št. 82.

Komentar:

Abramić je fragment upodobljene osebe na reliefu identificiral z grškim bogom Bakhom (gr. *Bάκχος*), ki je v rimski religiji cesarske dobe bil poistoveten z Dionizom oziroma Liberom (Scheid 1997). Dioniz je eden najstarejših poimensko znanih grških bogov, ki je tudi najpogosteje upodobljen. Kot poroča Heziod, je že v Grčiji postal zaščitnik vinogradništva in proizvodnje vina. Njegovi atributi so bršljan (običajno kot bršljanov venec), vinska trta, tirz (lahko ovit z vinsko trto), kanthar, *nebris* (jelenčkov kožuh), od živali pa panter (običajno je upodobljen s panterjevo kožo), lev, včasih tudi osel in kozel. Dostikrat je na upodobitvah prikazan v spremstvu divjih živali ter menad, satirov in silenov (Kern 1903; Ley 1997). Za kult boga Bakha/Dioniza/Libera na osrednjem Balkanu glej Pilipović 2011.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

STONE MONUMENTS WITHOUT INSCRIPTIONS

39. Slab with the relief depiction of Dionysus

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO.

Description: Left upper fragment of a relief slab with a simple frame terminating in a Norico-Pannonian volute above. Only the head and left hand with part of a staff (thyrsus?) survive of the depiction.

Material/size: Pohorje marble. L. 28.5 cm, h. 17.5 cm, th. 8.2 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 105, Fig. 79.

Jerala 2009, 151–152, Cat. No. 82.

Commentary:

Abramić identified the figure on the relief as the Greek god Bacchus (*Bάκχος*), who came to be identified with Dionysus or Liber in the Roman religion of the Imperial period (Scheid 1997). Dionysus is one of the earliest known Greek gods known by name and is also one of the most frequently depicted. As Hesiod reports, he was the god of winegrowing and wine already in Greece. He is associated with ivy, grapevine, thyrsus (sometimes wound with grapevine), kantharos, *nebris* (fawn skin), of animals with a panther (he is usually shown with panther's hide), lion, sometimes also donkey and goat. He is frequently depicted accompanied by wild beasts, as well maenads, satyrs and silens (Kern 1903; Ley 1997). For the cult of Bacchus/Dionysus/Liber in central Balkans, see Pilipović 2011.

Dating: No elements for dating.

40. Reliefna plošča, posvečena Eponi

Najdišče: Natančna lokacija najdišča ni znana. Po Klemencu in Sarii je bila plošča odkrita leta 1900 za nekdanjo drevesnico na vzhodnem vznožju za Panoramo. Po Skrabaru, ki je najdišče podatke dobil od notarja dr. Winklerja, pa je bil fragment odkrit na posesti nekdanje kmetijske zadruge v bližini Grajene (po Klemenc, Saria 1936 med točkami 11, 30 in 23). Verjetno območje 4, t. 12.

Hramba: Izgubljen.

Opis: Nedokončana reliefna plošča je na levi strani odlomljena. Na fragmentu je na sredini upodobljena Epona, ki s prekrižanimi nogami sedi na prestolu z naslonjalom in podstavkom za noge. Oblečena je v dolgo obleko, ki se ji v gubah nabira ob nogah. Glava manjka ali pa je ostala nedokončana. Desno od boginje je upodobljen konj z jezdecem. Boginja ga hrani iz predpasnika, z levo roko pa objema okoli vrata. Jezdec v desni roki drži bič. Verjetno je na levi strani boginje stal heraldično upodobljen konj, od katerega je bil viden le gobec.

Material/mere: Marmor (?). V. 40 cm, š. 45 cm.

Literatura: Kohaut 1901, 20; Klemenc, Saria 1936, 37–38; Skrabar 1940, 379–380.

Bratanič 1954, 361; Euskirchen 1998, 806, kat. št. 217; Jerala 2009, 167–168, kat. št. 102.

Komentar:

Epona je bila keltska zavetnica konj, v rimskem času pa zaščitnica ekvidov, jezdecev, vodnikov, popotnikov in na splošno trgovanja in prometa. Ikonografsko je običajno upodobljena vsaj z enim konjem, lahko pa tudi s sedežem, sadjem ali cvetlico (zato velja tudi za boginjo rodovitnosti). Etimologija imena in koncentracija napisov v Galiji dopuščata domnevo, da je treba njen izvor iskati prav tam, v 2. st. pa se je njen kult začel širiti po vsem imperiju (Euskirchen 1993; ead. 1998). V Norik so njen kult, verjetno iz Cisalpinske Galije, prinesli tuji vojaki. Iz teritorija Celeje je Epona izpričana na *CIL III* 5176 in 5192, enkrat pa tudi iz petovionskega agra, iz Maribora – *CIL III* 5312 (prim. Šašel Kos 1999a, 138–140).

Datacija: Druga polovica 2. st. (ikonografija – Euskirchen).

40. Relief slab dedicated to Epona

Find context: Exact findspot unknown. According to Klemenc and Saria, the slab was unearthed in 1900 behind the former plant nursery on the east slope of Panorama. According to Skrabar, who got his data from notary Winkler, the fragment was found on the estate of the former agricultural cooperative near the Grajena stream (according to Klemenc, Saria 1936 between Points 11, 30 and 23). Probably Area 4, Pl. 12.

Kept in: Lost.

Description: Unfinished relief slab broken off on the left. Depicted in the centre of the surviving slab is Epona sitting with legs crossed on a high-back throne with a footrest. She wears a long dress draping around her legs. Her head is either missing or unfinished. A mounted horseman is shown to the right of the goddess. The latter is feeding the horse from her apron and holding her left arm around its neck. The horseman holds a whip in his right hand. Another horse with its rider probably stood left of the goddess, but only the muzzle is visible.

Material/size: Marble (?). H. 40 cm, w. 45 cm.

Bibliography: Kohaut 1901, 20; Klemenc, Saria 1936, 37–38; Skrabar 1940, 379–380.

Bratanič 1954, 361; Euskirchen 1998, 806, Cat. No. 217; Jerala 2009, 167–168, Cat. No. 102.

Commentary:

Epona was the Celtic goddess of horses, in the Roman contexts of all equids, horsemen, guides, travellers, as well as trading and traffic in general. She is usually shown with at least one horse, sometimes also with fruit or flowers (hence also considered as the goddess of fertility). The etymology of the name and the concentration of inscriptions in Gaul suggest that this was her area of origin, while her cult began spreading across the Empire in the 2nd century (Euskirchen 1993; ead. 1998). It was introduced to Noricum, probably from Cisalpine Gaul, by foreign soldiers. In the territory of Celeia, Epona has been recorded in the inscriptions *CIL III* 5176 and 5192, once also in the territory of Poetovio, in the inscription *CIL III* 5312 from Maribor (cf. Šašel Kos 1999a, 138–140).

Dating: Second half of the 2nd century (iconography – Euskirchen).

41. Fragment reliefne plošče z upodobitvijo Erosa

Najdišče: Okolišnine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8328.

Opis: Fragment reljefa ima zgoraj ohranjen rob, na drugih straneh je odlomljen. Na odlomku je upodobljen krilati Eros, ki ima okrog desne roke ovit plašč, z obema rokama pa podpira školjko. Znotraj školjke je najverjetneje stalo doprsje Venere/Afrodite (?), če pa gre za stranico sarkofaga, je v školjki lahko bilo upodobljeno doprsje pokojnice/pokojnika ali pa je školjka bila prazna.

Material/mere: Marmor (?). V. 25 cm, š. 13,5 cm, db. 5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 105–106, sl. 80.

Jerala 2009, 190, kat. št. 133.

Komentar:

Fragment lahko pripada bodisi votivnemu reljefu bodisi delu nagrobnega spomenika. Eros (gr. *Eρως*, lat. *Amor, Cupido*), sin Afrodite in Aresa, je personifikacija ljubezni kot seksualnega poželenja. V votivni ikonografiji je običajno upodobljen kot krilat deček v spremstvu matere (Graf 1998a), na sepulkralnih spomenikih pa lahko predstavlja dečka – erota, ki je bil običajno v paru z drugim erotom upodobljen na levi in desni strani frontalne stranice sarkofagov, ozziroma v zaklinkih nagrobnih stel.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

41. Fragment of a relief slab depicting Eros

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8328.

Description: Fragment of a relief slab with surviving upper edge, elsewhere broken off. It depicts a winged Eros with a cloak wrapped around his right arm and supporting a shell with both hands. The shell may have contained the bust of Venus/Aphrodite (?); in the case of a sarcophagus, it might have held the bust of the deceased or have been empty.

Material/size: Marble (?). H. 25 cm, w. 13.5 cm, th. 5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 105–106, Fig. 80.

Jerala 2009, 190, Cat. No. 133.

Commentary:

Fragment may have been part of a votive or a funerary monument. Eros (*Eρως, Amor, Cupido*), the son of Aphrodite and Ares, is the personification of love and sexual desire. In votive contexts, he is usually shown as a winged boy in the company of his mother (Graf 1998a). He is also depicted as a winged boy in sepulchral contexts, usually in a pair.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 41
(po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 133).

42. Fragmenti reliefne plošče, posvečene Eskulapu in Higieji

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 475.

Opis: Trije prilegajoči se fragmenti reliefne plošče z zatrepnim zaključkom. Površina je precej poškodovana. V poglobljenem polju je ohranjena bradata glava boga, levo od nje pa zgornji del telesa ženske. Oblečena je v *chiton*, čez obraz pa nosi tančico. Desno roko ima položeno na prsi, okoli nje pa je ovita kača.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 21 cm (domnevna v. 32 cm), ohr. š. 16 cm, db. 6 cm.

Literatura: Abramić 1914, 104–105, sl. 77; Abramić 1925a, 158, št. 214 = Abramić 1925b, 158–159, št. 214.

Jerala 2009, 138–139, kat. št. 66.

Komentar:

Kača, ki jo ima ženska ovito okoli roke, in bradata glava moškega označujeta boga Eskulapa in boginjo Higiejo. Eskulap (gr. Ἀσκληπιός, lat. *Aesculapius*) je rimski bog zdravilstva. Njegov kult se je iz Epidavra začel širiti v 5. st. pr. n. št., v Rimu pa je izpričan v 3. st. pr. n. št. Kultna mesta njegovega čaščenja (*asklepieia*) so običajno ležala ob rekah ali na obali (ali drugemu viru vode), vedno pa je čaščen skupaj s hčerko Higiejo (Graf 1993; Rigato 2015; Ploeg 2018). Higieja (gr. Ὑγίεια, lat. *Hygieia*) je personifikacija (telesnega in duševnega) zdravja (glede problematike rabe izraza personifikacija v povezavi s Higiejo glej Beumer 2016) in je bila v Grčiji čaščena že konec 6. st. pr. n. št. Na upodobitvah je običajno oblečena v dorski *chiton*, v roki pa drži kačo oz. palico, okoli katere je ovita kača (Tambornino 1914; Graf 1998b). Glede problematike vzpostavljanja Higieje z rimske boginjo Salus glej Winkler-Horaček 2006. Posvetilna plošča Eskulapa, ki je bila leta 1910 najdena na Grajski ul. 4 na Ptuju, bi lahko, po Abramiću, izvirala iz Panoname (prim. AIJ 265 in Abramić 1914, 140).

Datacija: 2. ali 3. st. (širjenje kulta v Panonijo – Rigato).

42. Fragments of a relief slab dedicated to Aesculapius and Hygieia

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 475.

Description: Three conjoining fragments of a relief slab with a rounded upper end. Surface is quite damaged. Bearded Aesculapius is shown on the right and Hygieia to his left. She is dressed in a *chiton* and a veil across the head. Her right arm is placed across the chest with a snake coiling around it.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 21 cm, surv. w. 16 cm (presumed h. 32 cm), th. 6 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 104–105, Fig. 77; Abramić 1925a, 158, No. 214 = Abramić 1925b, 158–159, No. 214.

Jerala 2009, 138–139, Cat. No. 66.

Commentary:

The snake coiling around the woman's arm in combination with the bearded face of the man next to her reveal the divine pair of Aesculapius and Hygieia. Aesculapius (Ἀσκληπιός) is the Roman god of healing. His cult began to spread from Epidaurus in the 5th century BC, recorded in Rome in the 3rd century BC. The cult places (*asklepieia*) were usually located near rivers or coasts (or other sources of water). He was always worshipped together with his daughter (Graf 1993; Rigato 2015; Ploeg 2018). Hygieia (Ὑγίεια) is the personification of (physical and mental) health (on the subject of the term personification in connection with Hygieia, see Beumer 2016) and was venerated in Greece already towards the end of the 6th century BC. She is usually shown wearing a Doric *chiton* and holding a snake or a staff with a snake coiled round it (Tambornino 1914; Graf 1998b). On the subject of identifying Hygieia with the Roman goddess Salus, see Winkler-Horaček 2006. The votive slab with the depiction of Aesculapius that was found in 1910 at Grajska ulica 4 in Ptuj may, according to Abramić, also have originated from Panorama (cf. AIJ 265 and Abramić 1914, 140).

Dating: 2nd or 3rd century (spread of the cult to Panonia – Rigato).

Kat. št. / Cat. No. 42
(po / after Abramić 1914, 104, , sl. / Fig. 77).

43. Kip Nutrice

Najdišče: Okolišnine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 131.

Opis: Kip je na več mestih odkrušen in zlomljen, površina je poškodovana. Glava je odlomljena in se ne prilagaja več popolnoma ostalemu telesu. Na prestolu je upodobljena sedeča Nutrica s prekrižanimi nogami, ki na levi dojki doji dojenčka. Valoviti lasje so na zatilju speti v figo.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 37 cm, š. 14,5 cm, db. 16 cm.

Literatura: *lupa* 9366.

Abramić 1914, 108, sl. 83; Wigand 1915, 209, št. 13; Abramić 1925a, 160 št. 221 sl. 114 = Abramić 1925b, 161, No. 221, Fig. 114.

Jevremov 1988, 54–55, št. 26; Šašel Kos 1999a, 177, št. 39 sl. 25; Jerala 2009, 163, kat. št. 97.

Pomembne omembe: Klemenc, Saria 1936, 36, št. 26.

Komentar:

Figurine boginje *Nutrix* so pogoste v grško-rimskem svetu, a so običajno izdelane iz gline ozziroma terakote; marmorni kipi so redki. Služile so kot *ex-voto* objekt za zaščito in zdravje otrok med samim rojstvom ter v prvih letih otroštva (prim. Šašel Kos 1999a, 177–178 s tam citirano literaturo). V sklopu tretjega mitreja na Ptuju je bilo odkrito marmorno doprsje ženske, ki po Erni Diez predstavlja Nutrico (prim. Diez 1993).

Datacija: Druga polovica 2. in začetek 3. st. (po Šašel Kos).

43. Statue of a Nutrix

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 131.

Description: The statue is broken off and chipped in several places, the surface is damaged. The head became separated at some point and no longer closely fits the body. The statue represents a Nutrix sitting on a throne with her legs crossed and breastfeeding an infant at the left breast. Her wavy hair is gathered in a chignon.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 37 cm, w. 14.5 cm, th. 16 cm.

Bibliography: *lupa* 9366.

Abramić 1914, 108, Fig. 83; Wigand 1915, 209, No. 13; Abramić 1925a, 160, No. 221, Fig. 114 = Abramić 1925b, 161, No. 221, Fig. 114.

Jevremov 1988, 54–55, No. 26; Šašel Kos 1999a, 177, No. 39 Fig. 25; Jerala 2009, 163, Cat. No. 97.

Main references: Klemenc, Saria 1936, 36, No. 26.

Commentary:

Statuettes of the goddess *Nutrix* are common in the Greco-Roman world, but usually made of terracotta; marble statuettes are rare. They were used as *ex-voto* objects for the protection and welfare of children during labour and in the first years of life (cf. Šašel Kos 1999a, 177–178 with references). According to Erna Diez, the marble bust of a woman found in Mithreum III at Ptuj also represents a Nutrix (cf. Diez 1993).

Dating: Second half of the 2nd or beginning of the 3rd century (according to Šašel Kos).

Kat. št. / Cat. No. 43
(po / after *lupa* 9366).

44. Reliefna plošča z upodobitvijo podonavskih konjenikov

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 465.

Opis: Relief je mestoma odkrušen in na več mestih zlomljen, a popolnoma ohranjen. V treh pasovih so upodobljeni t. i. podonavski konjeniki. V spodnjem frizu stojijo levo trije moški, oblečeni v tunike in plašče, ki v levi roki držijo ščit (?), desno roko pa imajo položeno na prsi. Prvi moški je bradat, drugi nosi ovnovo masko, obraz tretjega je odkrušen. Poleg njih je *candelabrum* s tremi nogami, s svetilko v obliki luninega krajca na vrhu. Sledi trinožnik s hlebcem kruha na njem (?) in ženska v dolgi obleki, ki steguje levico proti mizi. V desnem kotu je prizor imenovan *criobolium*: moški odira ovna, ki visi z drevesa. V ozkem sredinskem frizu je levo upodobljen ležeč lev, na sredini posoda in na desni strani večja riba. V zgornjem, kvadratnem frizu je v sredini upodobljen obok, pod katerim sedi boginja. Pred njo stoji trinožnik, na obeh straneh glave boginje je po ena kača. Levo in desno od boginje sta upodobljena konjenika, oblečena v plašč in frigijsko čepico, njuna konja pa teptata dve človeški figuri pod svojimi kopiti. Na obeh straneh nad obokom je po eno doprsje (Luna in Sonce).

Material/mere: Marmor. V. 25 cm, š. 19 cm, db. 2,5 cm.
Literatura: *lupa* 9425.

Abramić 1914, 94–96, sl. 70; Abramić 1925a, 156–158, št. 210, sl. 109 = Abramić 1925b, 157–158, št. 210, sl. 109.

Tudor 1969, 89, št. 155, T. LXXI; Jevremov 1988, 100–101, št. 108; Jerala 2009, 184–185, kat. št. 127.

Komentar:

Kamniti reliefi in svinčene ploščice z upodobitvijo kulta podonavskih konjenikov (glede različnega poimenovanja kulta kot Dioskuri, Kabiri, Kabiro-Dioskuri, kult lunarne boginje, kult podonavskih konjenikov oziroma povezava z *Domnus/Domna* napis, glej Zotović 1998, 63; Domiter 2016, 124 in Szabó 2017, 19–25 s tam navedeno literaturo) so izpričani na osrednjem in spodnjedonavskem območju (Norik, Panonija, Dacija, Dalmacija in Mezija). Medtem ko se je kult iz Dacie in Mezije širil preko vojakov legij Osme Avguste in Petnajste Apolonove na donavski limes, kjer je izpričan v 2. in 3. st., spomeniki iz Norika in Zgornje Panonije kažejo na širjenje iz Cisalpinske Galije. Do zdaj je bilo odkritih več kot 1200 upodobitev, datiranih med 1. in 4. st. Zaradi popolne odsotnosti omemb tega kulta v literarnih in epigrafskih virih (Szabó povezuje upodobitve z *Domnus et Domna* napis iz območja Ilirika), je ikonografija (običajno v

44. Relief slab depicting the Danubian Horsemen

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 465.

Description: Relief is complete, but fragmented and in places chipped, bearing the depiction of the Danubian Horsemen in three friezes. The lower frieze shows three men standing on the left, wearing tunics and cloaks, holding a shield (?) in the left hand and the right arm placed across the chest. The first of them has a beard, the second is wearing a ram's mask and the face of the third is chipped off. Positioned to the right of them is a three-legged *candelabrum* with a crescent-shaped lamp on top. Further to the right is a three-legged table with a loaf of bread on top (?) and a woman in a long dress reaching towards the table with her left hand. Depicted far right is *criobolium*, a scene of a man skinning a ram that hangs from a tree. The narrow middle frieze has a recumbent lion on the left, a krater in the centre and a large fish on the right. The upper frieze has an arch in the centre and under it a seated goddess with a tripod in front of her and a snake to the left and right of her head. Also left and right of the goddess are a pair of mounted horsemen in billowing cloaks and Phrygian caps whose horses are trampling each its own human figure. Each of the spandrels holds a bust (Luna and Sol).

Material/size: Marble. H. 25 cm, w. 19 cm, th. 2.5 cm.

Bibliography: *lupa* 9425.

Abramić 1914, 94–96, Fig. 70; Abramić 1925a, 156–158, No. 210, Fig. 109 = Abramić 1925b, 157–158, No. 210, Fig. 109.

Tudor 1969, 89, No. 155, Pl. LXXI; Jevremov 1988, 100–101, No. 108; Jerala 2009, 184–185, Cat. No. 127.

Commentary:

The stone reliefs and lead tablets depicting the Danubian Horsemen (on the different names of the cult as Dioscuri, Kabiri, Kabiro-Dioscuri, cult of the lunar goddess, cult of the Danubian Horsemen or in connection with the *Domnus/Domna* inscriptions, see Zotović 1998, 63; Domiter 2016, 124 and Szabó 2017, 19–25 with references) have been recorded in the central and lower Danubian provinces (Noricum, Pannonia, Dacia, Dalmatia and Moesia). The soldiers of *legiones VIII Augusta* and *XV Apollinaris* helped spread the cult from Dacia and Moesia to the Danube limes, where it is known in the 2nd and 3rd centuries. In contrasts, the monuments from Noricum and Upper Pannonia show a spread from Cisalpine Gaul. More than 1200 depictions have been found thus far, dated between the 1st and the 4th century. The complete

Kat. št. / Cat. No. 44.

več frizih) edina priča o kultu oziroma poteku obreda znotraj kulta. Upodobitve kažejo na tri (ali štiri) stopnje konsekracije: novinec je z ulovom/zaužitjem ribe, žrtvovanjem ovna (*criobolium*) in simbolično smrtjo (*occultacio*) sprejet v prvo stopnjo kulta. Z zmago nad sovražnikom je posvečen v kult velike boginje, ki predstavlja zemljo. Simbol Sola/Lune, včasih tudi orla je simbol tega, k čemur konjenik teži – k ponovnemu rojstvu oziroma nadaljevanju življenja v onostranstvu (Domiter 2016; Szabó 2017).

Datacija: Konec 2. ali zač. 3. st. (ikonografija – po Nemeti).

absence of the cult in written texts (Szabó links these depictions with the inscriptions of *Domnus et Domna* in Illyricum) makes iconography the only source on the cult and its rituals. Depictions, usually in several friezes, suggest three (or four) levels of consecration. A novice would achieve the first level by the catch/consumption of a fish, sacrifice of a ram (*criobolium*) and symbolic death (*occultacio*). By defeating an enemy he is consecrated into the cult of the Great Goddess representing the Earth. The images of Sol/Luna, in some cases an eagle, are the symbols of what the horsemen are striving towards – rebirth or the continuation of life in the netherworld (Domiter 2016; Szabó 2017).

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (iconography – according to Nemeti).

45. Fragment reliefne plošče z upodobitvijo podonavskih konjenikov

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8318.

Opis: Ohranjen je na več delov zlomljen fragment desnega zgornjega vogala reliefne plošče z upodobitvijo podonavskih konjenikov. V desnem zgornjem vogalu je doprsje Lune. Od osrednje upodobitve je ohranjena upodobitev ženske z razprostrto obleko/predpasnikom. Na desni strani se proti njeni glavi vzpenja kača. Desno od ženske je upodobljen konjenik oblečen v plašč in frigijsko čepico, ki drži v rokah vajeti. Konj ima dvignjeno desno nogo in pod seboj tepta človeka. Od spodnjega pasu sta ohranjena krater in riba.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 19,3 cm, š. 15 cm, db. 3 cm.

Literatura: Abramić 1914, 96–97, sl. 71.

Tudor 1969, 90, št. 156, T. LXXI; Jerala 2009, 185–186, kat. št. 128.

Komentar:

Za upodobitve in razlago reliefov s podonavskimi konjeniki, glej kat. št. 44.

Datacija: Konec 2. ali zač. 3. st. (ikonografija – po Nemeti).

45. Fragment of a relief slab depicting the Danubian Horsemen

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8318.

Description: Fragments of the right upper corner of a relief slab depicting the Danubian Horsemen. Shown under an arch above is a goddess in a long dress/apron and a snake to the right. In the right spandrel is the bust of Luna. Right of the woman is a mounted horseman in a billowing cloak and Phrygian cap whose horse is trampling a human figure. The frieze below shows a krater and a fish.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 19.3 cm, w. 15 cm, th. 3 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 96–97, Fig. 71.

Tudor 1969, 90, No. 156, Pl. LXXI; Jerala 2009, 185–186, Cat. No. 128.

Commentary:

For the depictions and interpretation of the reliefs with Danubian Horsemen, see Cat. No. 44.

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (iconography – according to Nemeti).

Kat. št. / Cat. No. 45.

46. Fragmenti reliefne plošče z upodobitvijo podonavskih konjenikov

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8296.

Opis: Ohranjenih je več kosov reliefne plošče, mestoma je ohranjen levi in zgornji rob. V sredini je upodobljena ženska postava v dolgi prepasani obleki, ki v desni roki drži žezlo (?). Verjetno je bila obdana s heraldično upodobljenima konjenikoma: od levega je ohranjen le konj s privzdignjenima obe ma levima nogama. Pod konjem leži na trebuhi človek iztegnjenima rokama pred sabo in z rahlo privzdignjeno glavo. Konjenik je oblečen v plašč in frigijsko čepico. V spodnjem frizu sta na levi strani ohranjeni dve figuri; skrajno levi človek nosi ovnovo masko. Desna figura je oblečena v plašč in z levico kaže proti trinožniku, na katerem je okrogel predmet (hlebec?). Na tleh ob mizi sta svetilka in petelin.

Material/mere: Marmor. V. 15,3 cm, š. 10,5 cm, db. 1,5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 97–88, sl. 72.

Tudor 1969, 90, št. 157, T. LXXII; Jerala 2009, 186–187, kat. št. 129.

Komentar:

Za upodobitve in razlago reliefov s podonavskimi konjeniki glej kat. št. 44.

Datacija: Konec 2. ali zač. 3. st. (ikonografija – po Nemeti).

46. Fragments of a relief slab depicting the Danubian Horsemen

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8296.

Description: Fragments of the central left part of a relief slab depicting the Danubian Horsemen. The centre is occupied by a standing goddess in a long girded dress holding a sceptre (?) in the right hand. On the left side of her is a mounted horseman with a billowing cloak and a Phrygian cap whose horse is trampling a human figure with the arms extended in front and a slightly raised head. The part of the frieze surviving below shows two figures: a man with a ram's mask to the left and a figure in a cloak reaching with the left arm towards the three-legged table that holds a round object (loaf of bread?). A lamp and a cock are depicted on the floor next to the table.

Material/size: Marble. H. 15.3 cm, w. 10.5 cm, th. 1.5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 97–88, Fig. 72.

Tudor 1969, 90, No. 157, Pl. LXXII; Jerala 2009, 186–187, Cat. No. 129.

Commentary:

For the depictions and interpretation of the reliefs with Danubian Horsemen, see Cat. No. 44.

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (iconography – according to Nemeti).

Kat. št. / Cat. No. 46.

47. Fragment reliefne plošče z upodobitvijo podonavskih konjenikov

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R. 8313.

Opis: Ohranjen je le fragment z upodobitvijo desnega konjenika, ki je oblečen v plašč, in tepta človeško postavo pod kopiti. Od spodnjega friza je ohranjena le človeška glava (?).

Material/mere: Marmor. V. 19,3 cm, š. 7,5 cm, db. 2,4 cm.

Literatura: Abramić 1914, 98–99, sl. 72 a.

Tudor 1969, 90–91, št. 158, T. LXXII; Jerala 2009, 187–188, kat. št. 130.

Komentar:

Za upodobitve in razlago reliefov s podonavskimi konjeniki glej kat. št. 44.

Datacija: Konec 2. ali zač. 3. st. (ikonografija – po Nemeti).

47. Fragment of a relief slab depicting the Danubian Horsemen

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R. 8313.

Description: Only one fragment survives, showing a mounted horseman in a billowing cloak whose horse is trampling a human figure above and the head of a figure (?) in the frieze below.

Material/size: Marble. H. 19.3 cm, w. 7.5 cm, th. 2.4 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 98–99, Fig. 72 a.

Tudor 1969, 90–91, No. 158, Pl. LXXII; Jerala 2009, 187–188, Cat. No. 130.

Commentary:

For the depictions and interpretation of the reliefs with Danubian Horsemen, see Cat. No. 44.

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (iconography – according to Nemeti).

Kat. št. / Cat. No. 47.

Kat. št. / Cat. No. 48
(po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 131).

48. Fragment reliefne plošče z upodobitvijo podonavskih konjenikov (?)

Najdišče: Najden v širši okolini Ptujskega gradu. Abramić domneva, da je moral biti najden na Panorami v bližini zgoraj opisanih fragmentov (prim. kat. št. 44–47).

Hramba: PMPO, inv. št. R. 8309.

Opis: Ohranjen je fragment, katerega interpretacija je dvomljiva. Od upodobitve so v prvem frizu ohranjena oblačila moških in žensk, od drugega friza pa le upodobitev kače.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 12 cm, š. 20,8 cm, db. 4,5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 98–99.

Tudor 1969, 91, št. 159, T. LXXII; Jerala 2009, 188–189, kat. št. 131.

Komentar:

Za upodobitve in razlago reliefov s podonavskimi konjeniki glej kat. št. 44.

Datacija: Konec 2. ali zač. 3. st. (ikonografija – po Nemeti).

Kat. št. / Cat. No. 49.

48. Fragment of a relief slab depicting the Danubian Horsemen (?)

Find context: Found in the wider area of Ptujski grad. Abramić presumes it came from Panorama, in the vicinity of the fragments described above (cf. Cat. Nos. 44–47).

Kept in: PMPO, Inv. No. R. 8309.

Description: The surviving fragment shows the lower parts of men and women in the upper frieze and a snake in the frieze below.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 12 cm, w. 20.8 cm, th. 4.5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 98–99.

Tudor 1969, 91, No. 159, Pl. LXXII; Jerala 2009, 188–189, Cat. No. 131.

Commentary:

For the depictions and interpretation of the reliefs with Danubian Horsemen, see Cat. No. 44.

Dating: End of the 2nd or beginning of the 3rd century (iconography – according to Nemeti).

49. Reliefna plošča z upodobitvijo Priapa

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 18. Območje 4, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PMPO, inv. št. RL 664.

Opis: Zgornji del reliefsa je odlomljen, plošča je preperela in mestoma črna (od ognja?). Ohranjen je spodnji del trupa, domnevno boga Priapa. Nogi sta razmeroma kratki, roki sta bili upodobljeni pod trebuhom. Falus je odbit.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 17 cm, š. 23 cm, db. 7 cm.

Literatura: lupa 9386.

49. Relief slab depicting Priapus

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 18. Area 4, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 664.

Description: The surviving fragment is weathered and in places blackened (fire damage?). It shows the lower half of a naked male figure, presumably Priapus, with short legs and part of a large phallus.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 17 cm, w. 23 cm, th. 7 cm.

Bibliography: lupa 9386.

Kat. št. / Cat. No. 50
(po / after Jerala 2009, kat. št./ Cat. No. 74).

Bratanič 1954, 364 sl. 2; Jevremov 1988, 103, št. 112;
Jerala 2009, 158–159, kat. št. 91.

Komentar:

Za opis kulta Priapa glej kat. št. 18.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

50. Fragment reliefne plošče Silvana s psom (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 21. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C; t. 35: C; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8308.

Opis: Ohranjen je spodnji del reliefne plošče. Nad gladko bazo so ohranjene noge dveh figur, med katerimi leži pes. Nad psom je ohranjen del paličastega predmeta, ki morda pripada postavi na desni. Verjetno je upodobljen Silvan s psom in pastirsko palico v roki (*pedum*).

Material/mere: Marmor. V. 13 cm, š. 19 cm, db. 4,5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 102–103, sl. 74.

Jerala 2009, 145–146, kat. št. 74.

Komentar:

Za kult Silvana glej kat. št. 19.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

Bratanič 1954, 364 Fig. 2; Jevremov 1988, 103, No. 112;
Jerala 2009, 158–159, Cat. No. 91.

Commentary:

On the cult of Priapus, see Cat. No. 18.

Dating: No elements for dating.

50. Fragment of a relief slab depicting Silvanus with a dog (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 21. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C; Pl. 35: C; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8308.

Description: Fragment of the lower part of a slab with a relief depiction in a simple frame. The surviving depictions shows the feet of two figures with a dog in between. Above the dog is part of a rod-shaped object (possibly shepherd's staff or *pedum*) that may belong to the figure on the right, probably Silvanus.

Material/size: Marble. H. 13 cm, w. 19 cm, th. 4.5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 102–103, Fig. 74.

Jerala 2009, 145–146, Cat. No. 74.

Commentary:

For the cult of Silvanus, see Cat. No. 19.

Dating: No elements for dating.

51. Fragment reljefa Silvana s psom (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8322.

Opis: Fragment spodnjega dela reljefa na visoki bazi z ohranjenim levim in desnim robom. Ohranjeni sta človeški stopali in sprednje tace živali. Abramić dopušča možnost, da je upodobljen bodisi Bakh s panterjem ali Silvan s psom.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 9 cm, š. 16,8 cm, db. 6,5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 104, sl. 76.

Jerala 2009, 146, kat. št. 75.

Komentar:

Za kult Bakha/Dioniza glej kat. št. 39, za Silvana kat. št. 19.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

52. Fragment kipa Silvana (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8307.

Opis: Od moškega kipa je ohranjen trup; manjkajo glava in noge od kolen navzdol. Figura je upodobljena gola s plaščem, ki je pritrjen na desni rami in prosto pada po desni roki. V levi roki moški drži merilnik za vino (?), v desni *pedum*. Glede na atribute je bil upodobljen Silvan.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 19,8 cm, š. 16,5 cm, db. 5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 106–107, sl. 81.

Jerala 2009, 147, kat. št. 76.

Komentar:

Za kult Silvana glej kat. št. 19.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

Kat. št. / Cat. No. 51 (po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 75).

Kat. št. / Cat. No. 52.

51. Fragment of a relief slab depicting Silvanus with a dog (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8322.

Description: The fragment of the lower part of a relief slab with a widened simple frame shows a pair of human feet and front paws of an animal, either Bacchus with a panther or Silvanus with a dog by Abramić.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 9 cm, w. 16.8 cm, th. 6.5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 104, Fig. 76.

Jerala 2009, 146, Cat. No. 75.

Commentary:

For the cult of Bacchus/Dionysus, see Cat. No. 39, for that of Silvanus, see Cat. No. 19.

Dating: No elements for dating.

52. Fragment of a statue of Silvanus (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8307.

Description: The fragment shows a naked figure of a man with missing head and lower legs. He wears a cloak fastened together on the right shoulder, holding a wine measure (?) in his left hand and a *pedum* in his right hand. The attributes indicate Silvanus.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 19.8 cm, w. 16.5 cm, th. 5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 106–107, Fig. 81.

Jerala 2009, 147, Cat. No. 76.

Commentary:

For the cult of Silvanus, see Cat. No. 19.

Dating: No elements for dating.

53. Fragmenta kipa Venere z Amorjem (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 21. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, prostor C, v konstrukciji narejeni iz marmornih plošč; t. 35: C; 39.

Hramba: PMPO.

Opis: Površina kipa je skoraj popolnoma okrušena. Od kipa je ohranjena človeška postava od bokov navzdol. Okoli bokov je bil upodobljen plašč, ki je bil spredaj zavezан, tako da v bogatih gubah pada med nogami. Zgornji del telesa je gol. Na levi strani figure je na plinti podpora, na kateri so vidna majhna stopala. Po Abramiću je kip predstavljal Afroditu z Erosom oziroma Venero z Amorjem.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. Podstavek: v. 10 cm, š. 47,5 cm, db. 23 cm. V. kipa: 48 cm.

Literatura: Abramić 1914, 106–107.

Komentar:

V državnem kultu rimskega imperija je Venera (vzporedna grški Afroditi), izpričana že v 3. st. pr. n. št. Po Vergilijevem epu so jo kot prednico rimskega naroda poveličevali politiki 1. st. pr. n. št., rodbina Julijcev pa je preko Enejevega sina Jula (*Iulus*) v njej videla začetnico svojega rodu, t. i. *Venus Genetrix*. V provincah ni pogosto čaščena (Koch 1955; Rives 2003).

Datacija: Ni elementov za datacijo.

53. Fragment of a statue of Venus with Amor (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 21. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, Room C, in a construction of marble slabs; Pl. 35: C; 39.

Kept in: PMPO.

Description: The surviving fragment with largely chipped surface shows a female figure from the hips down. A cloak is draped around the hips and the legs, while the upper part was nude. On the left is a pedestal with surviving small feet. According to Abramić, the statue was that of Aphrodite with Eros/Venus with Amor.

Material/size: Pohorje (?) marble. Pedestal: h. 10 cm, w. 47.5 cm, th. 23 cm. Statue h.: 48 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 106–107.

Commentary:

In the state cult of the Roman Empire, Venus (or Aphrodite as the Greek counterpart) already appears in the 3rd century BC. Politicians in the 1st century BC hailed her as the ancestor of the Romans after Vergil's epic, while the Julii family identified her as the beginner of their family or *Venus Genetrix* through Julius, the son of Aeneas. Records of her worship outside Italy are rare (Koch 1955; Rives 2003).

Dating: No elements for dating.

54. Fragment kipa Viktorije (?)

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 467.

Opis: Kip je na hrbtni strani oklesan, od postave je ohranjen le spodnji del, od sredine stegen do začetka stopal. Vidno je oblačilo, ki levo nogo zakriva v celoti, na oprič desni nogi pa je dvignjeno nad kolenom, tako da je golem v celoti vidna. Krila očitno niso bila razprtta, ampak so počivala na hrbtnu, saj je po Abramiću, del leve konice krila še viden na levi nogi.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. V. 22,5 cm, š. 24,5 cm.

Literatura: Abramić 1914, 107–108, sl. 82.

Jerala 2009, 138, kat. št. 65.

Komentar:

Za kult Viktorije glej kat. št. 20.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

54. Fragment of the statue of Victory (?)

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 467.

Description: The fragment of the statue is flattened at the back and shows the lower part of a female figure with missing feet. Drapery covers her left leg and the upper part of the right leg. Part of the left wing is visible beside the left leg; Abramić supposed this showed the wings were not lifted.

Material/size: Pohorje (?) marble. H. 22.5 cm, w. 24.5 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 107–108, Fig. 82.

Jerala 2009, 138, Cat. No. 65.

Commentary:

For the cult of Victory, see Cat. No. 20.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 54
(po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 65).

Kat. št. / Cat. No. 55
(po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 98).

55. Fragment kipa dečka

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. RL 461.

Opis: Kip je zlomljen na dva prilegajoča se fragmenta; manjkajo glava, roke in spodnji del nog. Sicer sta obe roki od ram navzdol odlomljeni, a je vidno, da je deček roke držal kviško. Kožne gube na trebuhi kažejo, da je deček sedel. Moznica pod zadnjico dopušča domnevo, da je bil kip pritrjen na podstavek ali del opornika.

Material/mere: Marmor. V. 40 cm, š. pleč 17 cm.

Literatura: Abramić 1914, 108–109, sl. 84.

Jerala 2009, 163–164, kat. št. 98.

Komentar:

Identifikacija fragmenta kipa s Panoramе je dvomljiva; Abramić ga identificira kot boga Plutona.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

55. Fragments of the statue of a boy

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 461.

Description: The statue survives in two conjoining fragments with missing head, arms and lower legs. The posture of the torso indicates his arms were reaching upwards. The folds of skin on the stomach indicate a sitting posture, confirmed by the dowel hole at the rear that shows that statue was attached to a pedestal or other supporting element.

Material/size: Marble. H. 40 cm, shoulder w. 17 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 108–109, Fig. 84.

Jerala 2009, 163–164, Cat. No. 98.

Commentary:

The identification of the boy is uncertain; Abramić sees him as Pluto.

Dating: No elements for dating.

56. Fragment kipa

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8310.

Opis: Od kipa je ohranjen fragment roke z ostanki oblačila.

Material/mere: Marmor. D. 9 cm.

Literatura: Abramić 1914, 109.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

56. Fragment of a statue

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8310.

Description: Only a fragment of the arm with part of the clothing survives.

Material/size: Marble. L. 9 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 109.

Dating: No elements for dating.

57. Fragment reliefne plošče

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 25. Območje 2/5 ali 2/6, stavba X ali XI, verjetno prostor C ali D; t. 35; 39.

Hramba: PMPO, inv. št. R 8311.

Opis: Ohranjena sta dva fragmenta desnega zgornjega vogala reliefne plošče. Od upodobitve sta vidna samo glava moškega božanstva in del leve dvignjene roke, v kateri je držal žezlo (ohranjen le zgornji del).

Material/mere: Marmor. V. 11 cm, š. 22 cm, db. 45 cm.

Literatura: Abramić 1914, 105, sl. 78.

Jerala 2009, 189, kat. št. 132.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

57. Fragments of a relief slab

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 25. Area 2/5 or 2/6, Building X or XI, probably Room C or D; Pl. 35; 39.

Kept in: PMPO, Inv. No. R 8311.

Description: Two fragments of the upper right corner survive of the relief slab that shows the head of a god and part of the raised left hand that holds a sceptre.

Material/size: Marble. H. 11 cm, w. 22 cm, th. 45 cm.

Bibliography: Abramić 1914, 105, Fig. 78.

Jerala 2009, 189, Cat. No. 132.

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 57

(po / after Jerala 2009, kat. št. / Cat. No. 132).

58. Fragment trupa stebra in baza stebra s plinto

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 18. Območje 4, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PM Ptuj-Ormož, inv. št. RL 460 (steber) in RL 650 (baza).

Opis: Fragment srednjega dela trupa stebra s tordiranimi kanelurami. Atiška baza stebra je izdelana skupaj s plinto (*plinthis*) in sestavljena iz stožčastega spodnega torusa (*torus*), letvice, skotije (*scotia*) in cilindričnega zgornjega torusa. Na nosilni ploskvi ima luknjo za čep in vlivni kanal.

Material/mere: Pohorski (?) marmor. Steber: ohr. v. 116 cm, pr. 27 cm. Baza: v. 25 cm, plinta 35/37 cm, pr. zg. torusa 31 cm.

Literatura: Jevremov 1988, 121, št. 143; Djurić, Bitenc, Koprivnik 2004, kat. št. 9 in 10; Butina 2007, 42 in 56, kat. št. 5 in 19.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

58. Fragments of a column shaft and column base with plinth

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 18. Area 4, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 460 (steber) and RL 650 (baza).

Description: Mid-section fragment of a spirally-fluted shaft. Attic base carved together with its plinth and composed of the conical lower torus, fillet, scotia and cylindrical upper torus. The bedding surface holds a dowel hole with a pour channel.

Material/size: Pohorje (?) marble. Shaft: surv. h. 116 cm, diam. 27 cm. Base with plinth: h. 25 cm, plinth 35/37 cm, upper torus diam. 31 cm.

Bibliography: Jevremov 1988, 121, No. 143; Djurić, Bitenc, Koprivnik 2004, Cat. No. 9 and 10; Butina 2007, 42 and 56, Cat. No. 5 and 19.

Dating: No elements for dating.

59. Fragment baze stebra s plinto

Najdišče: Najden leta 1937 na Panorami. Podrobno nelocirano.

Hramba: PM Ptuj-Ormož, inv. št. RL 482.

Opis: Atiška baza stebra je izdelana skupaj s plinto in sestavljena iz spodnjega torusa, letvice, skotije, še ene letvice in zgornjega torusa. Nosilna ploskev je večinoma odbita, a je ohranjena luknja za čep z vlivnim kanalom.

Material/mere: V. 19 cm, plinta 50/49 cm, premer zg. torusa 42 cm.

Literatura: Jevremov 1988, 93, št. 91; Butina 2007, 41, kat. št. 4.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

59. Fragment of a column base with plinth

Find context: Found in 1937 on Panorama. Detailed location unknown.

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 482.

Description: Attic column base carved together with its plinth and composed of the lower torus, fillet, scotia, another fillet and upper torus. The bedding surface is mostly chipped off, but holds the remains of a dowel hole with a pour channel.

Material/size: H. 19 cm, plinth 50/49 cm, upper torus diam. roughly 42 cm.

Bibliography: Jevremov 1988, 93, No. 91; Butina 2007, 41, Cat. No. 4.

Dating: No elements for dating.

60. Fragment trupa stebra

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 18. Območje 4, podrobno nelocirano (t. 12).

Hramba: PM Ptuj-Ormož, inv. št. RL 649.

Opis: Fragment srednjega dela trupa stebra brez kanelur.

Material/mere: V. 87 cm, pr. 29,5 cm.

Literatura: Jevremov 1988, 121, št. 142; Butina 2007, 54, kat. št. 17 (domnevno z Vičave).

Datacija: Ni elementov za datacijo.

60. Fragment of a column shaft

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 18. Area 4, detailed location unknown (Pl. 12).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 649.

Description: Mid-section fragment of an unfluted column shaft.

Material/size: H. 87 cm, diam. 29.5 cm.

Bibliography: Jevremov 1988, 121, No. 142; Butina 2007, 54, Cat. No. 17 (supposedly from Vičava).

Dating: No elements for dating.

Kat. št. / Cat. No. 58
 (po / after Djurić, Bitenc, Koprivnik 2004, kat. št. / Cat. No. 9, 10).

61. Baza stebra s plinto in delom trupa

Najdišče: Okoliščine odkritja kot kat. št. 18. Območje 4, podrobno nelocirano (*t. 12*).

Hramba: PM Ptuj-Ormož, inv. št. RL 648.

Opis: Baza stebra je izdelana skupaj s plinto in spodnjim delom trupa, sestavljena iz torusa in letvice. Eden od vogalov je odbit.

Material/mere: V. 20 cm, plinta 40/41 cm, prem. 30 cm.

Literatura: Jevremov 1988, 121, št. 144; Butina 2007, 54, kat. št. 7.

Datacija: Ni elementov za datacijo.

61. Column base with plinth and shaft

Find context: Circumstances of discovery same as for Cat. No. 18. Area 4, detailed location unknown (*Pl. 12*).

Kept in: PMPO, Inv. No. RL 648.

Description: Column base carved together with its plinth and bottom part of the shaft, composed of a torus and fillet. One corner is missing.

Material/size: H. 20 cm, plinth 40/41 cm, shaft diam. 30 cm.

Bibliography: Jevremov 1988, 121, No. 144; Butina 2007, 44, Cat. No. 7.

Dating: No elements for dating.

Fotografije / Photographs

Kat. št. / Cat. Nos. 1, 5, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 27, 32, 34, 36, 37: Arhiv Inštituta za arheologijo, ZRC SAZU / Archives of the Institute of Archaeology, ZRC SAZU.

Kat. št. / Cat. Nos. 9, 10, 18, 19, 35, 44, 45, 46, 47, 49, 52: Arhiv PMPO / Archives PMPO (foto / photo: Boris Farič, PMPO).

Kat. št. / Cat. Nos. 39, 41, 54, 55: Maja Jerala.

Kat. št. / Cat. Nos. 48, 51, 57: Bojan Djurić.

Kat. št. / Cat. No. 50: Fototeka PMPO / Archives PMPO.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

Kratice / Abbreviations

- AE* = *L'Année épigraphique*.
- AIJ* = V. Hoffiller, B. Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslawien 1: Noricum und Pannonia Superior*. – Zagreb, 1938.
- CIGP* = P. Kovács (ur. / ed.), *Corpus inscriptionum Graecarum Pannonicarum*. Editio III. Aucta (Hungarian Polis Studies 15). – Debrecen, Budapest, 2007.
- CIL* = *Corpus inscriptionum Latinarum*.
- Der Neue Pauly* = *Der neue Pauly. Enzyklopädie der Antike* (herausgegeben von Hubert Cancik und Helmuth Schneider, Stuttgart, Weimar, 1996 < />
- EDCS* = *Epigraphik-Datenbank Clauss / Slaby* (skrbnik / service provider: Manfred Clauss) [http://db.edcs.eu/epigr/epi_de.php].
- HD* = *EDH. Epigraphische Datenbank Heidelberg* (skrbnik / service provider: Heidelberger Akademie der Wissenschaften [<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/> home?&lang=de]).
- ILS* = H. Dessau, *Inscriptiones Latinae selectae*. – Berlin 1892–1916.
- ILJug* = A. et J. Šašel, *Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMLX et MCMLX repertae et editae sunt* (Situla 5), Ljubljana 1963; *idem, Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt* (Situla 19), 1978; *idem, Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMII et MCMLX repertae et editae sunt* (Situla 25), 1986.
- LGPN* = *Lexicon of greek personal names*.
- lupa* = UBI ERAT LUPA – F. und O. Harl, www.lupa.at (Bilddatenbank zu antiken Steindenkmälern).
- OPEL* = B. Lőrincz, *Onomasticon provinciarum Europae Latinarum*, Vol. I: *Aba – Bysanus*, Budapest 2005²; Vol. II: *Cabalicius – Ixus*, Wien 1999; Vol. III: *Labareus – Pythea*, Wien 2000; Vol. IV: *Labareus – Pythea*, Wien 2002.
- PIR* = *Prosopographia Imperii Romani*.
- RE* = Pauly-Wissowa-Kroll-Mittelhaus-Ziegler, *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*.
- RINMS* = M. Šašel Kos, *The Roman Inscriptions in the National Museum of Slovenia / Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije* (Situla 35). – Ljubljana 1997.
- RIU* = *Römische Inschriften Ungarns*. – Budapest 1972–2001.
- SEG* = *Supplementum Epigraphicum Graecum*.
- ABRAMIĆ, M. 1914, Archäologische Funde in Pettau. – *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 17, Beiblatt, 87–150.
- ABRAMIĆ, M. 1925a, *Poetovio. Vodnik po muzeju in stavbnih ostankih rimskega mesta*. – Ptuj.
- ABRAMIĆ, M. 1925b, *Poetovio. Führer durch die Denkmäler der römischen Stadt*. – Wien.
- ABRAMIĆ, M. 1931, Novi natpisi iz Poetovija (Neue Inschriften aus Poetovio). – Časopis za zgodovino in narodopisje 26, 177–202.
- ALFÖLDY, G. 1958, Augustalen- und Sevirkörperschäften in Pannonien. – *Acta Archaeologia Academiae Scientiarum Hungaricae* 6, 433–459.
- ALFÖLDY, G. 1964–1965, Die Valerii in Poetovio. – *Arheološki vestnik* 15–16, 137–144.
- ALFÖLDY, G. 1969, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*. – Beiträge zur Namenforschung Bh. 4, Heidelberg.
- ALIČ, F. 1956, Še o ptujskem grškem napisu. – *Arheološki vestnik* 7, 141–142.
- BARKÓCZI, L. 1964, The Population of Pannonia from Marcus Aurelius to Diocletianus. – *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 16, 257–356.
- BEUMER, M. 2016, Hygieia. Identity, Cult and Reception. – *Kleio-Historia* 3, 5–24.
- BRATANIĆ, R. 1951, Rimski napisи из Птуја. – *Arheološki vestnik* 2/1, 8–17.
- BRATANIĆ, R. 1953, Nove najdbe iz Ptuja (Neue Funde aus Ptuj). – *Arheološki vestnik* 4/1, 282–289.
- BRATANIĆ, R. 1954, Nove najdbe iz Ptuja (Neue Funde aus Ptuj). – *Arheološki vestnik* 5/2, 361–377.
- BRATANIĆ, R. 1956, K članku A. Sovrèta “Pripombe k R. Bratanića Novim najdbam iz Ptuja” (Zum Artikel von A. Sovrè “Bemerkungen zu R. Bratanić: Neue Funde aus Ptuj”). – *Arheološki vestnik* 7, 137–140.
- BRUHL, A. 1953, *Liber Pater. Origine et expansion du culte dionysiaque à Rome et dans le monde romain*. – Paris.
- BUTINA, E. 2007, Arhitektonski členi v ptujskem lapidariju in mestu Ptuj. – Diplomsko delo / BA thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljen / unpublished).
- CESARIK, N., D. ŠTRMELJ 2016, An altar dedicated to Jupiter Depulsor from Bavaria. – *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 199, 237–238.
- DELAMARRE, X. 2007, *Nomina Celtica antiqua selecta inscriptionum / Noms de personnes celtiques dans l'épigraphie classique*. – Paris.
- DÉSZPA, M. L. 2012, *Peripherie-Denken. Transformation und Adaptation des Gottes Silvanus in den Donauprovinzen (1.–4. Jahrhundert n. Chr.)*, Potsdamer Altertumswissenschaftliche Beiträge 35.
- DIEZ, E. 1992, Nutrices. – V / In: *Lexicon Iconographicum Mythologieae Classicae VI/1*, Zürich, München, Düsseldorf, 936–938.

- DIEZ, E. 1993, Magna Mater oder Nutrix ? (Magna Mater ali Nutrix ?). – V / In: *Ptujski arheološki zbornik. Ob stoletnici muzeja in muzejskega društva*, Ptuj, 251–262.
- DJURIĆ, B., P. BITENC, V. KOPRIVNIK 2004, Katalog predmetov / Katalog der Exponate. – V / In: I. Lazar (ur. / ed.): *Rimljani: steklo, glina, kamen / Die Römer: Glas, Ton, Stein*, Celje, Maribor, Ptuj, 168–203.
- DOBÓ, Á. 1940, *Publicum portorum Illyrici*. – Budapest.
- DOBÓ, Á. 1968, *Die Verwaltung der römischen Provinz Pannonien von Augustus bis Diocletianus. Die provinziale Verwaltung*. – Amsterdam.
- DOMITER, O. 2016, Novoobjavljeni ulomci votivnih pločica s prikazom podunavskih konjanika iz Arheološkog muzeja u Zagrebu / New fragments of the votive plaques depicting the Danube horsemen from the Archaeological Museum in Zagreb. – *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 49, 123–144.
- EGGER, R. 1929, Ausgrabungen in Feistritz a. d. Drau, Oberkärnten. – *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts* 25, Beibl. 201–203.
- ENBLIN, W. 1954, Praefectus. – V / In: *RE* XXII/2, 1257–1347.
- EUSKIRCHEN, M. 1993, Epona. – *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 74, 607–838.
- EUSKIRCHEN, M. 1998, Epona. – V / In: *Der Neue Pauly* 4 (Epo-Gro), 2.
- FITZ, J. 1993, *Die Verwaltung Pannoniens in der Römerzeit* 2. – Budapest.
- FITZ, J. 1994, *Die Verwaltung Pannoniens in der Römerzeit* 3. – Budapest.
- FRANKE, T. 2000, Legio XIV Gemina. – V / In: Y. Le Bohec, C. Wolff (ur. / eds.), *Les legions de Rome sous le Haut-Empire* 1. *Actes du congrès de Lyon* 17–19 septembre 1998, Paris, 191–202.
- GRAF, F. 1993, Asklepios. – V / In: *Der neue Pauly* 2 (Ark-Ci), 94–99.
- GRAF, F. 1998, Eros. – V / In: *Der Neue Pauly* 4 (Epo-Gro), 89–91.
- GRAF, F. 1998, Hygieia. – V / In: *Der Neue Pauly* 5 (Gru-Iug), 777–778.
- GURLITT, W. 1896, Pettauer Antiken. – *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen* 19, 1–25.
- HAINZMANN, M. 2004, Jupiter Depulsor – die norischen Befunde. – V / In: L. Ruscu et al. (ur. / eds.), *Orbis antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 224–234.
- HEINZE, T. 2001, Priapos. – V / In: *Der Neue Pauly* 10 (Pol-Sal), 308–309.
- HERTER, H. 1954, Priapus. – V / In: *RE* XXII/2, 1914–1942.
- HORVAT, J. et al. 2003 = J. Horvat, M. Lovenjak, A. Dolenc Vičić, M. Lubšina-Tušek, M. Tomanič-Jevremov, Z. Šubic, Poetovio, Development and Topography. – V / In: M. Šašel Kos, P. Scherrer, *The autonomous towns of Noricum and Pannonia, Pannonia I*, Situla 41, 153–189.
- JERALA, M. 2009, *Poskus rekonstrukcije svetišča kabirov na Panorami in topografija kultov v Poetovioni*. – Diplomsko delo / BA thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- JEVREMOV, B. 1988, *Vodnik po lapidariju*. – Ptuj.
- KAJANTO, I. 1965, *The Latin cognomina*. – *Commentationes Humanarum Litterarum* 36/2.
- KAKOSCHKE, A. 2012, *Die Personennamen in der römischen Provinz Noricum*. – Alpha-Omega, Reihe A/262, Hildesheim, Zürich, New York.
- KERN, O. 1903, Dionysos. – V / In: *RE* V/1, 1010–1046.
- KIENAST et al. 2017 = D. Kienast, W. Eck, M. Heil 2017⁶, *Römische Kaisertabelle: Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*. – Darmstadt.
- KLEMENC, J., B. SARIA 1936, *Archaeologische Karte von Jugoslavien: Blatt Ptuj*. – Beograd, Zagreb.
- KNABL, R. 1855, Epigraphische Excuse. – *Mitteilungen des Historischen Vereins für Steiermark* 6, 125–171.
- KNABL, R. 1862, *Syllogae scripta titulorum Styriensium (codex ducatus Styriae epigraphicus Romanae vetustatis)*. – Graz.
- KOCH, C. 1955, Venus. – V / In: *RE* VIII A1, 828–887.
- KOHAUT, V. 1901, Mittheilungen über Ausgrabungen und Funde von Poetovio in den Jahren 1898/1899. – *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Erhaltung und Erforschung der Kunst- und historischen Denkmale N.F.* 27, 18–20.
- KOLENDÖ, J. 1989, Le culte de Juppiter Depulsor et les incursions des Barbares. – V / In: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II 18, 2, 1062–1076.
- KOVÁCS, P. 1998–1999, Graecism in Pannonian Latin Inscriptions. – *Acta classica universitatis scientiarum Debreceniensis* 34–35, 395–406.
- KRITZINGER, P. 2016, Contrascriptores im römischen Zollwesen. – V / In: Y. Hazırlayanlar (ur. / ed.), *Vir Doctus Anatolicus. Studies in memory of sencer Şahin Anisina Yazilar*, Istanbul, 567–589.
- KUBITSCHEK, W. 1889, *Imperium Romanum tributum discriptum*. – Pragae, Vindobonae.
- KUŠAN ŠPALJ, D. et al. 2014, Katalog razstavljenih del / Catalogue of exhibited works. – V / In: N. Pirnat-Spahić (ed. / ur.), *Aquae Iasae. Najnovejše rimske najdbe na področju Varaždinskih Toplic / Aquae Iasae. Recent discoveries of Roman remains in the region of Varaždinske Toplice*, Ljubljana.
- LAET, de S. J. 1949, Portorium. *Étude sur l'organisation douanière chez les Romains, surtout à l'époque du Haut-Empire*. – Bruges.
- LEY, A. 1997, Dionysos. – V / In: *Der neue Pauly* 3 (Cl-Epi), 651–664.
- LOCHNER VON HÜTTENBACH, F. 1989, *Die römerzeitlichen Personennamen der Steiermark*. – Graz.

- LŐRINCZ, B. 2001, *Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Principatszeit 1. Die Inschriften.* – Wien.
- MANDER, J. 2013, *Portraits of children on Roman funerary monuments.* – Cambridge.
- MATIJAŠIĆ, R., F. TASSAUX 2000, *Liber et Silvanus.* – V / In: C. Delplace, F. Tassaux (ur. / eds.), *Les cultes polythéistes dans l'Adriatique romaine*, Bordeaux, 65–117.
- MAYER, M. 2009, El culto a *Liber Pater*: culto militar o culto popular? – V / In: C. Wolff, Y. Le Bohec (ur. / eds.), *L'armée romaine et la religion sous le Haut-Empire romain. Actes du quatrième Congrès de Lyon (26–28 octobre 2006)*, Lyon, 305–318.
- MAYER-OLIVÉ, M. 2017, Aproximación al estudio de la presencia del culto de *Liber Pater* en las provincias romanas danubianas a través de las inscripciones latinas. – *Evphrosyne* 45, 517–537.
- MIANO, D. 2016, How Roman was Victory? The Goddess Victoria in Republican Italy. – V / In: G. Casadio, A. Mastrocicque, C. Santi (ur. / eds.), *Apex. Studi storico-religiosi in onore di Enrico Montanari*, Roma, 111–126.
- MÓCSY, A. 1959, *Die Bevölkerung von Pannonien bis zu den Markomannenkriegen.* – Budapest.
- MÓCSY, A. 1974, *Pannonia and Upper Moesia. A history of middle Danube provinces of the Roman Empire.* – London, Boston.
- MÓCSY, A. 1983, *Nomenclator provinciarum Europae Latinarum et Galliae Cisalpinae cum indice inverso.* – Dissertationes Pannonicæ III/1.
- MUCHAR, v. A. 1846, *Geschichte des Herzogthums Steiermark* 3. – Graetz.
- NEMETI, S. 2015, I rilievi dei cavalieri Danubiani. Spunti per l'interpretazione diacronica delle varianti regionali. – V / In: C.-G. Alexandrescu (ur. / ed.), *Cult and Votive Monuments in the Roman Provinces. Proceedings of the 13th International Colloquium on Roman Provincial Art Bucharest – Alba Iulia – Constanța, 27th of May – 3rd of June 2013 – within the framework of Corpus Signorum Imperii Romani*, Cluj-Napoca, 129–138.
- ØRSTED, P. 1985, *Roman imperial economy and Romanization: a study in Roman imperial administration and the public lease system in the Danubian provinces from the first to the third century A.D.* – Copenhagen.
- PAPE, W., G. BENSLER 1959, *Wörterbuch der griechischen Eigennamen.* – Graz.
- PERINIĆ, L. 2016, *The nature and origin of the cult of Silvanus in the Roman provinces of Dalmatia and Pannonia.* – Oxford.
- PFLAUM, H. G. 1955, Jupiter Depulsor. – V / In: *Mélanges Isidore Lévy. Annuaire de l'Institut de philologie et historie orientales et slaves* 13 (1953), Bruxelles, 446–460.
- PILIPović, S. 2011, *The cult of Bacchus in the central Balkans from the first to the fourth century.* – Belgrade.
- PLOEG, van der G. 2018, *The Impact of the Roman Empire on the Cult of Asclepius.* – Leiden, Boston.
- RADMAN-LIVAJA, I. 2014, *Tesserae Sisciensiae / Les plombs inscrits de Siscia / Olovne teserei z Siscije.* – Musei Archaeologici Zagabriensis et Monographiae 9/1–2.
- RAGOLIČ, A., M. VOMER GOJKOVIĆ 2016, Römische Inschriften vom Turnierplatz (Oberschlossberg) in Ptuj (Poetovio). – V / In: R. Lafer (ur. / ed.), *Römische Steindenkmäler in Alpen-Adria-Raum. Neufunde, Neulesungen und Interpretationen epigraphischer und ikonographischer Monuments.* – Celovec, Ljubljana, Dunaj.
- RIGATO, D. 2015, Una devozione senza confini: Asclepio nelle province Danubiane. – V / In: L. Zerbini (ur. / ed.), *Culti e religiosità nelle province danubiane. Atti del II Convegno Internazionale Ferrara 20–22 Novembre 2013*, Bologna, 71–86.
- RITTERLING, E. 1925, Legio. – V / In: *RE* XII/2, 1329–1837.
- RIVES, J. B. 2003, Venus. – V / In: *Der neue Pauly* 12/2 (Ven-Z), 17–20.
- SALOMIES, O. 1987, *Die römischen Vornamen.* – Helsinki.
- SARIA, B. 1922, Arheološka istraživanja u oblasti starog Poetovio. – *Starinar* 1, 3. ser., 191–208.
- SARIA, B. 1951, Poetovio. – V / In: *RE* XXI/1, 1168–1183.
- SCHEID, J. 1997, Bacchus. – V / In: *Der Neue Pauly* 2 (Ark-Ci), 390–391.
- SCHERF, J. 2003, Victoria. – V / In: *Der Neue Pauly* 12/2, 189–190.
- SCHERRER, P. 2002, Vom regnum Noricum zur römischen Provinz: Grundlagen und Mechanismen der Urbanisierung. – V / In: M. Šašel Kos, P. Scherrer (ur. / eds.), *The autonomous towns of Noricum and Pannonia / Die autonomen Städte in Noricum und Pannonien. Noricum*, Situla 40, 11–70.
- SCHMID, W. 1935, Poetovio. Raziskovanja Muzejskega društva v Ptiju jeseni 1935. – Časopis za zgodovino in narodopisje 30, 129–157.
- SCHUR, W. 1926, Liber pater. – V / In: *RE* XIII/1, 68–76.
- SINOBAD, M. 2010, Jupiter i njegovi štovatelji u svjetlu epigrافskih izvora na području Hrvatske. – *Opuscula archaeologica* 34, 145–228.
- SKRABAR, V. 1940, Ein verschollenes Eponarelief aus Poetovio. – V / In: *Hoffillerov zbornik / Serta Hoffilleriana. Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, NS 18–21 (1937–1940), 379–380.
- SOLIN, H. 1996, *Die stadtrömischen Sklavennamen* 1–3. – Stuttgart.
- SOVRÈ, A. 1955, Pripombe k R. Bratanič novim najdbam iz Ptuja (Bemerkungen zu R. Bratanič: neue Funde aus Ptuj). – *Arheološki vestnik* 6, 26–31.

- SZABÓ, Á. 2017, *Domna et Domnus. Contributions to the Cult-History of the ‚Danubian Riders‘ Religion.* – Hungarian Polis Studies 25.
- ŠAŠEL, J., A. ŠAŠEL 1977, Le préfet de la I^e aile Britannique milliaire sous Trajan à Emona / Praefectus alae I Britannicae milliariae za Trajana v Emoni. – *Arheološki vestnik* 28, 334–345.
- ŠAŠEL, J. 1987, Le Famiglie Romane e la loro economia di base. – *Antichità Altoadriatiche* 29/1, 145–153.
- ŠAŠEL KOS, M. 1980, Fragment einer widersprüchlich interpretierten griechischen Inschrift aus Poetovio. – V / In: B. Čop et al. (ur. / eds.), *Linguistica 20, In memoriam Milan Grošelj oblata* 2, 211–20.
- ŠAŠEL KOS, M. 1990, *Nauportus: antični literarni in epigrافski viri.* – V / In: J. Horvat, *Nauportus (Vrhnička)*, Dela 1. razr. SAZU 33, 17–33.
- ŠAŠEL KOS, M. 1993, Petovionska vladajoča aristokracija (The Ruling Aristocracy in Poetovio). – *Ptujski arheološki zbornik. Ob 100-letnici muzeja in muzej-skega društva*, Ptuj, 219–232.
- ŠAŠEL KOS, M. 1995, Iuppiter Depulsor – a Norican Deity?. – *Živa antika (Sertum Gantarianum)* 45, 371–382.
- ŠAŠEL KOS, M. 1999a, *Pre-Roman divinities of the eastern Alps and Adriatic.* – Situla 38.
- ŠAŠEL KOS, M. 1999b, Aspects of the Sevirate and *Augustalitas* in the Northeastern Adriatic Area. – *Histria Antiqua* 5, 173–181.
- ŠAŠEL KOS, M. 2014, Poetovio before the Marcomannic Wars: From Legionary Camp to Colonia Ulpia. – V / In: I. Piso, R. Varga (ur. / eds.), *Trajan und seine Städte*, Cluj-Napoca, 139–165.
- ŠUBIC, Z. 1967, Epigrafske najdbe v Ptiju in območju v letih 1965–1966. – *Arheološki vestnik* 18, 187–191.
- TAMBORNINO, J. 1914, Hygieia. – V / In: *RE IX/1*, 93–97.
- TUDOR, D. 1969, *Corpus monumentorum religionis equitum Danuviorum I (CMRED I), The monuments. Études préliminaires aux religionis orientales dans l'empire Romain.* – Leiden.
- TUŠEK, I. 1984, Ptuj, *Varstvo spomenikov* 26, 238–251.
- TUŠEK, I. 1986, Novi rimski reliefni kamni in napisi iz Ptuja (Neue römische Reliefsteine und Inschriften aus Ptuj). – *Arheološki vestnik* 37, 343–370.
- TUŠEK, I. 1993, Novi oltarni in reliefni kamni iz Poetovione (Neue Altar- und Reliefsteine aus Poetovio). – *Arheološki vestnik* 44, 203–208.
- VIDRIH PERKO V., M. VOMER GOJKOVIČ 2005, Pijenje vina i kult boga Libera i nalazi iz Poetovije. – *Histria Antiqua* 13, 323–332.
- VITTINGHOFF, F. 1953, Portorium. – V / In: *RE XXII/1*, 346–399.
- WEINSTOCK, St. 1958, Victoria. – V / In: *RE VIII A 2*, 2501–2542.
- WIGAND, K. 1915, Die Nutrices Augustae von Poetovio. – *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 18, 190–218.
- WINKLER-HORAČEK, L. 2006, Salus-Hygieia. Eine weibliche Heilgottheit und ihre gesellschaftliche Funktion in der römischen Kaiserzeit. – V / In: B. Heininger, R. Lindner (ur. / eds.), *Krankheit und Heilung. Gender – Religion – Medizin. Geschlecht, Symbol, Religion* 4, Berlin, 63–86.
- ZACCARIA, C. 2000, Una familia Silvani sul colle di San Giusto a Trieste. – V / In: *Ἐπιγραφai. Miscellanea epigrafica in onore di Lidio Gasperini*, Ichnia 5, 1099–1117.
- ZOTOVIĆ, L. 1966, Kult Jupitera Depulsora. – *Starinar* 17, 37–42.
- ZOTOVIĆ, L. 1998, The Cult of Lunar Goddess or the Cult of Danubian Horseman. – *Starinar* 49, 63–75.

